

ALPARSLAN TÜRKEŞ

BUNALIMDAN ÇIKIŞ YOLU

ALPARSLAN TÜRKEŞ

Bunalımdan
ÇIKIŞ YOLU

İSTANBUL — 1980

Birinci baskı: Mayıs 1980

İkinci baskı: Ağustos 1980

Dizgi, tertip, baskı, cilt: EMEK MATBAACILIK VE İLANCILIK LTD. ŞTİ. Alay Köşkü cad. Beyoğlu han. Cağaloğlu -- İSTANBUL

YAYINEVİNİN ÖNSÖZÜ

Yayınevimiz, Sayın Alparslan Türkeş'in bu yeni kitabıyla neşir hayatına girmektedir. Daha evvel **Hergün** gazetesinde üç bölüm halinde yazı serisi olarak yayınlanmış bulunan bu eser, yayınevimiz tarafından bir araya getirilerek kitap olarak basılmış bulunuyor.

Yazı serisi ve dolayısıyla bu kitap üç bölümden oluşmaktadır: **«Dünyada Yeni Durum ve Türkiye»**, **«Sosyal Durum ve Temel Reformlar»** ve **«Manevî Görüşlerimiz»**... Bunlar her ne kadar ayrı yazı serileri olarak yayınlanmış ise de, konularının irtibatı ve iç mantık bakımından bir bütünlük oluşturmaktadır. Böylece, **«Bunalımdan Çıkış Yolu»**, Türkiye'nin dış politika, ekonomik ve sosyal meseleler, manevî meseleler olarak tasnif edilebilecek temel bunalımlarını ve bunların çözüm yollarını araştıran bir eser bütünlüğüne sahip bulunmaktadır.

Esere, **«Bunalımdan Çıkış Yolu»** adının uygun görülmesi de bundandır. Nitekim eserde, dış politika, ekonomik ve sosyal meseleler, manevi tezler birbiriyle irtibatlı bir bütünlük çerçevesinde incelenmiştir.

Yayınevimiz Sayın Türkeş'in bu değerli eseriyle neşir hayatına başlamış olmaktan mutludur. Bu eseri kitap halinde yayınlamakla, yayınevimiz, okuyucularına ve Türk fikir hayatına hizmet ettiğinin şuuru içindedir. Fikir ve siyaset hayatımızın ilim dışı şartlanmalar ve demagojiler istilasına uğradığı bir bunalım döneminde, sadece bir siyasî lider değil, bir fikir adamı olarak dikkatleri çeken Sayın Türkeş'in büyük bir inanç ve vukufla kaleme aldığı eserleri «çıkış yolu» arayanlar için ciddî bir kaynak teşkil etmektedir.

Eserinin neşir hakkını yayınevimize verdiği için Sayın Türkeş'e teşekkürlerimizi sunarız.

YENİ YAYINLAR

İçindekiler

DÜNYADA YENİ DURUM VE TÜRKİYE

YENİ BİR SAFHA

Sürekli olarak değişen bir dünyada yaşıyoruz. Bu değişmeler bazan bütün dünyayı «yeni bir safha» ya getirmektedir. Çağlar böyle teşekkül ediyor. Son 5-6 yıllık değişmeler nihayet bütün dünyayı tarihin yeni bir safhasına getirmiş bulunuyor. Bu yeni safha, yeni dengeleri, yeni meseleleri, yeni ölçüleri, yeni sıkıntı ve ümitleri de beraberinde getiriyor.

Tarihin her köklü değişmesi, depremlerin yeterli sağlamlıkta olmayan binalara en çok zarar vermesi gibi, zayıf durumda bulunan milletleri yeni zorluklarla karşılaştırıyor. Milletler bu zorlukları aşmayı başarabilirlerse eskisinden daha güçlü, daha refahlı olabiliyorlar.

Yaşamakta olduğumuz köklü değişme safhasında Türk Milleti de yeni meselelerle, yeni sıkıntılarla karşılaşıyor, yeni ümitler beliriyor. Böylece bütün dünya gibi biz de bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyoruz. Bağımsızlığımız, kalkınmamız, demokratik rejimimiz, hülâsa istikbalimiz bu noktada alacağımız doğru kararlara ve takınacağımız müsbet tavırlara bağlıdır.

Dünyanın yeni durumu karşısında gerçekçi bir «durum muhakemesi» yapmamız icap ediyor. Maruz bulunduğumuz tehditleri, karşılaştığımız bunalımları, sıkıntılarımızı ve imkânlarımızı gözden geçirerek, dünyanın yeni durumunda bağımsızlığımızın ve millî menfaatlerimizin gereği olan yeni tavırları oluşturmak zorundayız.

Ancak Türkiye, yerini, meselelerini ve çıkış yollarını bu dünya üzerinde tesbit edecektir. Tesbitlerimizin gerçekçi olması, dünyanın yeni durumunu gerçekçi olarak kavramamıza bağlıdır. Dünyadaki yeni yönelişler, esmeye başlayan soğuk rüzgârlar, bozulan dengeler, küremizi kaplayan uzlaşmış veya çelişik millî menfaatlerin oluşturduğu ağlar, ittifaklarımız, ilişkilerimiz toptan bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Yeryüzünde insanlıkla birlikte varolacağımıza göre, Türkiye'nin varoluşu da insanlığın bekasının bir parçasını teşkil edecektir.

Dünyada barış geriledikçe Türkiye'nin kendi barışını sağlaması zorlaşacaktır.

Bölgemizde tehdit arttıkça Türkiye'nin kendi güvenliğini sağlaması da güçleşecektir.

Dahil olduğumuz savunma sistemleri ve yakın ilişkiler kurduğumuz ekonomik birimler zayıfladıkça Türkiye'nin savunması da ekonomisi de yeni zorluklarla karşılaşacaktır.

Nitekim sahip olduğumuz jeopolitik konumun aşırı hassasiyeti yüzünden milletlerarası ilişkilerin gerginleşmesi en çok Türkiye'yi tedirgin etmektedir. Bu yüzden de Türkiye, Orta Doğu'ya Balkanlara, Akdeniz'e yönelen tehditleri dünya siyaseti takip

eden devletlerden bile önce hissetmiş, hatta zaman zaman onlara anlatmakta zorluk bile çekmiştir. Soğuk savaş dönemlerinin bunaltıcı günlerine atıfta bulunmak istediğim açıktır.

Gelişme halindeki ülkelerin bütün özelliklerine sahip olduğu için dünya ekonomisindeki sarsıntılardan, gerilemelerden, dünya ticaret hacmindeki daralmalardan, dünyadaki enflasyondan en çok etkilenen ülkelerden biri olarak Türkiye'nin olaylar karşısındaki hassasiyeti, adeta «gelecek için istihbarat» değeri taşımaktadır. Nitekim Türkiye, yıllardan beri ekonomisinin desteklenmesindeki büyük önemi dostlarına anlatmak için çırpınıp durmuştur. Ama dostlarımızın bu meselenin önemini kavramaları için, maalesef Afganistan'ın kaybedilmesi gerekmiştir!

Sosyo - ekonomik gelişme seviyesi, tarihî bağları, jeopolitik durumu, dünyanın en hassas bölgesindeki önemli rolü, NATO üyeliği ve yüksek bir sosyo - ekonomik gelişme derecesine sahip olmadığı halde demokrasiyi yaşatmaktaki başarısı bakımından Türkiye, herkes için fevkalade dikkate değer bir ülke olmuştur.

Türkiye'nin bağımsızlığında, toprak bütünlüğünde ve kalkınma meselesinde, demokratik dünya görüşü ve demokratik sistem, tarihî bir imtihana tabi bulunmaktadır. Türkiye'nin tercihlerinin pek çok ülke için de geçerli olabileceğini isbat etmenin tek yolu, Türkiye'nin bu tercihler istikametinde başarılı olmasıdır. Yani Türkiye'nin bugünkü siyasi tercihleriyle kalkınabilmesi ve bilhassa toprak bütünlüğünü sağlayabilmesidir.

Müttefiklerimizin ve dünyanın her tarafındaki

dostlarımızın iyi bilmesi lazımdır ki, Türkiye'ye ilgisizlik, hatta zaman zaman bu kavramlarla bağdaşmayacak şekilde açıkça veya el altından hasmâne tavırlar takınmak, sadece Türkiye'nin değil, bölgenin ve giderek dünya dengesinin çok tehlikeli zorluklarla karşılaşmasına sebep olacaktır.

Ve daima karşılaşılan zorluklar, tehdidin cüretini arttırmıştır! Dünya tarihi ve özellikle İkinci Dünya Savaşı ile o savaştan beri cereyan eden olayların tarihi bu gerçeği göstermektedir.

Batı demokrasilerinin bir zaafı

Batı demokrasilerinin, bu gerçeği, taşıdığı önem derecesinde kavradığını söyleyebilir miyiz? Batı demokrasilerinin diplomatik lisanda bayraklaştırdıkları ilkelerin aktif, inançlı ve samimi takipçileri olduklarını söyleyebilir miyiz? Yoksa Batı dünyası, «ilke siyaseti» yerine, her olayla karşılaştığında perakende davranışlarla yetinen, enerjisini kaybetmekte olan, hatta yılgınlığa uğramış bulunan bir «gününü kurtarma» çabası içinde midir? Afganistan'ın işgalinden sonra Sovyetler Birliği'ne ekonomik abluka uygulanması tartışılırken bir kısım Batılı ağızların ifade ettiği gibi, Batının tamamı «siyaset başka, ticaret başka» diye mi düşünüyor acaba? Acaba Batı, dünyada kendi ekonomik çıkarlarının hasis bir takipçisi ama hiç bir insani ülkünün sebatlı savunucusu değil midir? Batı, savunduğunu söylediği insani ülkülerle günlük çıkarları arasındaki dengeyi nasıl kurmaktadır ve hangi olayda bu dengenin nasıl kurulacağını,

hangisine öncelik verileceğini dost veya müttefik bir ülke nasıl kestirebilir?

Bugün bu sorular, çoğulcu demokrasiye inanmış Asya ve Afrikalı vatanseverlerin kafasını işgal eden köklü sorulardır. Bu soruların cevaplandırılması ve Batı'nın gerçek yüzünün ne olduğunun gösterilmesi, her şeyden önce Batılıların görevi değil midir?

HİTLER VE STALİN ÖRNEĞİ

Hep biliyoruz ki Batı demokrasilerinin kararsızlığı, oportünizmi ve kendi ilkelerini hafife alması Nazi İmparatorluğunu cüretlendirmişti. İkinci Dünya savaşının sorumlusu Nazi İmparatorluğudur ama amacının ne olduğunu daha işin başında ilan etmiş olan Hitler karşısında, kendi ilkelerinin gereği olan tavrı zamanında ve kararlılıkla ortaya koyamadığı için Batının da sorumluluk payı vardır. Batı demokrasilerinin, bazan en önemli meselelerde iş işten geçtikten sonra uyanmaları kendilerine de insanlığa da pahalıya mal oluyor.

Sovyet emelleri de Hitler'in emelleri gibi ta başlangıçta açıklanmış olduğu halde, İkinci Dünya Savaşı sırasında Batı dünyası Sovyet emperyalizmi karşısında da aynı durumu göstermiştir. Demokrasi kelimesinin Marksizm-Leninizmde demokrasinin tam zıddı mânalara geldiğini bilmesi gereken Batı, Stalin'in «demokrasi» nutuklarına inanmıştır. Hitler karşısındaki uyuşukluk İkinci Dünya Savaşı gibi bir felâketle sonuçlanmıştı, Stalin karşısındaki gaflet de

Avrupa'nın önemli bir kısmının kaybıyla, Soğuk Harple ve Kore savaşıyla sonuçlanmıştır.

İşte yukarıda belirttiğimiz sorular, hep Batının bu tür davranışlarından kaynaklanmaktadır.

Ve bugünün sorusu, Batıyla dost olmak isteyenlerin zihnini işgal etmektedir: Acaba Batı bizim bölgemizde yoğunlaşan Sovyet tehdidi karşısında da, Hitler veya Stalin karşısındaki gibi mi davranmaktadır?

Yumuşama ve şantaj

Yumuşama **(detant)** süreci içinde Sovyet ve Amerikan davranışları, yukardaki soruların zihinlerde daha da yer etmesine yol açmıştır.

1962 yılında Kennedy yönetimi tarafından gerçekleştirilen Küba ablukası, bu adadaki Sovyet füzelerinin kaldırılmasından daha şümullü gelişmelere yol açmıştır. Sovyetler, Amerikan gücü karşısında boyun eğmekle, bu ülkeyi belli bir noktadan itibaren caydıramıyacaklarını anlamışlardır. Yumuşamanın başlangıcı bu olaydır.

Dünyada kurulmuş bulunan dehşet dengesi, başta ABD ve SSCB olmak üzere bütün devletlerin davranışlarını sınırlandırmıştır. Artık hiç bir devlet hiç bir gaye uğruna genel savaşla sonuçlanacak davranışlara girişemez. 1962 yılından sonra gelişmeye başlayan «yumuşama» dönemi budur. Bu temel üzerinde Küba ablukası olayı, Sovyetler Birliği'nin aktif tutum karşısında gerileyeceğini göstermiştir. Bu durum Sovyet-Amerikan ilişkilerini yumuşatmış ve Sovyet

politikası, **«yumuşama»** şartlarına uygun yeni bir strateji planlaması yapmıştır.

Bundan sonra buzlar hızla erimeye başlamıştır. Bütün dünyada bir iyimserlik havası yayılmıştır. Sovyetler **«yumuşama»** ve **«barış içinde birlikte varolma»** nın ideolojik mücadeleyi durduramayacağını, bilakis bunun ideolojik mücadelenin yeni bir şekli olduğunu ilan ederken, bazı Batılılar ideolojiler çağının sona erdiğini söylemeye başlamışlardır. Kissinger'in de ideolojik mücadelenin devam ettiği yolundaki sözleri, bu iyimserlik ortamında unutulup gitmiş ve esasen bir planlamanın mahsulü olmamıştır.

Batılılar **«yumuşama»**ya, herkesin anladığı mânası ile inanmışlar ve dikkatlerinde bir gevşeme olmuştur. Halbuki Sovyetler **«yumuşama»** yı bir **«şantaj»** vasıtası olarak kullanmışlardır. Yumuşama döneminde dünya hakimiyetinin uzun yolunda adım adım mevzi kazanan Sovyetler, bu tavırlarına karşı bir tepki geldiği zaman **«yumuşama»** nın ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Böylece Sovyet anlayışında yumuşama, Sovyet teşebbüsleri karşısında hür dünyanın tepkilerini **«yumuşatma»** ve giderek **«gevşetme»** anlamına gelmiştir.

Olaylara kısaca göz atmak bu müşahademizi doğrulamaktadır.

Çekoslovakya'nın işgal edilmesi, **«yumuşama»** baharında soğuk rüzgarlar estirmiş ama bu geçici olmuştur. 1970'den sonra yumuşama balayı tekrar başlamıştır. «Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi» anlaşmasının 1970'te imzalanmasıyla birlikte Çekoslovakya örneğinde belirginleşen siyasi tehdit tekrar unutuluvermiştir.

Mayıs 1972'de **«Füzesavar Savunma Sisteminin Sınırlanmasına Dair»** Moskova Anlaşması imzalanmıştır.

SALT görüşmeleri hızlanmış, bir seri anlaşmalar yapılmıştır.

1975'de **Helsinki Nihai Senedi** imzalanmıştır. İnsanlık tarihinin çok ilgi çekici belgelerinden biri olan ve dünya barışının temelini teşkil edebilecek ilkeleri belirleyen bu **«Senet»**, fevkalâde önemlidir. Bu belge ile mevcut sınırların değişmezliği, fikir ve haberleşme hürriyeti, insan hakları, iç işlerine karışmama ve rejimlerin kuvvet yoluyla kabul ettirilmesinden kaçınma gibi ilkelerin benimsendiği bütün dünyaya ilan edilmiştir.

Bütün insanlık, binlerce yıllık içtimai tekâmülün doğurduğu özlemlerin bu şekilde dile getirilmesinden ve taahhüt edilmesinden dolayı büyük bir ümide kapılmıştı. Ama Afrika'daki Sovyet yayılması ve Afganistan'ın işgali gibi olaylar, bu ümitlerin ne dereceye kadar gerçekçi olduğunu gösterecekti.

Bu bahar havasında Sovyet-Amerikan ticari münasebetleri de bir hayli gelişti. Zannediliyordu ki, **«yumuşama»** savaş tehlikesinden uzaklaşmanın yanında ekonomik gelişmeye de katkıda bulunacaktı. Amerikalılar Sovyetler Birliğine büyük çapta yatırımlar yaptılar. Sovyet-Amerikan ve Sovyet-AET ticari münasebetleri de gelişti. Geçtiğimiz yıl Sovyetler Birliği'ne AET'nin ihracatı 8.2 Amerikan'ın ihracaatı ise 3.3 milyar dolara ulaştı. Avrupa'nın tabii gaz ihtiyacının önemli bir bölümü de Sovyetler'den sağlanmaya başlandı.

Eğer Sovyetler ideolojik ve hatta askeri yayılma

siyasetlerinden samimiyetle vazgeçmiş, milletlerarası hukuk kurallarına ve bilhassa Helsinki Nihai Senedi ile belirlenen ilkelere samimiyetle inanmış olsalardı, bütün bu gelişmeler dünyada kalıcı bir barışın, işbirliği ve dostluğun kurulmasında gerçekten çok faydalı olabilirdi. Batılılar ve bir çok ülkeler böyle düşünüyorlardı.

Ama Sovyetler emperyalist amaçlarından vazgeçmiş değillerdi. Her halde, Hitler'in İkinci Dünya Savaşından önceki siyasi ve iktisadi ilişkilerinden ders almışlardı!

Nitekim Batı'da bu iyimserlik ve yumuşama havası yaygınlaşırken Sovyetlerin bazı teşebbüslerinin taşıdığı önem pek kavranamadı.

SOVYET MEYDAN OKUMASI

1980 yılının başında hiç kimsenin, «yumuşama» döneminde Sovyet meydan okumasının güçlenip yayıldığını inkâr edebileceğini sanmıyorum.

Sovyetler sürekli olarak silahlanmaktadır. Gerçi ABD'nin ve SSCB'nin savunma harcamaları mutlak miktar olarak birbirine eşit sayılabilir. Ama bu meblağ, gayrı safi millî hasılalardaki oranları açısından ele alındığında Sovyetlerin silâhlanma konusunda daha büyük çaba harcadıkları ortaya çıkmaktadır. Sovyetler bir taraftan Batı'dan aldıkları kredilerle, sağladıkları yabancı sermaye yatırımlarıyla, geliştirdikleri ticari ilişkilerle ekonomik büyümeyi hızlandırmaya çalışırken, diğer taraftan da gayrı safi milli hasılalarının ABD'ninkinden daha büyük bir nisbetini silahlanmaya ayırıyorlar.

Sovyet silahlanmasının niteliği ilgi çekicidir.

Batılılar, nükleer silahların caydırıcılığına güveniyorlar. Ama Sovyetler bu caydırıcılık şemsiyesi altında konvansiyonel silahlarla teşebbüs kabiliyetlerini arttırmaktadırlar. Sovyet askerî doktrininin niteliği ve konvansiyonel silahların esas itibariyle işgal

ve istilâ silâhları olduğu dikkate alınırsa; bu, fevkalede önemli bir meseledir. Batı, nükleer silahların caydırıcılığına güvenedursun, Sovyetler nükleer bir harbin güvenlik sınırına gelinceye kadar konvansiyonel silahlarla teşebbüslere girişme kabiliyetlerini geliştirmektedirler. Bugün Varşova Paktı, konvansiyonel silahlarda kesin üstünlüğe sahiptir.

Yumuşama döneminde adeta bir balayı yaşanırken ve dünya nükleer silahların caydırıcılığında barış ararken, Sovyetlerin neden konvansiyonel kuvvetlerini sürekli olarak arttırdıkları sorusu pek dikkate alınmamıştır. Halbuki bu, genel bir niyetin müşahhas bir hazırlığı idi. Bu silahlanma sayesinde Sovyetler dünyanın şu veya bu yerinde dengeyi değiştirebilecek teşebbüs gücüne ulaşmışlardır. Ruslar konvansiyonel güçleriyle bu kabiliyetlerini artırırken, nükleer dehşet dengesinin caydırıcılığıyla Batı'nın tepkisini de frenlemektedirler. Bir de buna **«yumuşamayı bozma»** şantajı eklenmektedir. Batı sürekli olarak emrivakiler karşısında bırakılıyor ve Sovyetlerin kazandığı mevziler bir süre sonra unutularak sağlamlaşıyor!

Nitekim Rusların doğrudan doğruya veya Küba vasıtasıyla Afrika'da giriştikleri teşebbüsler, hem yumuşama döneminde gerçekleşmeleri bakımından, hem de dengeyi değiştirmesi bakımından ilgi çekicidir. Sovyetler; «yumuşama» yı Batı'nın tepki kabiliyetini gevşetme yolunda kullanarak dünya denizlerinde önemli kontrol noktaları ele geçiriyorlar; Batılılar, ticari menfaatlerini kollarken, dünya ticaret yollarının Rus kontrolüne geçmeye başladığının yeterince şuurunda görünmüyorlar.

Böylece **«yumuşama»**, maalesef Sovyet meydan okumasını yumuşatmamış, ama Batı'yı yumuşatabilmiştir! Bu durum dünyada Türkiye gibi gelişme halindeki ülkelerin bağımsızlıklarını tehdit eden ciddi bir potansiyeldir.

«Yumuşama» nın Sovyet meydan okumasını yumuşatmadığını tesbit ettikten sonra, şimdi Sovyet stratejisinin genel gelişme yönlerine göz atmakta fayda vardır.

Sovyet siyaseti güneye doğru gelişmektedir. **«Yumuşama»** ve ona bağlı bir seri anlaşma ve ilişkilerle Sovyetler, Avrupa'daki durumu stabilize etmek ve Amerika'yla olan ilişkilerini arttırmak suretiyle Amerika'yı adeta frenlemek istiyorlar. Böylece bütün Sovyet enerjisi güneye doğru çevrilebilecektir. Rusya'nın güneyindeki ülkelerin hepsinin sosyo-ekonomik durumları ve savunma potansiyelleri, Sovyet tehdidini tek başına caydırmaya müsait değildir. Böylece Ruslar, dünya denizlerine çıkmak için, dünya jeopolitiğinin **«yumuşak karnı»** diyebileceğimiz Ege denizinden Güney - Doğu Asya'ya kadar olan bir kuşak üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırmışlardır. Orta Doğu da buna dahildir. Ayrıca Ruslar, Afrika'da ve özellikle jeopolitik bakımdan daha hassas olan Doğu Afrika'da köprü başları elde etmeye çalışıyorlar.

Böylece, Moskova - Adisababa - Kâbil-Yemen dörtgeninde oluşturulan potansiyel, bütün Orta Doğu'yu, Güney Asya'yı Hint Okyanusu'nu ve Batı'nın önemli deniz ulaşım yollarını tehdit etmektedir. Batı, Moskova'yla ticari ilişkilerini geliştirirken, esas can damarlarının Sovyetler tarafından kontrol altına alınmak istendiğine dikkat etmiyor.

Nitekim Afrika'da Sovyetlerin doğrudan ve dolaylı olarak nüfuz kazanma ve sızma çabaları gelişirken, yumuşama baharının rehaveti içinde olan Batı dünyası, Türkiye'ye askeri hatta ekonomik ambargo uygulayabilmiştir! Batı demokrasileri Sovyetlerin siyasî, ekonomik ve askerî yollarla veya bunları zaman içinde kademelendirerek geliştirdiği sistemli, planlı strateji karşısında, bu ülkelerin desteklenip güçlendirilmesine dayalı caydırıcı bir **«çok yönlü strateji»** oluşturamamıştır. Hatta, Batı, Afrika'daki doğrudan veya dolaylı Sovyet teşebbüslerinin yöneldiği uzun vadeli hedeflerin, belirttiğimiz dörtgeni genişletmeye matuf olduğunu görüp görmediği konusunda bile tereddütler uyandırmıştır.

Batı dünyası bu kuşak üzerinde bulunan ülkelerin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve ekonomilerini güçlendirme konusunda net bir görüş sahibi değilken, hatta Sovyet niyetlerini yumuşama havasının rehaveti içinde hissetmezken, Ruslar Afrika'ya sızmışlardır.

1975 yılında Sovyetlerin Afrika'ya yönelen yardımı 55 milyon dolar gibi cüzî bir rakam civarındayken, 1976 yılında Afrika'ya yapılan Sovyet yardımı, Arap ülkelerine yapılan yardımın seviyesine ulaşmıştır. 1978 yılında yalnız Etiyopya'ya sevkedilen Sovyet silahları 1 milyar doları bulmuştur!

Sovyet siyasetiyle parelelliği, hatta Sovyet siyasetini dolaylı olarak yürüttüğü bilinen Küba'nın Afrika'da 50 bin askeri bulunmaktadır ve 14 Afrika ülkesine yayılmış durumdadırlar. Bu **dolaylı siyaset**'i yürütmek ve Küba'yı büsbütün etkilemek amacıyla Ruslar her yıl bu ülkeye 4 milyar dolar yardım edi-

yorlar, bunun iki milyar doları askerî, iki milyar doları iktisadî niteliklidir.

Kızıl Deniz, Hint Okyanusu ve Suudi Arabistan petrolleri açısından önemli bir jeopolitik konuma sahip olan Etiyopya'da 14 bin civarında Sovyet ve Küba askeri ve uzmanı bulunmaktadır. Kızıldeniz'in öteki yakasında Güney Yemen Halk Cumhuriyetinde 500 Rus ve 500 Kübalı asker ve uzman mevcuttur.

Doğu Afrika'da Hint Okyanusunu seyreden ülkelerden Tanzanya'da 500, Mozambik'te 700 Sovyet uzmanı bulunuyor. Madagaskar'da Sovyet personeli görünmeye başlamıştır. Afrika'nın Batı yakasında Angola'da, Gine'de aynı durum mevcuttur. Böylece Ruslar, Batı'nın en önemli deniz ulaşım yollarını kontrol altına alabilecek ülkelerde ve bölgelerde nüfuz kazanmaya ve giderek Afgan modeline benzer sonuçlar elde etmeye çalışıyorlar. Bu ülkelerin hemen hepsinin sosyo-ekonomik yapısı, Afganistan'a benzerlik göstermektedir. Bu ülkeler henüz sanayi toplumu haline gelmemişlerdir, çoğulcu toplumların sosyo-ekonomik dengesinden mahrumdurlar. Sovyetlerin «askerî yardım» adı altında bu tür ülkelerin ordularına ve yüksek bürokrasisine sızmaları çok tehlikeli sonuçlar doğurabilecektir.

TEHDİT VE YUMUŞAMA

Bugün Hint Okyanusu ve Basra Körfezi, dünya ekonomisi ve dünya jeopolitiği bakımından Batı dünyası için olağanüstü önemi haiz bir bölgedir. Buna rağmen bölgede Sovyet nüfuzu gittikçe artmaktadır. Sovyetlerin durumu, Batı'nınkine rağmen daha kalıcı ve gelişme istidadına sahip görünmektedir.

Nitekim bölgedeki Rus gemileri Etiyopya'nın Massava ve Assab limanlarında ve Socotra adasında üstlenmiş durumdadır. Afganistan'ın işgal edilmesiyle Sovyetler Hint Okyanusu sahillerine 700 kilometre kadar yaklaşabilmiş durumdadır.

Halbuki Batılıların güvenebilecekleri tek üs, Basra Körfezinden 1700 kilometre uzakta bulunan Diego Garcia adasından ibarettir.

Amerikalı'lar, bu bölgedeki Batı savunmasının giderek zaafa uğradığını ve dengenin Sovyetler lehine bozulmakta olduğunu görmeye başlamışlardır. Nitekim Carter şöyle konuşmuştur:

«Her hangi bir yabancı gücün, Basra Körfezi bölge-

sinin kontrolünü ele geçirmeye kalkışması, ABD'nin hayati çıkarlarına yöneltilmiş bir saldırı olacaktır. Böyle bir saldırı ise askeri kuvvet de dahil olmak üzere, gerekli her çareye başvurularak geri püskürtülecektir.»

Carter'in, bu sözleri, Sovyet meydan okumasına karşı bir meydan okuma havasını vermekte ise de, Batı siyasetinin bazı zaaflarını da ortaya koymaktadır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Sovyet siyaseti adım adım ilerlemekte, Batı'yı geriletmektedir. Öyleyse Batı siyasetinin zayıf yönleri vardır. Öyleyse Batı siyaseti bazı gerçeklerle çelişki halindedir. Öyleyse Batı, kendi siyasetini gözden geçirmelidir.

Artık Sovyet tehdidi Batı'yı daha yakından etkilemeye başladığı gibi, özellikle Orta Doğu ve Güney Asya olmak üzere bölge devletlerini de endişelendirici boyutlara ulaşmıştır. Dünya siyasetindeki belirleyici yeni durum budur. Bu yeni durum karşısında Sovyet yayılmasından dolayı bağımsızlıkları ve menfaatleri tehlikeye düşen ülkelerin bir «durum değerlendirmesi» yapmaları, yeni tavırlar almaları, yeni siyasetler oluşturmaları gerekmektedir.

Yumuşama'dan vazgeçilmeli mi?

Yumuşama döneminde Sovyet tehdidi yoğunlaştığına göre, acaba yumuşamadan vazgeçilerek tekrar **Soğuk Savaş**'a mı dönülmelidir?

Bu soruya cevabımız kesinlikle hayır'dır. Soğuk Savaşa dönüş, dünyanın hiç bir ülkesine yarar sağlamayacaktır. Soğuk Savaş, özellikle Türkiye, İran,

Pakistan ve öteki Orta Doğu ülkelerinin durumunu büsbütün zorlaştıracak, üzerlerindeki baskıyı arttıracak ve siyasî tercih imkânlarını bir hayli sınırlandıracaktır.

Ayrıca dünya ekonomisinin karşılaştığı köklü bunalımlar Soğuk Savaş yükünün kaldırılmasını bilhassa güçleştirecektir. Askerî harcamaların büsbütün artması, az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelerin kalkınmalarını zorlaştıracak ve bu da dünya dengesinde tehlikeli değişmelere yol açabilecektir. Kaldı ki, başlayacak bir Soğuk Savaş'ın yol açacağı kısa ve uzun vadeli gelişmelerin genel bir sıcak savaşa yol açmayacağını hiç kimse garanti edemez.

Özellikle, görüşmelerin ve anlaşmalar' dizisinin devam ettirilmesi gerekiyor. Askerî bakımdan olduğu gibi siyasî bakımdan da gerginliklerin azaltılması zaruridir.

Bugüne kadarki yumuşama sürecinde Sovyet tehdidi arttığına ve yumuşamadan da vazgeçilemiyeceğine göre, Sovyet tehdidini dengelemek için yine yumuşama içinde ama yeni muhtevalara sahip siyasetlerin oluşturulması gerekiyor. Bu siyasetin temeli, Sovyet yayılma politikasının bugünkü sınırlarını teşkil eden ülkelerin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün garantilenmesi ve ekonomik kalkınmalarının hızlandırılması olmalıdır. Batı bugüne kadar bu son derece önemli meseleyi yeterince kavrayamadığı için, hem dostlarına gerekli derecede güven vermemiş hem de Sovyet siyasetine fırsatlar kazandırmıştır. Tehlikenin bilhassa yoğunlaştığı bir bölgede bulunan Katar Şeyhi Halife bin Hamad el Tani'nin şu sözlerini Batı dünyası «bir kişinin kanaati» değil, kendi

davranışlarının doğurduğu güvensizliklerin bir ikazı olarak değerlendirmelidir:

«Amerikalıların Sovyetleri durdurma konusunda ciddi olup olmadıklarını bilemiyoruz Onlara güvenemiyoruz.»

Hiç bir Amerikalı diplomat, bölge ülkelerinin Amerikan niyetleri konusunda kesin güvenini kazandıklarını söyleyemez! İşte burada da yeni bir siyaset anlayışının oluşturulması gereğiyle karşılaşıyoruz. Zira bugüne kadar Batı siyaseti, komünizm karşısında başarılı olamamıştır.

Komünist siyasetinin niteliği

Bugün Sovyet ideolojisi, Sovyet siyasetinin çok önemli bir unsurudur. Komünizm, Sovyet siyasetinin hem belirleyici faktörlerinden biridir hem de kullandığı propaganda ve sızma silahıdır.

Komünizm, baştan beri gaye edindiği dünya ihtilâli ve dünya hakimiyeti hedefine doğru şaşmadan yürüme çabasındadır. Zaman içinde bu hedef değişmemiş, yalnız taktikler değişmiştir. İlk komünist devlet olarak Rusya, bu enternasyonal ideolojinin Leninist yorumuyla bütünleşmiş, aynileşmiştir. Artık Sovyet ideolojisiyle Sovyet devletinin çıkarları ve bu çıkarlar için oluşturulan politikalar birbirinden ayrılamaz hale gelmiştir.

Nitekim Komintern, hem hiyerarşisi, hem ideolojik muhtevası, hem de taktikleri bakımından kesinlikle bir Rus teşebbüsüydü. Muhtelif komünist partilerini, Sovyet Komünist Partisi'nin şubeleri haline

getiren Komintern'in en önemli sloganı, **«proletarya vatanını savunmak»** maskesiyle Sovyet siyasetine öteki ülkeler içinden destekçiler bulmayı amaçlıyordu. Değişik bir tarihi ortamda kurulan Kominform'un da amacı aynıydı. Bugün de Moskova'nın inisiyatifi altında yapılan **«Dünya Komünist ve İşçi Partileri Konferansları»**, nitelik bakımından farklı olmakla birlikte, Sovyet siyasetiyle Moskova taraftarı Komünist akımlar arasında paralellik kurmak ve onları bu siyasete göre yönlendirmek amacına matuftur.

Böylece komünizm Sovyet siyasetinin vasıtası, aleti olmuştur. Rusların tarihi emelleriyle Sovyet siyaseti arasında hiç bir farkın olmayışı da bunu göstermektedir. Nitekim Çarların Panislavizm siyaseti Stalin zamanında komünizm vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Panislavizm adlı Rus siyasetinin öteki ülkelerdeki baskı ve tahakkümü, komünist ideolojiyle pekiştirilmiş, bu ideoloji etrafından oluşturulan askeri paktlarla ve ekonomik kuruluşlarla perçinlenmiştir.

Sovyetler Birliği'nin sıcak denizlere çıkma siyaseti de Rusluğun tarihi emellerine uygundur. Ve nihayet bugünkü Rusya'nın takip ettiği dünya siyaseti, komünizmin dünya ihtilâli ve dünya hakimiyeti doktrinleriyle bütünlük arzetmektedir. Ruslar, işgal edip çiğnedikleri ülkelere **«müstevli»** diye değil, **«sosyalizmin kurtarıcısı»** veya **«devrimin koruyucusu»** gibi ideolojik maskelerle girmektedirler. Macaristan, Çekoslovakya, Afganistan ve nihayet Afrika'daki sızmalar hep aynı ideolojinin ve siyasetin muhtelif senaryolarıdır.

Böylece Ruslar, nükleer bir savaşa yol açmaksızın genişlemenin, hatta **«yumuşama»** döneminde genişlemenin yollarını bulabilmişlerdir. Batı, meseleye sade-

ce nükleer denge ve kendi ekonomik çıkarları açısından bakarken, Ruslar yayılma siyasetlerini daha geniş bir perspektiften planlamışlar ve yumuşamayla doğrudan doğruya çelişkiye düşmeyen usuller uygulamışlardır.

Batı ise, Sovyet nüfuz yayılması karşısında askerî gücünü hatırlatmak zorunda kalarak, dünya kamuoyunda adetâ yumuşamaya uymayan bir görüntüye sürüklenmiştir. Hatta Batı'nın kendisi bile, Sovyet usullerini karşılayacak perspektiflere sahip olmadığı için Sovyetler karşısında yalnız askerî gücünü hatırlamış ve bu defa kendi tavırlarının yumuşamayı ihlâl etmesinden korkarak inisiyatifi kaybetmiş, Ruslara kaptırmıştır.

Afganistan'ın işgali ve Batı tavrı, tipik bir örnektir. Ruslar Afganistan'ı ele geçirmişler ama Batı kendi tepkisini yumuşamayla sınırlamak mecburiyetinde kalmıştır! Afrika'daki Sovyet sızmaları için de aynı hükme varabiliriz.

*

SOVYET USULLERİ VE BATI

Demek ki Ruslar, doğrudan doğruya askerî nitelikte sayılamayacak ama askerî müdahalelerin emri vakileriyle sonuçlanacak usuller kullanıyorlar. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

● İdeolojik sızma... Batı ve özellikle Amerikan siyasetinde az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelerin meselelerine karşı anlayışsız ve hatalı davranışlar, hemen, Sovyet ideolojisi tarafından o ülkenin Sovyetler Birliği'ni tercih etmesi için kullanılmaktadır. Sovyet siyasetinin emperyalizm teorisi bu konuda en etkili silahtır. Batılılar az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelere siyasi, ekonomik ve askerî konularda güven veremedikçe, bu mekanizma Rusların lehine işleyecektir!

● Dolaylı taarruz veya dolaylı strateji... Sovyet emperyalizmi ideolojik sızmayı çok farklı usullerle fiil haline getiriyor. Sovyet ideolojisinin tercihi, entellektüel veya akademik bir kanaat olarak kalmıyor, derhal eyleme dönüşüyor. Batı dünyası, kendi toplumundaki fikir ve kanaat farklılıklarının demokratik rejim içinde kalışıyla ve ülkedeki sosyal - siyasî uz-

laşmayı (consensus) bozmayışıyla adeta şartlanmıştır. Batı bu şartlanma içinde, az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelerde görülen ideolojik sızmaların önemini ve dış politikayı etkileme kabiliyetini yeterince görememektedir. Batı, bir çok yerde bu şartlanma içinde müsamahayla karşıladığı ideolojik sızmaların iç savaşlara, darbelere ve giderek Sovyet kampının tercih edilmesine yol açmış olmasından yeterli dersi almamışa benziyor.

Vietnam, Güney Yemen, Etiyopya ve Afrika'daki öteki sızmalar ve bu yollarla Sovyet yayılması, Batı'nın o çok güvendiği nükleer silahlarla olmamıştır. Ruslar özellikle Orta Doğu'da etnik meseleleri belli bir teori çerçevesinde gerilla savaşlarına dönüştürme ve böylece yayılma siyasetlerinde yeni mevziler kazanma çabası içindedirler. Amerika'nın da bu tür ayrılıkçı hareketler üzerinde Ruslarla rekabete girişmesi, hem netice olarak Rusların işine yaramakta hem de ülkelerin ve rejimlerin Amerikan niyetlerinden şüphelenmesine haklı olarak yol açmaktadır. **«Vekaleten harp»** veya **«dolaylı saldırı»** kavramları Sovyet siyasetinin temel silahlarıdır. Batı, bu meseleleri rekabetçi bir mantaliteyle kışkırtmak yerine, ülkeleri güçlendirerek, kalkınmalarına yardım ederek, bağımsızlık ve toprak bütünlüklerini garantileyerek karşılamalıdır.

Yumuşama döneminde de ideolojik mücadelenin devam edeceğini resmen açıklamış olan Rusların, bu yolda sağladıkları neticeler meydanda iken, Batı'nın aldığı hiç bir tedbir yoktur. Batı dünyası, 18. ve 19. yüzyılda dünyaya gösterdiği davranışların alışkanlıklarından henüz yeterince kurtulamamıştır!

● **«Ekonomik yardım»** Rus siyasetinde önemli

rol oynuyor. Rus ekonomik yardımını, pek çok olayda, Rus askerleri, Rus uzmanları, Rus ideolojilik propagandası, Sovyet siyasetinin tercih edilmesi ve hatta fırsatı bulunduğunda Kızıl Ordu takip etmiştir. Batı, az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelerle ilişkilerinde Sovyetlerin tercih edilmesini gereksiz kılacak ekonomik tavrı almadıkça, yumuşama döneminde gerçekleştirilen Afganistan skandalı Orta Doğu'da tekrarlanabilecek ve Batı emrivakilere boyun eğecektir! Hem de «yumuşama» uğruna!.

● Batı'nın kendisi zaman zaman Sovyet propagandasının tesiri altında kalmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonunda Amerikalılar, Stalin'in samimi bir demokrat olduğunu zannetmişlerdir. Rusya'da Stalin'in uyguladığı rejime bakmak bile Sovyet propagandasının samimiyetsizliğini anlamak için yeterli olabilirdi. Ama Batılılar Stalin'in «demokrasi» nutuklarına inanmışlar, Doğu Avrupa'nın gerçek demokratlarını yüzüstü bırakıp Stalin'e büyük fırsatlar tanımışlardır. Churchill'in ikazları bile yeterli olmamıştır.

Bu tür propagandalar karşısında Batılıların kendi aralarındaki rekabetleri frenleyerek isabetli ve doğru teşhislere ve kararlara ulaşamadıkları, doğru durum muhakemesi yapamadıkları ve Sovyet propagandasının tesiri ile yanlış kararlar verdikleri görülmektedir.

Sovyet siyasetinin planlı ve atak stratejileriyle Batı'nın günlük ve yılgın siyasetinin karşı karşıya bulunduğu bir çağda, denge Sovyetler lehine bozulma istidadı göstermekte ve bu durum dünya barışını derinden derine tehdit etmektedir. Bu seyir devam

ederse, Batı'nın nükleer silahları Sovyet yayılmasını caydıramayacak ve neticede Batı dünyası ya bütün insanlıkla birlikte nükleer intihara veya dünyada Sovyet üstünlüğünü kabule mecbur kalacaktır.

Başkan Kennedy'nin şu sözleri bu açıdan son derece dikkate değerdir:

«Eğer Hindistan çöküp gitseydi, Latin Amerika elimizden çıksaydı, Orta Doğu, Doğu Blokuna geçseydi, ne balistik silahlar, ne sun'î peykler ne atom denizaltıları ve ne de uçaklar selâmetimiz bakımından bir şey yapabilirlerdi.»

Rusların Afrika'da nüfuzlarını genişletmeleri, Afganistan'ın işgali, bir çok yerlerde, hatta Batı'da bile propaganda üstünlüğünü ele geçirmeleri ve böylece Sovyet emperyalizmine karşı çıkanları Batı'da bile kötü göstermeye kısmen olsun muvaffak olmaları, bugünkü durumun belirgin özellikleridir.

Böyle bir vaziyet karşısında Moskova - Adisababa - Kâbil - Güney Yemen dörtgeninin tehdit ettiği ülkelerle Batılılar arasında karşılıklı güven, eşitlik, iç işlerine karışmama, ortak menfaat ve bağımsızlık esaslarına dayalı ilişkilerin gelişmesi gerekiyor. Ama bu, herşeyden önce Batı'nın güven verici olmasına, bu ülkelerin ekonomik ve askerî kalkınmalarını samimiyetle desteklemesine, ülke bütünlüğüne ve iç işlerine karışmama ilkesine samimiyetle saygı göstermesine bağlıdır. Batılılar, Rusların **«köle komünist»** aramaları gibi, **«köle dost»** aramaya, ülkelerle ilişkilerini şantaj vasıtası olarak kullanmaya kalkarlarsa, bölge ülkeleri haklı olarak 19. yüzyıldaki ve 20. yüzyılın üç çeyreğindeki Batı siyasetini hatırlayacaklardır. Ba-

tı'nın niyetlerinden şüphe etmeyi gerektirecek her tavrı karşısında, bu ülkeler, kendi tarihlerinin acı derslerini kolaylıkla hatırlayacaktır. Türkiye'nin, savunmasının pazarlık konusu yapılması olayını hatırlamak zorunda bırakılması gibi!

BRZEZİNSKİ'NİN SÖZLERİ VE TÜRKİYE

Dünya'da kuvvet dengesinin tehlikeli şekilde bozulmaya yüz tutması, özellikle Orta Doğu'nun artan bir tehdide maruz kalması ve Sovyet meydan okuması yoğunlaşırken, Batı'nın gerileme eğilimi göstermesi gibi köklü vetirelerin asıl kaynağı Batı'nın az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelere karşı tutumundaki köklü hatalardır. Batı bu ülkelere bir türlü güven verememiştir.

Carter'ın güvenlik müşaviri Brzezinski'nin de bu gerçeği dile getirmiş olmasından büyük bir memnunluk duymaktayız. Resmî görevinin öneminin yanında kuvvetli bir ilim adamı olan Brzezinski, bazı gazetecilerle yaptığı görüşmede şunları söylemiştir:

«*Sovyetlerin Afganistanı işgali, bu ülkenin yayılmacı, işgalci ve sömürücü niyetlerini şimdi daha iyi gözler önüne sermiştir. Batı, Sovyetlerin 1945'lerde dünyayı istila etme heveslerini görmüş, ancak her hangi bir tedbir almamıştı. Sanıyorduk ki, Sovyet iştihası İkinci Dünya Savaşının Rusya'nın lehine getirdiği gelişmeler ile duracak ve bir daha kabarmayacak. Ba-*

tı olarak bizim yanlışımız burada oldu. Bir de biz, Rusların iştihasını kabartan gelişmemiş ülkelerin hızla gelişip güçleneceklerini hesaplamıştık. Fakat galiba onları yalnız bıraktık ve Ruslara yem haline getirdik. Bugünkü halden o ülkeler gibi biz de ızdırap duyuyoruz. Fakat Batı, bilhassa Amerika bundan sonra geçmişteki hatalarını tekrarlamayacaktır.

Bütün gücümüzle hürriyetçi ülkelerin gelişme ve güçlenmelerine yardımcı olacağız.»

Gerçekten de Batı'nın hataları «**hürriyetçi ülkeleri**» kırmış, soğutmuş ve Sovyet emperyalizmi karşısında «**yem**» halinde bırakmıştır. Batı'nın, bu hatalarını Brzezinski kadar görmüş olmasını ve Brzezinski gibi çözüm yollarını farketmiş bulunmasını arzu ediyoruz.

Ama soru hâlâ kafamızdadır: Batı, ifade ettiği niyetlerinde samimi midir, açık, güven verici, inandırıcı bir siyaset takip edecek midir?

İkinci Dünya Savaşı yıllarından beri artan veya azalan oranda ama potansiyel olarak mutlaka Sovyet tehdidine maruz bulunan biz Türkler Batı'nın niyetlerinden zaman zaman şüpheye düşüyoruz. Bu, bizim şüpheci olmamızdan değil, Batı'nın şüphe uyandırıcı davranışlarından kaynaklanıyor.

Enosis politikaları ve soykırımı konusunda sessiz kalan Amerika'nın, Türkiye kanuni ve millî haklarını kullanınca tarihimize «**Johnson Mektubu**» diye geçen çirkin davranışı takınmasını unutmamız zor oluyor.

İki NATO devleti arasında korkunç bir dengesizlikle taraf tutarak Türkiye'ye baskı yapmaya kalkışmak, silah ve ekonomik ambargo uygulamak gibi

davranışlar, Türkiye'nin güvenini sarsmıştır. Çin bile Türkiye'ye uygulanan ambargonun haksızlığının yanında, NATO ittifakını sarsıcı neticeler doğurabileceğini gördüğü halde, Amerika bunu görmemiştir. Amerika Türkiye'ye silah ve iktisadî ambargo uygularken, Rusların Afrika siyaseti uygulamaya konuluyordu! Amerika Türkiye'ye silah ve iktisadî ambargo uygularken, Ruslar bir süre sonra tam techizatlı 89 bin askeri indirecek hava meydanlarını ve yolları Afganistan'da inşa ediyorlardı!

Amerika bu olaylardaki tutumuyla ve genel olarak Türkiye'nin meselelerine dostluğun gerektirdiği derecede ilgi göstermeyen tavrıyla kötü örnek olmuştur. AET, Ortaklıkla ilgisi olmayan ülkelere tanıdığı tavizleri Türkiye'ye tanımamakla, hatta iktisadi ambargo diyebileceğimiz boyutlara varan ilgisizliğiyle kötü örnek olmuştur. Bu örnekler ortadayken Türkler, Batı dostluğuna nasıl olur da tam olarak güvenebilirler? Başka ülkeler, bütün samimiyetine rağmen Türkiye'nin maruz kaldığı bu muameleleri gördükçe nasıl olur da Batı'ya güvenebilirler?

Örnekler çoğaltılabilir. 1962 Küba bunalımı sırasında Amerika kendi güvenliği için gösterdiği dikkati, dostlarının ve müttefiklerinin güvenliği hatta egemenliği için göstermemiştir. Bu durum ilgi göstermemeyi de aşarak pazarlık konusu yapmaya kadar uzanmıştır.

Nitekim Sovyet ve Amerikan liderleri Küba bunalımına çözüm ararken, Ruslar Küba'daki üslerine karşılık olarak Türkiye'deki jüpiter füzelerinin kaldırılmasını istemişlerdir. Ve, çok acıdır ki, Amerika, Türkiye'ye danışmaya bile ihtiyaç duymadan Türki-

ye'yi ilgilendiren bir konuda karar vermiştir! Türkiye'deki jüpiter füzeleri, Sovyet-Amerikan pazarlığı sonucunda kaldırılmıştır!

Gerçi bu füzelerin modasının geçtiği söylenebilir. Ama bizce bu önemli değildir. Türkiye'nin ve NATO'nun güvenliği için yerleştirildiği söylenmiş olan füzelerin Türkiye'ye danışmadan iki devlet arasındaki pazarlıkta kaldırılmasına karar verilmesi Türkiye'nin ve NATO'nun savunmasına, hatta millî eğemenliğimize karşı bir saygısızlıktı. Amerika bu konuyu tartışırken, en azından Türklerle konuşması gerektiğini söylemesi icap ederdi. Amerika, Türkiye'yi ilgilendiren bir konuda Türkiye'ye danışmadan karar vermekle, kendi durumu gerektirince müttefiklerine danışmadan onlarla ilgili taahhütlere bile gireceğini göstermekle kötü bir örnek sergilemiştir.

Bu tür olaylar ve bilhassa «**esnek mukabele stratejisi**» nin yol açtığı tartışmalar, müttefikler arasındaki güveni zedelemiştir.

Kaldı ki, Batı'nın Türkiye'ye karşı daha büyük ve pek su yüzüne çıkmamış hataları vardır. Batı ile iyi ilişkiler kuran bir çok ülke zaman zaman bu tür ağır hatalara maruz bırakılmıştır. Bunun en çarpıcı örneğini sadeçe iki asırdan beri Batı dostluğunu tercih eden bir ülke olarak değil, NATO üyesi bir ülke olarak da bizler çok gördük ve görmekteyiz.

Bazı Batılı çevrelerin, hatta yetkili kurulların Türkiye'ye yönelen bölücülük faaliyetlerine ilgi göstermeleri, hatta desteklemeleri, bu tehdidi kışkırtmaları, dostlukla, müttefiklikle ve eğemenlik kavramıyla asla bağdaştırılamaz. Türkiye bu tür davranışlardan ciddi olarak rahatsızlık duymaktadır.

TÜRKİYE'NİN BÜTÜNLÜĞÜ HER ŞEYDEN ÖNEMLİDİR

Türk vatanının bütünlüğü ve bölünmezliği, Türkiye'nin her şeyden önemli temel ülküsüdür. Dünyanın hiç bir tehdidi veya menfaati, Türkiye'nin bölünmezliği konusundaki mutlak hassasiyetimizi etkileyemez. Zira biliyoruz ki, Türkiye bugünkü dünya dengesinde ve özellikle Orta Doğu bölgesinde, ancak toprak ve nüfus bütünlüğünü koruyarak ve güçlendirerek bağımsız varlığını devam ettirebilir.

Türkiye imparatorluk topraklarını kaybetmiştir. Ama millî toprakları tehdide maruz kalınca ve işgal edilmeye başlanınca bütün Türk Milleti ayağa kalkmıştır. Yıllarca süren yıpratıcı savaşların yorduğu ve genç nüfusunun büyük bir kısmını kaybettiği fakir bir ülke olmasına rağmen, Türkler, ağır bir hezimet ortamında ayağa kalkarak topraklarını ve bağımsızlıklarını kanla ve şerefli bir Kurtuluş Savaşıyla yeniden kazanmışlardır.

İstanbul işgal altındayken, vatanseverler tutuklanırken, ufukta hiç bir kurtuluş ümidi görülmezken, imparatorluk Türkiye'sinin Meclis'i toplanmış ve **«Misak-ı Millî»** yi bütün cihana ilân etmiştir. **Misak-ı Mil-**

li, Türkiye'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda milletimizin yaptığı yemine verilen addır. Türk İstiklâl Savaşı, bu yeminin zaferini ifade eder. Bugün de aynı şuur içindeyiz. Bugün de, bizim için, bağımsızlığımız ve toprak bütünlüğümüzden önemli hiç bir şey yoktur. Hiç bir menfaat ve hiç bir tehdit bizi bundan vazgeçiremez.

Ancak, Batı'nın resmi diplomasisi tarafından dile getirilmemiş olsa bile, zaman zaman Türkiye'nin bütünlüğü konusunda Türkiye'yi rahatsız eden davranışları üzüntüyle ve tepkiyle müşahade etmekteyiz.

Batı'nın bazı parlâmentolarında, bazı milletvekillerinin Türkiye'nin bütünlüğüne açıkça saldırdıklarını görmekteyiz. Bazı Batılı parlâmenterlerin bu noktaya gösterdikleri iyi niyetle bağdaşmaz nitelikteki ilgi, bizi rahatsız etmektedir.

Bugün resmi ve açık sahnede kısmen tezahür eden bu yakışıksız görüntülerin yarın Batı'nın genel siyaseti haline gelmeyeceğinin garantisi nedir? Kıbrıs olayı vesilesiyle Yunan Lobisi'nin Amerikan siyasetini toptan etkileyip yönlendirmesi hadisesi canlılığını korurken, yarın Tükiye'nin toprak bütünlüğü konusunda da böyle «hasmâne» tavırlarla karşılaşmayacağını bize kim garanti edebilir?

Batı, Türkiye'de ve Orta Doğu'da «etnik mesele» leri kurcalamaktan vazgeçmeli, ülkelerin iç işlerine hiç bir şekilde karışmamalıdır.

Sovyetler'in ülkeleri içten karıştırıp, ülkelerin içinde «dost» kuvvetler oluşturarak yürütmeye çalıştığı emperyalist siyaset malûmdur. Ülkelerin buna gösterdiği tepkiler de malûmdur. Ama Batılılar aynı meselede Sovyetler ile rekabete kalkışmakla, sadece

yarayı derinleştirmiş, tehlikeli istikrarsızlığı kışkırtmış ve böylece Rusların siyasetine dünyada kuvvet kazandırmış oluyorlar.

Batılılar tarihi oluşumları ve bugünkü durumları itibariyle, bir millet için ülke bütünlüğünün ne demek olduğunu unutmuş olabilirler. Ama bizim için bağımsızlık ve ülke bütünlüğü her şeyden önemlidir.

Kissinger'in yayınlanan hatıraları, bu konudaki endişelerimizi ve güvensizliğimizi doğrulamıştır. Bizim olayların perde arkasına ve cereyan tarzına bakarak sezdiğimiz gerçekleri, Kissinger açıkça ifşa etmiştir.

Kissinger'e göre Amerika, Orta Doğu'daki Kürt ayrılıkçı hareketini desteklemektedir. Nixon bu konuda Şah nezdinde teşebbüste bulunmuştur. Ve 1975 yılında Amerikan Kongresi Orta Doğu'daki bu ayrılıkçı hareket için 300 milyon dolar yardımda bulunulması kararını tasdik etmiştir.

Böylece Amerika, İran, Türkiye ve Irak için ortak bir tehdidi desteklemiş, Orta Doğu'da Rusların kışkırttığı bir harekete omuz vermiş, bindiği dalı kesmiştir.

Aslında bu gerçeğin Kissinger tarafından dile getirilmesinden önce de bölge devletleri ve Türkiye bunu biliyordu, seziyordu. Zaman zaman bazı Batılı diplomatlar Türk yöneticilerine şantaj yaparcasına bu konuyu dile getiriyorlardı. Batılılar bir taraftan bu ülkelerin ekonomi ve savunma meselelerine ilgisiz hatta ters tavırlar alıyorlar, diğer taraftan da bu ülkelerin en çok hassas oldukları meseleleri, bayraklaştırdıkları ilkelerle asla bağdaşmayan bir günlük çıkarcılık içinde karıştırıyorlardı. Bugünkü durum maalesef hiç de farklı değildir. Batılılar, hem bu ters ve

dostlukla bağdaşmayan tutumlarını sürdürmek, hem de bu ülkelerde Batı aleyhtarı cereyanların meydana gelmemesini arzulamak gibi bir çelişkiye düşüyorlar!

Batı maalesef tarihten ve hele İngiltere'nin 1919 politikasının doğurduğu sonuçlardan ders almamıştır.

Batı dünyası, Sovyet stratejisi bakımından fevkalâde hassas olan bir bölgede Türkiye'ye, İran'a ve Irak'a karşı bu ayrılıkçı Sovyet kışkırtmasını desteklemekle bu ülkelerin dostluk duygularından çok şeyleri kendi elleriyle tahrip etmiştir.

Türkiye'nin fevkalâde hassas olduğu ve her şeyin üstünde gördüğü bir meseleyi kangrenleştirmek için Kongre 300 milyon dolar ayırırken, **«dost ve müttefik»** Türkiye'ye silâh ambargosu uyguluyordu! Ekonomik ambargo uyguluyordu! Böylece Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumunu pekiştiriyor, Türkiye'yi başka alternatifler aramaya zorluyordu. Batı'nın kendisi zararlı çıkmıştır.

Bu mesele bizim için son derece önemlidir. Hiç bir Türk devlet adamı, diplomatı ve vatandaşı bu konuda hassasiyetin azalmasını bile vatanseverlikle bağdaştıramaz. Zira öyle bir durum, **Misak-ı Millî'yi** inkâr etmek, dolayısıyla Türkiye'nin egemen varlığına ihanet etmek olacaktır.

Ayrıca, bu meselenin kışkırtılması Batı için de zararlı sonuçlar doğuracaktır. Her şeyden önce siyasî tercihlerimizin realist olup olmadığı konusundaki kaygılarımızı şüpheye dönüştürecektir. Türkiye'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürecek tercihler bizim için geçerli tercihler olamaz. Bağımsızlığımız ve toprak bütünlüğümüz, siyasî tercihlerimizden daha önemlidir ve siyasî tercihlerimizin

temel saiki, bağımsızlığımızı ve toprak bütünlüğümüzü korumaktır.

Bu kışkırtmalar sadece bölgede değil, daha geniş bir sahada ters sonuçlar doğurabilecektir.

Moskova - Adisababa - Kabil - Güney Yemen dörtgeninin teşekkül ettiği, Afrika'da Sovyet sızmasının hızlandığı, Hind Okyanusu'nda dengenin bozulma eğilimi gösterdiği ve bölge ülkelerinin ekonomik ihtiyaçları konusundaki taleplerini kimlerin daha anlayışlı karşıladığı meselesinin önem kazandığı bir dönemde, Türkiye bir çok varlığını riske ederek «ille de Batı ittifakı» diye «kör inadı» nı asla tasvip edemez. Bizim Batı ittifakını tarihten beri tercih edişimizin sebebi, bağımsızlığımızın ve toprak bütünlüğümüzün bu ittifak içinde pekiştirilebileceğine olan inancımızdır.

Batı dünyası Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun önemini yeterince anlamış değildir. Meseleye hâlâ sırf askeri denge açısından bakmakta, tehlikeli teşebbüsler konusunda Ruslarla rekabete girerek ayrılıkçı tehditlerin tırmanmasına katkıda bulunmaktadır.

GÜÇLÜ BİR TÜRKİYE

Orta Doğu'da gelişmiş, güçlenmiş, demokratik ve Batı Savunma sistemine dahil bir Türkiye; dünya barışının ve milletlerin bağımsızlığının lehine olacaktır. Ama zayıf bir Türkiye, hele böldürülmüş bir Türkiye, dünya barışı için tehlikeli tırmanmaların rekabet sahnesi haline gelecek ve başta bölge ülkeleriyle Batılılar olmak üzere, bütün insanlık için felaketler doğuracaktır.

Orta Doğu'da ayrılıkçı hareketlerin desteklenmesiyle bağımsız bir devlet kurdurulsa bile bu son derece sun'î olacaktır. Ekonomik, coğrafî, kültürel ve siyasî bakımdan kendine yeterli potansiyellere sahip olması imkânsız böyle bir varlık, er veya geç Sovyet nüfuzuna kayacaktır. Yıllardan beri bağımsız bir devlet olarak yaşamış bazı toplumların bile Batılıların hataları yüzünden Sovyet nüfuzuna düştüğü hatta işgaline uğradığı bir çağda, böyle sun'î bir varlık, Orta Doğu'da yeni bir «Küba» olmaktan başka bir şeye yaramayacaktır!

Halbuki bölge ülkelerinin ve bizim açımızdan bilhassa Türkiye'nin bağımsızlık ve toprak bütünlü-

ğünün güçlendirilmesi, ekonomik kalkınmasının ve savunmasının olması gereken seviyeye ulaşması, istikrara büyük katkıda bulunacaktır.

Ege Denizinden Çin'e kadar tehdidin yoğunlaştığı, Doğu Afrika ve Güney Arabistan'da Sovyet nüfuzunun güçlendiği, Basra Körfezi, Hürmüz Boğazı ve Hint Okyanusu'ndaki kuvvet dengesinin kaygı verici değişme temayülleri gösterdiği bir dönemde, güçlü bir Türkiye, sadece kendisinin değil, bütün bölge ülkelerinin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve gelişmeleri için yararlı sonuçlar doğuracaktır.

O halde Orta Doğu'da barış dengesinin korunabilmesi, bölge ülkelerinin bağımsızlığı ve kalkınmaları ancak kuvvetli bir Türkiye'nin varlığı halinde garantilenmiş olacaktır. Bu, bölünmüş bir Türkiye değil, bütünlük halinde bir Türkiye demektir.

Türkiye'nin ve Orta Doğu ülkelerinin ayrılıkçı hareketlerle tehdit edilmesi, bölgedeki istikrarsızlığı arttıracak, yabancı sızmaları ve iştihaları geliştirecektir. Bu, Türkiye'nin, Orta Doğu ülkelerinin ve Batı'nın aleyhine çok ciddi meseleler doğurabilecektir. Bu kötü niyetli tutumun devamı, Türkiye'yi, bütünlüğünün sağlanacağı yeni dengeler ve yeni siyasi tercihler arayışına zorlayabilecektir. Çünkü, tekrar belirteyim ki, Türkiye için, hiç bir mesele bağımsızlığımızdan ve toprak bütünlüğümüzden daha önemli değildir. Bu kışkırtmalar siyasi bakımdan bindiği dalı kesmek kadar akılsızca davranışlardır.

Batı dünyası, Türkiye'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda ters bir tavrı benimserse, bunun ne gibi sonuçlar doğuracağını görmek için 1919 yılının İngiliz siyasetine bakmalıdır.

1919 yılında Batı siyaseti Türkiye'yi parçalamaya karar vermişti. Türk toprakları üzerinde Ermenistan, Kürdistan, Pontus gibi sun'î ve gerçeklere aykırı devletçikler kurarak, Ege bölgesinde Yunanistan'ı yerleştirerek, diğer topraklarımız üzerinde İngiliz, Fransız ve İtalyan nüfuz bölgeleri kurarak ve Türk milletini İç Anadolu'ya hapsederek geliştirilmek istenen bu siyaset, ciddî sonuçlar doğurmuştur. **Misak-ı Millî** uğruna gerçekleştirdiğimiz şerefli mücadelemiz ve onun dünya çapındaki yankıları bilinmektedir.

Batı'nın böyle bir siyasete bağlanması, Türk liderlerini, millî bütünlüğümüzün sağlanmasına katkıda bulunacak yeni alternatifler aramaya ve oluşturmaya yöneltmişti.

Türkiye, o zaman, Batı'nın siyasetine karşı Sovyet Rusya ile işbirliği yapmayı tercih etmişti. 350 seneden beri 14 büyük savaş yapmış ve Türk milletine çok ızdırap çektirmiş olan Ruslarla, millî bütünlüğümüzün gerektirdiği dengeyi sağlamak için işbirliği yapmışızdır.

Şimdi böyle bir siyasetin Batı tarafından açıkça veya el altından yürütülmesi, Türkiye'deki komünistleri güçlendirecek ve «Rus dostluğu» propagandalarına haklılık kazandıracaktır.

Yunanlıların kaprisli ve haksız zihniyetinin veya Avrupalı bazı komünistlerin karanlık düşüncelerinin tesiriyle Batı, Türkiye aleyhine kışkırtmalara açıkça veya el altından destek olmaya devam ederse, Türkiye'nin ülke bütünlüğüne gerekli hassasiyeti göstermezse, artık Türkiye için Batıyı tercih sebebi kalmayacaktır! Böyle bir durum, Türkiye kadar, hatta da-

ha fazla Batı ve Orta Doğu için uzun vadede tehlikeli sonuçlar doğuracaktır.

Sovyet siyasetinin belirttiğim dörtgen içinde yoğunlaşıp bütün Orta Doğu'yu, Basra Körfezini, Hint Okyanusu'nu hatta Doğu Akdeniz'i potansiyel olarak tehdide başladığı bir dönemde, Batı artık hatalarından arınmalı, Türkiye'ye ve bölge ülklerine güven vermeye koyulmalıdır. Bu, geçici olarak kalmamalı, köklü ve ciddi bir politika haline gelmelidir. Batı, rahatsız edici bütün davranışlarını ve tutumlarını terketmelidir. Türkiye'nin, Orta Doğu'nun, Batı'nın ve dünya barışının bunu gerektirdiğine inanıyoruz.

Bu siyasi zaruretlerin yanında, tarihi ve sosyal gerçekler de Türkiye'nin bütünlüğünü gerektirmektedir. Anadolu'nun bölünmüşlüğü tarihte daima büyük rekabetlere, büyük çatışmalara yol açmıştır. Böyle bir durum, çağımız için daha tehlikeli olacaktır. Kaldı ki, Türkiye bugün milli bir toplumdur.

TÜRKİYE MİLLÎ BİR TOPLUMDUR

Cumhuriyet Türkiyesi çok-milletli bir toplum değil, bir tek milletten oluşan millî bir toplumdur. «Kürtçe» denilen lisanı kullanan Türk vatandaşları, Türklerden ayrı bir millet değil, Türk milletinin öz bir parçasıdır. Türkiye'de bu dil, tıpkı İmparatorluk lisanı olan Osmanlıca gibi bir dildir. Yani etnik nitelikli bir dil değil, kültür karışımlarının sonucu meydana gelmiş bir dil. Nitekim bu dili oluşturan kelimeler Türkçe, Arapça ve Farsça'dan gelmektedir. Bu dilde Türkçe, Arapça, Farsça menşeli kelimelerin oranı aşağı yukarı üçte birdir. 500 kadar da menşeini kesinlikle tesbit mümkün olmıyan ve yine muhtemelen aynı bölgenin tarihinde yer almış başka kavimlerin lisanından gelmiş olan kelime vardır.

Bölgenin tarihini dikkate aldığımızda, burada asırlar boyu devam etmiş göç hareketleri ve kültür değişmeleri görürüz. Böylece geniş insan kitleleri ve kültürler ihtilat etmişlerdir. Bölgenin iktisadî ve sosyal yapısı da, bu görüşümüzü doğrulayıcı bir seyir takip etmiştir.

Özellikle dünya ticaret yollarının değişmesinden

sonra Önasya, Suriye ve İran'da ekonomik çöküntü görülmektedir. Bu durum ekonomik ve sosyal, dolayısıyla kültürel münasebetleri sonradan azaltmıştır. Böylece Orhun kitabelerinde bir Türk uruğu olarak bildirilen, Kürtler, üç dilden kaynaklanan bir lehçeyle konuşan vatandaşlarımız olarak zuhur etmektedir.

Kaldı ki, Türkiye Cumhuriyetini teşkil eden insanlar, bir tek millet olarak aynı tarihî kadere, din bağına, iktisadî ve siyasî menfaat birliğine, ülkenin bağımsızlığı ve bütünlüğü konusunda ortak ülkülere sahiptirler. Bugüne kadar da aramızda siyasî, sosyal veya etnik nitelikli ayrılmalar hiç görülmemiştir.

Batılıların «discrimination» dedikleri bir kavram vardır. İnsanlara, soylarına, dini inançlarına, etnik özelliklerine göre farklı davranılmasını ifade eder. Türk toplumu hiç bir zaman böyle davranışlara sahip olmadığı için bu kavramı tam karşılayacak bir kelimeyi Türkçede bulmak imkansızdır. Gerçekten de Türkler, tarihlerinde özellikle müslümanlar arasında hiç bir zaman «discrimination» eğilimi göstermemişlerdir. Böylece Türkiye'nin Doğu topraklarında yaşayanlarla Batı topraklarında yaşayanlar, 900 yıl müddetle kız alıp kız vermişler, akraba olmuşlar, birlikte yaşayıp kaynaşmışlardır. Ayrı soylardan gelseydik bile bu tarihî vetire bizi yine bir tek millet haline getirirdi. Kaldı ki aynı soydan geldiğimiz gibi aynı tarihin kader birliğine, din birliğine ve kuvvetli vatandaşlık bağlarına sahip olarak tek bir millet oluşturmaktayız.

Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de, hatta muhakkak ki daha da gelişmiş şekilde, hiç bir ayırım söz konusu olmadan beraberce

yaşamışızdır. Osmanlı paşalarını saymaya gerek yok. Cumhuriyetimizin 6 Cumhurbaşkanından üç tanesi bu bölgeden ve bu vatandaşlarımız arasından gelmiştir. Cumhuriyetin ve Türkçülük akımının ideologlarından Ziya Gökalp de aynı bölgeden gelmiştir. Bu sıfatla ve bir sosyolog olarak yaptığı ilmî ve ampirik araştırmalar sonunda iki topluluk arasında menşe birliğini tesbit etmiştir.

Ülkemiz, nüfusu ve tarihi gibi coğrafyası ile de bir bütündür. Diyarbakır'ı, Mardin'i, Tunceli'yi, İskenderun'dan, Erzurum'dan, Trabzon, Malatya, Kayseri, Ankara, İzmir ve İstanbul'dan ayrı düşünmek mümkün değildir. Türkiye'de yaşayan insanlar ancak bugünkü Misak-ı Millî sınırları korunarak birlik ve beraberlik içinde oldukları takdirde bir «ekonomik coğrafya» ya sahip olabilirler. Bunun parçalanması tasavvur edilemez.

Amerika 200 yıl içinde yetmişiki milletten bir tek millet meydana getiriyor da, Türkiye 900 yıl zarfında nasıl olur da bir tek millet haline gelmemiş sayılabilir? Batılıların ne zamandan beri «ırk-devlet» görüşünü benimsediklerini veya unutmamış olduklarını hayretle düşünüyoruz!

Esasen doğu bölgelerimizde halkın büyük çoğunluğu bu tür ayrılıkçılığı asla tasvip etmemektedir; birlik ve beraberlik halinde, kardeşçe bütünleşerek kalkınmak istemektedirler.

Dışardan Sovyetlerin, komünistlerin veya olaylara Yunan gözüyle yahut marksist açıdan bakan Batılıların gördüğü gibi Türkiye'de ayrılıkçı bir halk hareketi, hatta arzusu bile yoktur. Bazı Batılıların bu

meseleyi Türkiye'ye karşı kışkırtmaya çalışmaları, düşmanlıktan başka hiç bir faktörle izah edilemez.

Bazı Batı parlamentolarında komünist Parlamenterlerin bu meseleyi özellikle kışkırtmaya çalıştıklarına şahit oluyoruz. Bunlar, Afganistan'ın bağımsızlığının çiğnenmesi karşısında da susan, hatta işgali tasvip eden karanlık kişilerdir ve bu bir tesadüf de değildir.

Hele Türkiye'nin doğu bölgesini kasten geri bıraktığı, halka baskı yaptığı yolundaki iddialar tamamen düşmanca propagandaların eseridir. Türkiye'de doğu bölgesinin nisbî geri kalmışlığının sebebi, oranın nüfus yapısı değil, tarihî şartlardır. Dünya ticaret yollarının değişmesi, bu bölgenin gerilemesinde en önemli faktörü teşkil etmiştir. Nitekim sadece Türkiye değil, bütün ülkeler Batı'dan Doğu'ya doğru gittikçe aynı manzarayı göstermektedirler. Tarihî ve coğrafî sebeplerden kaynaklanan nisbî geri kalmışlığın, kasten ve çarpıtılarak etnik faktörlerle izaha kalkışılması bile, kötü niyetin açık bir delilidir.

Türkiye, doğu bölgesinin kalkınması için büyük gayret sarfediyor. Toplam yol yatırımlarının dörtte üçü doğuya yapılmaktadır. Bölgede ekonomiyi geliştirip refah seviyesini yükseltmek için devlet bir çok fabrika yapmıştır ve yapmaktadır. Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun en büyük sulama projesi olan Aşağı Fırat Projesi de bölgede gerçekleştirilecektir; inşa çalışmaları başlamıştır.

Türkiye'de bu ayrılıkçı kışkırtmaları Moskova taraftarı komünist partiler ve fraksiyonlar yapmaktadır. Maocu komünistler de aynı kışkırtmaları sürdürüyorlar. Ama bütün bu kışkırtmalara rağmen seçim-

lerde vatandaşlarımızın bu kışkırtmalara kapılmadıklarını ve bu iradelerini hür seçimlerle ortaya koymuş olduklarını büyük bir memnuniyetle görmekteyiz. Vatandaşlarımız komünist ve bölücü silahlı militanlara cevabını, hür seçimlerdeki hür iradesiyle vermiştir. Bu fraksiyonların aldıkları gülünç derecede az sayıdaki oylar bile ayrılıkçı duygulardan değil, geleneksel aşiret bağları sebebiyle, liste başı yapılan kişilerin aşiret-statülerine verilmiş oylardır. Bir ara bu meseleyi kışkırtmaya çalışan YTP hiç bir destek görmemiş, siyasî hayatımızdan silinip gitmiştir.

Bu gerçeklere ve kışkırtmaların arkasında Rusların bulunmalarına rağmen, bazı Batılıların ters tutum takınmaları, dostlukla da iyi niyetle de bağdaşmaz!

BARIŞIN TEMELİ BÜTÜNLÜK

Bir yıl önce, İran olayları hakkında görüşlerini açıklayan Brzezinski, çok önemli bir gerçeği dile getirerek şöyle konuşmuştu:

«Millî beraberliğini muhafaza edebilen ülke, komünist peyki olmaktan kurtulabilir.»

İşte bütün mesele budur. Türkiye'nin de, bütün Orta Doğu ülkeleri gibi, komünist peyki olmak tehlikesinden kurtulması, millî bütünlüğünü korumasına bağlıdır. Bölgemizde barışın temeli, ülkelerin millî bütünlüğüdür.

Türkiye'nin Batı'yla iyi ilişkilerini devam ettirip geliştirmesi de, Batının bu gerçeği tam olarak kavramasına, Türkiye'nin bütünlüğüne Türklerin beklediği saygıyı açıkça ve el altından, bütün faaliyetlerinde, inandırıcı bir şekilde ortaya koymasına bağlıdır. «Millî beraberliğini muhafaza edebilen ülke komünist peyki olmaktan kurtulabileceğine» göre, komünist yayılmayı durdurmanın bir yolu da ülkelerin millî beraberliğini ve özellikle Türkiye'nin millî beraberliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmezliğini güçlendirmektir.

Türkiye'de silah ambargosu uygularken ayrılıkçı harekete 300 milyon dolar yardım eden Amerika'nın bu konudaki niyetlerinden şüphelenmek, her Türk vatandaşının hakkı ve bu şüpheleri gidermek de Amerika'nın görevidir.

Türkiye'nin meselelerine Moskova veya Avrupa komünizmi yahut Yunan propagandalarının gözlükleriyle bakmak, Batı'yı çok değerli bir müttefikinden uzaklaştırmak ve hatta bu müttefikini kaybetmek sonucuyla karşı karşıya bırakabilir. Batı'nın bu hatalarında devam etmesi, Türkiye'nin tercihlerini etkileyecektir, bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın.

Türk basınına sızmış bazı haberler, gayri resmî Yunan siyasetinin ülkemizdeki komünist ve ayrılıkçı terörist hareketleri desteklediğini göstermektedir. Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarımız her Türk'ün sahip olduğu haklara aynen sahip olarak huzur ve refah içinde yaşarken, ülkemizde gözü bulunan devletlere alet olarak Türk diplomatlarına karşı eylem yapan Ermeni komitelerinin de kimlerle ilgilerinin olduğunu biliyoruz. Gayri resmî Yunan siyaseti veya Yunan lobileri Türkiye'nin iç meselelerinin kangrenleşmesini ve hatta ülkemizin bölünmesini kendi küçük hesapları açısından yararlı bulabilirler. Ama bu tür kışkırtmalar, ne niyetle yapılırsa yapılsın, önünde sonunda bütün Orta Doğu'nun ve Batı'nın aleyhine olmaktadır.

Batı bu gerçekleri dikkate alarak ve özellikle Yunan niyetlerinin niteliğine dikkat ederek bu propagandaların tesirinden kurtulmalıdır.

Aslında Türkiye ve Yunanistan birbirlerine muhtaçtırlar. Bu iki devletin jeopolitiği birbirlerini ta-

mamlar. Türkiye olarak biz Yunanistan'la yakın ve güven verici dostluk ve işbirliği yapmakta büyük yarar görüyoruz. Böyle bir dostluk ve işbirliği, her iki ülkenin de yararına olacağı gibi Batı savunmasını güçlendireceği için de bölgede barış dengesine katkıda bulunacaktır.

Bu gerçeklere rağmen iki ülke arasında mevcut olan ihtilafların sorumluluğu Yunanistan'a ait bulunmaktadır. Ege'deki Türk hukukunu inkâr ederek ve Kıbrıs'ta Enosis siyasetini gerçekleştirerek Türkiye'yi adeta bir ahtapot gibi her yandan çevrelemeye çalışan Yunanistan, bu niyetlerinden vazgeçmedikçe iki ülke arasında kalıcı bir dostluk kurmak mümkün olmamıştır, mümkün olmayacaktır.

Ortada hiç bir sebep yokken Yunanistan'ın Ege'yi mayınlamasını, iki ülke arasındaki ihtilafı kızıştırarak Türkiye'ye Batı yardımının gelmesini önleme niyetinden başka nasıl yorumlayabiliriz?

Halbuki her iki ülke ihtilaf ve çatışma yerine dostluk ve işbirliğini ikame ederek Kıbrıs'ta iki toplumlu, coğrafi federasyon halinde teşekkül etmiş bir statüyü gerçekleştirip meselelerin çözümünde ciddi bir adım atabilirler. Ege ve Akdeniz'den müştereken yararlanmayı kararlaştırabilirler.

Her iki ülkenin ve bölgedeki barış dengesinin lehine bu yollar açık dururken Yunanistan'ın dostlukla bağdaşmaz niyetleri ve tutumları, Yunan lobileri tarafından Batı'da propaganda edilerek Türkiye aleyhine sonuçlar alınmak isteniyor. Batı, Türk - Yunan meselelerine olduğu gibi bölge meselelerine de Yunan propagandasının gözlükleriyle bakmamalı, bu gözlüklerin gerçekleri çarpıttığını artık görmelidir.

Artık görülmelidir ki; büyük tehditler karşısında Batı savunması, dünya barış dengesi ve Orta Doğu'nun tehditlerden korunması gibi çok önemli meselelerin çözümü, bölge ülkelerinin gelişip güçlenmelerine bağlıdır. Bölgede istikrar ve güvenlik unsuru olarak güçlü ve kalkınmış bir Türkiye'nin varlığı bu açıdan son derece gerekli hale gelmiştir. Çünkü Türkiye, Orta Doğu'nun ve Balkanların önemli bir unsurudur.

Böyle bir ortamda Maocu fraksiyonların da bu konuda Sovyet taraftarı illegal TKP ile aynı görüşleri paylaştıklarını görmekteyiz. Sovyetler, TKP'yi desteklerken, bir kısım Amerikan çevrelerinin Maoculuğu sempatiyle karşılamaları, Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun bütülüğünü bozucu ve Sovyet tehdidi karşısında zayıflatıcı tesirler meydana getirmekten başka bir sonuç doğurmayacaktır.

Türkiye gibi belli bir sanayileşme ve sosyal gelişme seviyesine ulaşmış bir toplumda Maocu ideolojinin bugünkü Çin yönetimi tarafından bile uykuya terkedilen kırsal havası, onu bu tür toplumlarda başarısızlığa mahkûm etmektedir Ama hassas dengelerde Maocu komünist fraksiyonların dengeyi bozucu tesirler meydana getirmesi mümkündür ve bu da esas itibariyle Sovyetlerin işine yarar.

Türkiye Batı ile dost ve müttefiktir. Rusya da dahil olmak üzere, komşularıyla, bölge ülkeleriyle ve bütün ülkelerle karşılıklı güven, eşitlik, iç işlerine karışmama, egemenlik haklarına titizlikle saygı ilkelerine uygun dostane münasebetler kurmak ve geliştirmek arzusundadır. Zira bölgedeki gerginlikler, soğuk savaş ihtimalleri, mevzii savaşlar, Türkiye'ye zarar verecektir. Türkiye bunun şuurundadır ve barış

politikasını milli bir politika haline getirmiştir. Dünyada ve bölgede gerginliğin hiç faydalı olmayacağı ülkelerin başında Türkiye, İran ve Pakistan gibi ülkeler gelmektedir.

Bölgede barış dengesinin sağlanması da, Batı'nın hatalarını düzeltmesine, bu ülkelere karşı gerçekten dostça, iyi niyetli, onların meselelerinin çözümlerine yardımcı ve ülke bütünlüklerini güçlendirici bir siyaset geliştirmesine bağlıdır. Orta Doğu'nun ve Balkanların önemli bir unsuru olduğu için de Türkiye'nin bütünlüğü özel bir önem kazanmaktadır. En azından biz Türkler için ülkemizin bütünlüğünden ve bağımsızlığından daha önemli bir mesele yoktur.

Bu gerçekler karşısında Batı'nın, hür dünyanın ve Orta Doğu ülkelerinin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve yüksek menfaatleri Türkiye'nin ve diğer Türk unsurlarının kuvvetlendirilmesinde önemli bir dayanak bulacaktır.

SOSYAL DURUM
VE
TEMEL REFORMLAR

da

ÇAĞIMIZDA GÜÇLÜ VE SAĞLIKLI TOPLUM

Dünyanın bugünkü barış dengesinde ve özellikle Sovyet politikasının stratejik hedeflerini dikkate aldığımızda Orta Doğu'nun öneminin arttığını tesbit etmiş bulunuyoruz. Başta Türkiye olmak üzere Orta Doğu'da bulunan ülkelerin kalkınması ve güçlenmesi, dünya barışına önemli katkıda bulunacaktır. Bizim ülkümüz de kalkınmış, güçlü, müreffeh, demokratik Türkiye'yi bir an önce gerçekleştirmektir.

Güç kavramı çağlar boyunca değişmiştir. Çağımızda **«güçlü toplum»** olmanın şartı, iktisadî ve insanî değerler bakımından gelişmiş bir toplum haline gelmektir. Temel ilkelerimizi tesbit eden 9 ışığın bir prensibinin de **«gelişmecilik»** oluşu, bu çağ gerçeğinden doğmaktadır.

Bölgemizde barış dengesini korumak için Batı'nın bölge ülkelerinin gelişip güçlenmelerine yardımcı olması gerekmekle beraber, her ülkenin güçlü ve istikrarlı olması, öncelikle kendi gayretine bağlıdır. İçerden bölünen, ekonomisi gittikçe zayıflayan, manevî ve insanî değerler bakımından sefalete sürüklenen bir ülkeyi hiç bir dış yardım ayakta tutamaz.

Esasen ülkelerin dış yardımlardan önce kendi iradelerine güvenmesi lazımdır. Çağımızda milletlerin asıl hedefi, dış yardımlardan önce, kendi güçleriyle ve gelişme kabiliyetleriyle ayakta durabilmektir.

Bir ülkenin ve hele jeopolitik bakımdan önemli bir mıntıkada bulunan bir ülkenin içerden zayıflaması, o topraklar üzerinde siyasî-manevî-iktisadî ve giderek askerî boşluk yaratır. Dünya dengesi bugün bu çeşit boşluklara müsait değildir. Böyle durumlarda ülkeler yeni çekişmelerin ve kışkırtmaların cazibe noktası haline gelmektedir.

İnsanlığın kültürel, ahlakî, iktisadî ve teknolojik gelişmesi, **«güçlü millet»** kavramını da geliştirmiştir. Eskiden kuvvetli ordular bir milleti güçlü yapmak için yetebilirdi. Ama çağımızda millî savunmanın güçlü ve caydırıcı olması bile ülkelerin manevî ve iktisadî kudretine bağlıdır.

Çağımızda güçlü millet veya sağlıklı toplum, kendi içinde manevi ve organik dayanışmasını sağlayabilmiş, ekonomisini geliştirebilmiş ve çağın ihtiyaçlarına göre cihazlanabilmiş toplumdur. Bu seviyeye gelmek çok zordur. Ciddî politikaları ve her şeyden önce de hedefe imanı gerektirir.

Bugünkü dünya genellikle **«gelişmiş»** ve **«azgelişmiş»** yahut **«gelişme halindeki ülkeler»** olarak ikiye ayrılmaktadır. Rejimleri ne olursa olsun gelişmiş ülkeler iktisadî cihazlanma, siyasî ve sosyal müesseseleşme bakımından ileri ülkelerdir. **«Gelişme halindeki ülkeler»** ise bu durumdan uzaktır.

Türkiye, ekonomik ve sosyal gelişmede belli bir mesafeyi katetmiştir. Bu yüzden de müesseseleşme belli bir ölçüde gelişmiştir. Ama bunlar yeterli değil-

dir. Nitekim ülkemiz hâlâ gelişmiş ülkeler sırasında bulunmuyor. Ekonomik, siyasî, sosyal, kültürel meselelerimiz büyük çapta bu durumumuzdan kaynaklanıyor.

İktisadî yetersizliğimiz ülkemizi sık sık, hatta periyodik olarak ciddi bunalımlarla karşılaştırıyor. Çağdaş refahı kısmen yaşayan ama bütünüyle özleyen toplumumuzda meydana gelen **«talep patlaması»** nı yeterince tatmin edemiyoruz. Her sahadaki üretimimiz, özlemlerimizin gerisinde kalıyor. Bu durum istikrarsızlığa ve hatta rejim tartışmalarına yol açıyor.

Kültür bakımından da uzun yıllardan beri gerilerde kalmışızdır. Millî özelliklerimizi geliştirerek çağdaş maddî ve manevî ihtiyaçlarımızı karşılayacak nitelikte bir kültür hayatını bugüne kadar gerçekleştiremediğimiz kabul edilmelidir. Böyle bir manevî değerler dünyasında siyasî ve sosyal ilişkiler kuralsızlığa veya çatışmaya yönelmekte, millî ve sosyal barışı sağlamak zorlaşmaktadır. Yabancı ideolojilerin, belli bir siyasî ve askerî stratejinin öncüsü olarak, toplumumuza sızması bu ortamda kolaylaşmaktadır.

Kısaca belirttiğimiz bu sosyal ve manevî manzara, demokrasinin sağlıklı ve güven verici şekilde işlemesini zorlaştırmaktadır; ülke içinde yürütülen bölücü ve komünist propagandalara malzeme teşkil etmektedir.

O halde dünya barış dengesine değerli katkılarda bulunan güçlü ve sağlıklı bir toplum olabilmemiz için ekonomik ve sosyal meselelerle birlikte manevî ve insanî meseleleri bir arada ele almalıyız. Maddî ve manevî çözümlerimiz birbiriyle koordineli olmalıdır.

Ekonomik politikamızla kültür hayatımız, birbirini destekleyecek şekilde geliştirilmelidir. Bundan dolayıdır ki, biz, sağlıklı bir toplumun temelinde ruh ve madde, yahut ekonomi ve insan dengesinin bulunduğuna inanıyoruz.

Tüketim fetişizmine kapılmış, tüketim zevkini hayatın tek değeri haline getirmiş bir toplumun, iktisaden gelişmiş olsa bile, sağlıklı bir toplum olamayacağı kanaatindeyiz. Aşırı ekonomik büyümenin dünya kaynakları bakımından meydana getirdiği meseleler bir tarafa, insanî değerlerin de sağlıklı bir toplumun madde ve mânâ dengesine dayanmasını gerektirdiğine inanıyoruz.

Bütün büyük medeniyetlerin manevî ve kültürel değerlerin gelişmesiyle kurulmaya başlamasını, çöküşlerin ise bu değerlerdeki fosilleşmeyle birlikte ortaya çıkmasını, tarihin çağdaş insanlığa yönelttiği bir uyarı sayıyoruz. Hayatın maddî konforu kadar kalitesi, yani manevî ve kültürel yönü gelişememiş olan toplumlarda yaygınlaşan suçluluk, uyuşturucu madde iptilası, ruhî sıkıntı, hatta intihar gibi hastalıklar, o toplumlarda bile **«sağlıklı toplum»** meselesini gündeme getirmiştir. Totalitarizmin bu meseleleri büsbütün kangrenleştirdiği görülürken, demokrasinin de ancak uygun bir manevî-insanî fazilet ikliminde sağlıklı olarak yaşayabileceği de anlaşılmıştır. Totaliter cemiyetlerde rejime yönelen muhalefet hareketlerinin insanî ve manevî değerleri bayraklaştırmalarını; Batı ülkelerindeyse sanatta, edebiyatta, felsefede aynı değerlere yönelişin yoğunluk kazanmasını, çok anlamlı bir olay olarak görmekteyiz.

Bizim, temel doktrinimizde, ekonomik kalkın-

mayla ilgili ilkelerin yanında **ülkücülük** ve **ahlâkçılık** gibi manevî değerlere de büyük önem verişimiz, bu çağdaş gerçekten kaynaklanıyor. Demek ki, dünya barışını potansiyel olarak tehdit eden Sovyet emperyalizminin karşısında, Orta Doğu bölgesinde dünya dengesine olumlu katkılarda bulunabilecek güçlü ve demokratik bir Türkiye'yi oluşturabilmemiz, hem ekonomik ve sosyal bakımdan hem de insanî-manevî değerler bakımından sağlıklı bir toplum haline gelmemize bağlıdır. Bugün toplum olarak bundan uzaktayız. Ülkemizin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne yönelen emperyalist tehditler kadar, maddî ve manevî sefalete karşı da mücadele açmış olmamız bundandır.

Yolumuzu doğru olarak tesbit etmek için, evvelâ sosyal ve insanî durumumuzu tesbit etmekte fayda vardır.

YARI GELİŞMİŞ ÜLKE

Türkiye, iktisadî bakımdan umulan gelişme seviyesine ulaşamamış bir ülkedir. Hatta denilebilir ki, kalkınma vetiresinin en tehlikeli safhasında bulunmaktadır. Türkiye'nin bugünkü gelişme safhasını, Avrupa'nın 19. yüzyıldaki ve Rusya'nın 20. yüzyıl başlarındaki durumlarına kabaca benzetmek mümkündür. Komünizm tehlikesinin büyüklüğünün bir sebebi de budur. Toplumumuz çağdaş refahı kısmen yaşamaktadır. Ama, refah özlemi toplumun bütün kesimlerini sarmıştır. Ekonomik üretim yetersiz olduğu için de bu özlemleri çabucak karşılamak ve sosyal dengeyi süratle kurmak mümkün olmuyor. Komünistlerin dünyanın her yerinde ihtilâl mücadeleleri sırasında kışkırttığı, fakat iktidara gelince de en ağır şekilde cezalandırdıkları «eşitlik» propagandası toplumda ma'kes bulabiliyor. Bu, Türkiye'nin bağımsızlığına yönelen sızmalara bile müsait bir durumdur. Türkiye'nin bağımsızlığı bile kalkınmanın hızlandırılmasını ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesini zaruri hale getiriyor.

Türkiye'nin bugünkü gelişme seviyesinin yeter-

sizliğinin en büyük delili, halen içinde bulunduğumuz ağır ekonomik buhrandır. Gerçi Cumhuriyet döneminde bazı başarılı adımlar atılmıştır. Fakat bunları yeterli saymak, bu kadarla teselli olmak mümkün değildir. Büyük gayretlere rağmen yeterli seviyede sanayileşememiş olmamızın temelinde, **«ekonomik üretim»** fikrinin gerektirdiği kadar önemsenmemiş olması vardır. Tüketim kalıpları ve kalitesi süratle teşvik edilirken, topluma **«ekonomik üretim»** şuuru ve eğitiminin verilmesi ihmâl edilmiştir. Böylece hemen her devir için **«Doğulu gibi üretmek, Batılı gibi tüketmek»** sözü geçerli olmuştur.

Bunda ilk Türk reformistlerinden beri, Batı medeniyetinin temel dinamiklerini yanlış kavramış olmamızın büyük payı vardır. Batı medeniyeti, kendine mahsus manevî yönüyle değil, maddî yönüyle ele alınırsa, ilmin hayata uygulanması, teknolojik gelişme, kitlevî, standart, bol üretim olarak ortaya çıkar. Çağdaş sanayi toplumlarının temelinde bu vardır.

Halbuki biz, iktisatçı Singer'in deyimiyle, çağdaşlaşma meselemizi, kalkınma açısından değil, onun meyvaları açısından görmüşüzdür. Batılı gibi üretmeden Batılı gibi tüketmemiz buradan geliyor.

Nitekim Türkiye'de sanayi alanında ciddî sayılabilecek ilk adım 1935'te kurulan dokuma tesislerimiz, şeker fabrikaları ve Karabük Demir Çelik tesisidir. Tarihi bakımdan bizden sonra modernleşme çabasına giren Japonya ile mukayese ettiğimizde, çok geciktiğimiz görülmektedir. Japonlar **«Batılı gibi üretme»**ye yani ilmin ve teknolojinin ekonomiye uygulanmasına öncelik verirken, biz, Doğulu gibi üretme-

ye devam etmiş ama Batılı gibi tüketmeye özenmişizdir.

1950'den sonra tüketim sanayiine öncelik verilmiş ve bu durum tüketim meylini büsbütün arttırmıştır. Bundan dolayı Türk ekonomisi, mütemadiyen artan talebi karşılayamayan düşük üretim sebebiyle yapısal olarak enflasyon baskısı altındadır.

Gerçi 1950'den sonra bazı ekonomik gösterge rakamlarında önemli tırmanışlar görülür. Ama bunu sağlıklı bir ekonomik büyüme saymak zordur. Türkiye 1950'de 4 milyon ton olan buğday üretimini 1980 başında 17 milyon tona, şeker üretimini 0.8 milyon tondan 1,5 milyon tona, elektrik üretimi 0.8 milyon kw/saatten 22 milyon kw/saate, demir çeliği 0.2 milyon tondan 3.5 milyon tona, çimentoyu 0.4 milyon tondan 3.5 milyon tona çıkarmıştır.

Ama aynı dönemde nüfusumuz 19 milyondan 45 milyona çıkmıştır. Özellikle dikkat çekmek isterim ki, bu dönemde dış ticaret açığımız 22 milyon dolardan 2 milyar 500 milyon dolara fırlamıştır! Bu dış ticaret açığı, ülkemizdeki üretim yetersizliğini ve ondan doğan bunalımları temsil eden bir gösterge değerindedir.

Aşağı yukarı her on yılda bir büyük devalüasyon yapmak zorunda kalışımız da buradan kaynaklanıyor. Türk toplumu artan bir tüketim alışkanlığına sürüklenirken, birden bire tıkanan ekonomi sebebiyle hayat seviyesinde önemli düşüşlerle karşılaşmaktadır. Bu dönemlerde rejimin istikrarsızlığı ciddî boyutlara ulaşmakta, rejime güven sarsılmaktadır.

Bunda en önemli iki âmil vardır: Biri sanayileş-

me politikasında üretken alanlardan çok tüketime öncelik verilmiş olması, diğeri de, yine aynı sebebe bağlı olarak, toplumda tüketim alışkanlığının tasarruf ve yatırım şuurunun üstüne çıkmasıdır.

Tasarruf/GSMH (Gayri Safi Millî Hasıla) oranı bakımından Türkiye ile Amerika'yı mukayese ettiğimizde, **«Doğulu gibi üretme, Batılı gibi tüketme»** hastalığımız bütün ağırlığıyla ortaya çıkmaktadır. Ekonomik gelişme ve üretim kapasiteleri bakımından mukayese edilmesi bile imkânsız olan bu iki ülkede Tasarruf/GSMH oranları eşit sayılabilir; Türkiye'de, 17.7, Amerika'da ise 17.4'tür. Bu iki ülke GSMH'larından bu nisbette tasarruf yapabilmişler. Halbuki Türkiye'nin yatırım seviyesini yükseltmesi lâzımdır. Nitekim komşumuz Yunanistan'da bu oran 19.3 olarak Türkiye'den daha yüksektir.

Halbuki nüfusu her yıl yüzde 2,5 civarında artan Türkiye'de gerçek üretim yılda yüzde 2,5 oranında artarsa, ekonomik kalkınmamızı sağlamak ve halkın refah talebini karşılamak hiç bir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye'de hayat standardını her yıl yüzde 10 nisbetinde iyileştirebilmek için, her yıl toplam üretimin yüzde 12,5 kadar artması icap ediyor! Üretimi, ihracatı, yatırımı arttırıcı politikalar oluşturulamadıkça, Türkiye, ekonomik kalkınmanın her seviyesinde ürettiğinden çok tüketen bir ülke olmaktan kurtulamayacaktır. Bu, enflasyon demektir, dış ticaret tıkanması demektir, bunalım demektir, sosyal ve siyasî huzursuzluk demektir.

Bu yanlış iktisat siyaseti, hükümetlerin sık sık Merkez Bankası kaynaklarına müracaat etmesiyle belirlenmektedir. Bilhassa Ecevit hükümeti zamanın-

da Allende rejimine benzer bir enflasyon siyaseti uygulanmıştır. Böylece piyasada üretim karşılığı bulunmayan para çoğalmış, paranın değeri düşmüş, yoksullar daha da yoksullaşmıştır.

Üretimi arttırmayan enflasyonist siyaset, Türkiye'de iç pazarı, yani tüketimi korkunç derecede büyütmüştür. Nitekim bütün Avrupa'da Pazar Büyüme Hızı yüzde 67 ile, 18 ülke arasında beşinci sırada gelen Türkiye, satın alma gücü kıstasında yüzde 0,22 ile en sonda bulunmaktadır.

Bütün kalkınma çabalarına rağmen, yanlış politikalar ve psikolojiler yüzünden üretim artışının yetersiz kalışı, Gayri Safi Milli Hasıla artış hızının mukayeselerinde de ortaya çıkmaktadır.

1960-1976 döneminde ülkemizde fert başına GSMH artış oranı yüzde 4.2 olduğu halde, bu rakam İspanya ve Yugoslavya'da yüzde 6.5'i, Yunanistan'da yüzde 6'yı, Portekiz'de yüzde 6.5'i geçmiştir. 1976 yılında Türkiye kişi başına 11 dolar kadar sanayi ürünü ihraç ettiği halde, bu rakam, saydığımız ülkelerin hiç birinde 120 dolardan az değildir!

Kitlelerin refah talebinin olağanüstü şekilde, arttığı, **«talep patlaması»** haline geldiği bir dönemde, az üreten, ürettiğinden çoğunu tüketen, yatırımları duraklayan, dış borçları çoğalan, dış ticareti tıkanan bir ülke durumundayız.

YETERSİZ KALKINMA

Gelişme halindeki ülkelerin kalkınmada yeterlik duygusuna kapılmaları muhakkak ki düşünülemez. Ama benzer safhalarda ve benzer ekonomik yapılara sahip bulundukları halde, seviyeleri farklı ülkeler arasında, objektif olarak, kalkınma hızının yetersizliğinden bahsedilebilir.

Ülkelerin kalkınma derecesini gösteren pek çok gösterge vardır. Fert başına GSMH, enerji ve demir çelik gibi sanayileşmenin temel kalemlerindeki kullanım miktarları, eğitimin, sağlık hizmetlerinin yaygınlığı, ekonomik yapıda ve ihracaatta sanayi sektörünün payı gibi...

Bu açıdan baktığımızda Türkiye'nin kalkınmaya kendisinden sonra başlamış ülkelerin bir kısmından geride kaldığını görmekteyiz. Toplumda yaygın bir üretim heyecanı ve şuuru geliştirmedikçe de, gelişmiş ülkeler sırasına katılmamız zor olacaktır. Bunu başarmadıkça Türkiye, hem toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı hem de demokratik rejimi bakımından daima tehditlere maruz kalacaktır.

Hangi açıdan bakarsak bakalım, ekonomik mese-

lenin temelinde üretim yetersizliği, yani Doğulu gibi üretmek, Batılı gibi tüketmek hastalığı göze çarpıyor.

Yapılanları inkâr etmek doğru değildir. Ama yapılanların yetersizliğini görmek de gerekir.

Büyük bir iç savaş felaketine maruz kalmış olan İspanya'nın, İkinci Dünya Savaşı'nın tahribatına uğramış olan Yugoslavya ve Yunanistan'ın ekonomik bakımdan bizi geçmiş olmalarını hiç bir zaman akıldan çıkarmamak gerekir.

Türkiye'de fert başına GSMH'nın «1000 dolar civarında» olmasının bazı çevrelerce büyük başarı olarak ilân edildiği sırada, bu rakam Yugoslavya'da 1680, Yunanistan'da 2590 ve İspanya'da 2920 dolardır. Portekiz'de ise 1690 dolardır.

Temel sebep, ürettiğimizden çoğunu tükettiğimiz için, tasarruf meylinin düşüklüğünden dolayı yeterli miktarda yatırımı gerçekleştirememiş ve bu yüzden de sanayileşmemizi umulan seviyeye ulaştıramamış olmamızdır. Nitekim GSMH içinde sanayiin payı Türkiye'de yüzde 28 civarında, ama Yunanistan'da yüzde 31, İspanya'da yüzde 36, Yugoslavya ve Portekiz'de yüzde 43 dolaylarındadır.

Türk sanayileşmesinin yeterli hıza kavuşmamış olması, demir çelik ve enerji gibi sanayileşmenin temel girdilerindeki yetersizliğimizle de ortaya çıkmaktadır. 1974'e kadar beş yıllık dönem içerisinde çelik tüketimi ülkemizde yılda yüzde 5.8 artarken, İspanya'da yüzde 7.3, Portekiz'de yüzde 12.8, Yunanistan'da yüzde 9.8 artmıştır. Enerji tüketimi saydığımız ülkelerde yılda yüzde 10 civarında artış gösterirken, Türkiye'de bu rakam yüzde 6.8 dolaylarında kalmıştır.

Demek ki, Türkiye'de fert başına fabrika, baraj, bina yapımı ve dolayısıyla sanayileşme, bu ülkelerden daha yavaş seyretmektedir.

Halbuki ülkemizde 3 milyon işsiz yeni iş sahaları bekliyor!

Dış ticaret çemberini ancak daha çok sanayi malları üretip ihraç ederek kırabileceğiz.

Büyük şehirlerin nüfusunun yaklaşık yüzde 50'sini oluşturan gecekondu halkı, sağlıklı sosyal meskenler beklemektedir! Artan nüfusumuz sebebiyle her sene yaklaşık 300.000 yeni insana iş sahaları açmaya mecburuz! Dünya dengesinde meydana gelen ve Orta Doğu'nun hassasiyetini arttıran değişmeler, Türkiye'nin güçlü bir ekonomiye, güçlü bir millî savunmaya, istikrarlı bir demokrasiye, kültürel ve sosyal bakımdan bütünleşmiş bir yapıya olan ihtiyacını arttırıyor!

Eğitim, kültür ve sosyal adalet politikaları tarafından da desteklenen ciddî ve akılcı bir kalkınma seferberliğini gerçekleştiremezsek, Orta Doğu'da güçlü bir ülke olamayacağımız gibi, içerde de barışı sağlayamayız. Biz bunu başarmadıkça dışardan bulacağımız destekler, temin edeceğimiz yardımlar fazla bir mânâ taşımayacaktır. Hatta umulan miktarda ekonomik yardımın gelmesi bile Türk ekonomisinin kendi dinamikleriyle canlandırılmasına bağlıdır.

Tüketimden çok üretimi itibarlandıran sosyal ve kültürel bir atmosfer içinde ilmî ve âdil bir tasarruf ve yatırım seferberliğini gerçekleştiremediğimiz müddetçe, dışardan bakanların Türk ekonomisini **«dibi delik fıçı»** olarak görmelerini ve güven duyarak yardım ve yatırım yapmalarını da sağlayamayız. İçerde

millî çapta böyle bir ekonomik politika ve ekonomik yapı oluşturmadıkça, hiç bir zaman yeterli miktarda dış kredi temin edemeyiz. Bu değişmedikçe, bulunabilecek olan borçlar, **«dibi delik fıçı»**yı doldurmaya yetmeyecek, kısa vadeli zaruri ihtiyaçların karşılanmasına harcanacak ve ekonomik sıçramayı gerçekleştirmemiz mümkün olmayacaktır.

Demek ki herşey, hatta dış kredi imkânları bile, içerde sağlam bir ekonomik ve sosyal politika oluşturmamıza bağlıdır. Tasarruf ve yatırım meyli yüksek, üretken bir ekonomik yapıyı oluşturduğumuz zaman, kredi almak da kolaylaşacaktır. Türkiye'ye gelen kredilerin azlığının asıl sebebi ekonomimizin durumudur.

Nitekim Türkiye, benzer ülkelere nazaran daha az kredi bulabilmektedir. Temin ettiğimiz kredilerin millî gelirimize oranı yüzde 21'dir. Ürettiğinden çoğunu tüketme meylinde olan bir ekonomi için ağır bir yük olan bu oran, başka ülkelerle mukayese ettiğimizde öneminden çok şey kaybetmektedir. Nitekim, meselâ Güney Kore'nin borçları, millî gelirinin yüzde 37'sine ulaşmaktadır. Kore daha çok kredi bulabilmiş ve kullanmış! Çünkü Türkiye'de sanayi malları ihracatı fert başına 11 dolar olmasına rağmen, Güney Kore için bu rakam 188 dolardır. Ve Güney Kore 1986 yılı için 50 milyar dolarlık bir ihracat hedefi tesbit etmiştir! Biz ise, bu gidişle, toplam dış ticaretimiz için bu rakamın yarısını bile tahayyül edemeyiz!

Halbuki Türk halkı bizden refah istiyor. Köylü, işçi, memur, esnaf bizden daha yüksek bir hayat seviyesi talebinde bulunmaktadır. Halkımızın yıllardan beri devam eden bu özlemini karşılayamazsak, doğa-

cak ümitsizliklerin ne gibi tepkilere ve yönelişlere yol açacağını kimse garanti edemez. Kaldı ki, ülkemizde düşük olan millî gelir, çok adaletsiz bir şekilde dağılmakta, hatta sosyal meseleler ekonomik meseleler kadar ağırlaşmaktadır. İşte bu noktada Orta Doğu'da güçlü olması gereken Türkiye, ciddî bir iç barış problemiyle de karşılaşıyor. Küçük somunu paylaşmak için verilen mücadele gittikçe sertleşiyor.

Somunu büyütmek ve ekonomik verimliliğe göre âdil olarak dağıtmak!

Bizim kavgamız budur; ekonomik ve siyasî felsefemizin temeli budur. İnsanlık anlayışımız ve yurt sevgimiz bize bunu emretmektedir.

ÜLKEMİZDE SOSYAL ADALET MESELESİ

Sosyal adalet mefhumu, sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkmıştır. Kişilerin hukuk önündeki eşitliğinden başka, millî gelirden âdil ve katkılarına göre pay almalarını ifade etmektedir. Sanayileşme, her şeyden önce sermaye birikimini gerektirdiği için de sanayileşmenin başlangıç dönemlerinde sosyal adaletsizlik artmaktadır. Avrupa'nın sanayileşme çağı olan 19. asırda bu kıtada ve bugün sanayileşme vetiresinde bulunan ülkelerde sosyal adalet meselesinin büyük bir önem kazanışının bir sebebi de budur. Hem sermaye birikimini sağlamak hem de sosyal adaleti geliştirmek, yani somunu büyüterek adil pay dağıtmak bugün artık mümkündür. Dün bilinmeyen bu yol, bugün sosyal haklar, coğrafî ve mülkiyet bakımından yaygın sanayileşme sayesinde açılmıştır. Eserlerimde, siyasî demeç ve konferanslarımda izah ettiğim ve Türk kamu oyuna siyasî hayatımızda ilk defa tarafımızdan teklif olunan **millet sektörü** bu amaçla düşünülmüştür.

Fakat bugüne kadarki İktidarlar ya ekonominin önemini hiç kavramamışlar veya ekonomiyi tüketimi

kırbaçlama vasıtası olarak gördükleri için meseleye **«saf-ekonomik»** bir zihniyetle yaklaşarak sosyal problemleri yeterince önemsememişlerdir. Bundan dolayı da, çarpık sanayileşmemize paralel olarak sosyal adalet meselesi büsbütün ağırlaşmıştır.

Sosyal adaletsizlik, sadece insanî duygulara aykırı ve istenmeyen bir durum değildir. Rejimi tehdit edici bir gelişmedir. Ayrıca sosyal adaletsizlik dengeli kalkınmayı zorlaştırmakta, hatta enflasyonu kırbaçlamaktadır.

Devlet Planlama Teşkilâtının 1963-1968 dönemini içine alan bir araştırmasına göre, ülkemizde nüfusun yüzde 20'sini teşkil eden **«en fakir gelir dilimi»** millî gelirin yüzde 4.5'ini, yine nüfusun yüzde 20'sini teşkil eden en zengin gelir dilimi ise millî gelirin yüzde 57'sini almaktadır. Bu, korkunç ve tahammül edilemez bir adaletsizliktir.

Aynı adaletsizliği tarım kesiminde de görmekteyiz.

1973 yılı verilerine göre tarımsal işletmelerin yüzde 70'i 50 dönümden az toprağa sahip cüce işletmelerden oluşmaktadır. Artan nüfus ve miras taksimi sebebiyle topraklar daha da ufalanmakta, az topraklı köylünün geçimi gittikçe zorlaşmaktadır. Diğer taraftan, tarımın bir sermaye faaliyeti haline gelmesi gübre, traktör, yakıt, ilaç gibi tarımsal girdi fiyatlarının süratle yükselmesi, az topraklı köylünün varlığını devam ettirmesini günden güne zorlaştırmaktadır. Topraksızlık veya yeterli toprağa sahip olamamak yüzünden köylülerimiz tarımı terkederek şehirlere göçmekte ve gecekondular teşekkül etmektedir. Böylece, hem tarımsal verimlilik yeterince arttırılamamakta

hem de tehlikeli bir sosyal problem gittikçe büyümektedir.

Bugün büyük şehirlerimizin nüfusunun yarısı kadarı gecekondularda oturmaktadır. Gecekondu halkının büyük çoğunluğu, işçi, hizmetli veya belirli ve güvenli işi olmayan kimselerdir. Ayakkabı boyacılığı, işportacılık gibi işler yaparak geçimini temin etmeye çalışmaktadırlar.

Yeterli gelire sahip olmayan gecekondu halkı belediye hizmetlerinden bile büyük çapta yoksundur. Çoğunun tapusu yoktur ve her an zabıta tarafından yıkılma korkusuyla yaşamaktadırlar. Yol, su, kanalizasyon, elektrik gibi çağımızın en tabiî ihtiyaçları bile, pek çok gecekondu bölgesinde hâlâ halledilememiş meselelerdir.

Tarımın belirttiğimiz yapısı sürekli olarak gecekondu meselesini büyütmekte ve çözümü zorlaştırmaktadır. Bölgelerarası kalkınma dengesizliği ve sanayi ile devlet hizmetlerinin belirli bölgelerde yoğunlaşmış olması, iç göç akımını öncelikle ve yoğunlukla bu bölgelere yöneltmektedir. Bu durum büyük sosyal dengesizliklere, sosyal ve kültürel erozyona yol açmaktadır. Ekonomik üretkenlik bakımından menfi olan rant ve arsa «ihtikâr»ında bu meselenin rolü büyüktür.

Toprak dağılımındaki adaletsizlik, verimi düşürmekle ve şehirlerdeki sosyal meseleleri kırbaçlamakla kalmamakta, köydeki sosyal dengeyi ve huzuru da tehdit etmektedir. Toprak yüzünden meydana gelen ceza ve hukuk davaları gittikçe artmakta, köyün geleneksel barışı bozulmaktadır. Hâlâ nüfusunun yarı-

sından çoğu köyde yaşayan bir toplum için, bu gerçekler ciddî ikazlar olmalıdır.

Partimiz iktidara ortak olduğu dönemde, üzerine aldığı Toprak ve Tarım Reformu'na büyük önem vermiştir. En büyük kamulaştırma bizim zamanımızda gerçekleştirilmiş, önemli miktarda toprak dağıtılmış fakat Anayasa Mahkemesinin ilgili kanunu iptali yüzünden bu hizmet aksamıştır.

Bizim anlayışımıza göre herkese bir avuç toprak dağıtmak adalet değildir; bu kalkınma bakımından isabetli de değildir. Ekonomik verimliliğe uymayacak büyüklükteki toprağı kamulaştırıp topraksız köylüye dağıtmakla birlikte, esas amaç tarım reformuyla ziraî verimi ve üretimi arttırmaktır. Biz, böylece **«tarım kentleri»**ni oluşturarak köylünün yanıbaşında istihdam imkânları geliştirmeyi, sosyal erozyonu önlemeyi, tarımsal ve sınaî üretimi arttırmayı düşünüyoruz. Aksi halde hiç bir hükûmet bütçesi tarımda dengeyi, gecekonduda hizmet ve huzuru sağlamayı başaramayacaktır.

Sosyal adaletsizlik, sanayi ve onun geliştirdiği sektörlerde de görülmektedir. Vergi dağılımında da sosyal adaletsizlik vardır. Endüstriyel mülkiyeti yaygınlaştırıcı, geniş kitlelerin tasarruflarını biriktirerek yatırıma dönüştürücü ciddî politikalar oluşturulmadıkça, Türkiye gittikçe artan bir şekilde sosyal kargaşaya sürüklenecek, komünizmin tahriklerine müsait ortamlar daha yoğun şekilde teşekkül edecektir.

Gecekondu sakinleri, işçi, memur, esnaf, öğrenci, aydınlar ve işverenlerden oluşan şehirler halkı arasında sosyal adaletsizlik ve kültürel meseleler, sürat-

le ama sağlıksız bir şekilde şehirleşen Türkiye'nin problemlerini ağırlaştırmaktadır. Hızlı fakat sağlıksız bir sosyal değişme vetiresinde bulunan toplumumuz, ekonomik yetersizlikler ve sosyal adaletsizlik içinde, büyük manevî ve kültürel meselelerle de karşılaşıyor. Sosyal ve kültürel zıtlaşmalar Türkiye'yi büyük tehlikelere sürüklemektedir. Devletin ve toplumun hem sosyal hem de kültürel cihazlanması millî ve çağdaş bir anlayışla yeniden sağlanmadıkça, refahın yaygınlaşması bile sağlıklı bir toplum haline gelmemize kifayet etmeyecektir. Onun için, biz Türk milletinin yeniden teşkilâtlanmasını savunuyoruz.

Ekonomik, sosyal ve kültürel - manevî meselelerimiz o kadar ciddidir ki, büyük bir enerjiyle, tam bir seferberlik heyecanıyla, imanla, ilmin rehberliğiyle ve kırbaca lüzum kalmadan kendi irademizle demokratik rejim içinde bu silkinişi ve cihazlanmayı başarmak mecburiyetindeyiz. Ön-Asya'daki bağımsız ve hür varlığımız bunu başarmamıza bağlıdır. Başarmaya mecburuz. Zira düşman bu eksikliklerimizi **«zayıf halka»** ilân ederek hedef göstermiştir. Yurdumuza ve yurdumuzun insanlarına duyduğumuz sonsuz sevgi ve sorumluluk hissi ve bağlı olduğumuz dünya görüşü, bizi bunu başarmaya mecbur etmektedir.

YURDUMUZUN İNSANLARI

Çağdaş toplum ileri derecede teşkilatlanmış, cihazlanmış toplumdur. Çağdaş insan müesseseler halinde yaşamaktadır. Doğumundan ölümüne kadar, sağlık kurumları, bürokrasi, meslekî kuruluşlar, maliye organları, sendikalar, büyük üretim ve tüketim organizasyonları, çeşitli sigorta kuruluşları, partiler, dernekler, okullar, hatta sanat kuruluşları hayatımızın her safhasında şu veya bu oranda ama mutlaka içinde ve birlikte yaşadığımız müesseselerdir. Totaliter devlet bunların hepsini tekeline alarak, demokratik devlet ise tekeline almadan ama rejimin kuralları içinde destekleyip kontrol ederek bu müesseseleri geliştirir.

Az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelerde cihazlanma ve müesseseleşme bu kadar yaygın değildir. Bu durum insanların müesseselere karşı «hürriyetini» değil, bakımsızlığını, kontrolsüzlüğünü temsil eder. Böyle bir ortamda fertler arasındaki ilişkilerde başıboşluk ve sorumsuzluk daha da yoğunlaşmaktadır. Ferdin sorumsuzluğu kadar ferdin ezilmesi, sömürülmesi, aşağılanması da kolaylaşmaktadır. Yete-

rince teşkilatlanmamış toplumlarda sosyal yaralar daha da derinleşmektedir.

Türkiye, sağlıklı bir toplum olmak için, dar mânâda ekonomik kalkınmayla yetinemez; devlet ve toplum olarak cihazlanmayı ve teşkilatlanmayı geliştirmek lazımdır.

İşkence gören, hakları gaspedilen bir insan, teşkilatlanmış bir toplumda kendini savunacak güçler bulabilir. Ezilen, hakkını alamayan bir insan, teşkilatlanmış bir toplumda haklarını meşru yollardan koruyacak müesseseler bulabilir. Demokratik toplum, demokratik teşkilatlanmasını başarmadıkça, sağlıklı bir işleyişe kavuşamaz.

Ülkemizde müesseseleşme ve teşkilatlanma yeterince gelişmediği için, demokrasinin siyasî muhtevasına rağmen bir çok haksızlıklar görülmektedir.

Nüfusumuzun yarısından çoğunu teşkil eden köylü ve çiftçilerimizi içine alan bir sosyal güvenlik teşkilatı olmadığı için, köylümüz yarınından emin değildir.

Müesseseleşme fikri yeterince gelişmediği için, bir iktidarın Emniyet teşkilatına yerleştireceği işkenceciler, Orta Çağ işkencelerini rahatça icra edebilmektedir.

Müesseseleşmenin yahut teşkilatlanmanın yeterince gelişmediği toplumlarda, haksızlıklar, ihtikâr, gayri meşru kazanç, vergi kaçakçılığı, suistimaller, insanların birbirlerini ezmeleri, hatta **«gücü gücü yetene»** düzeninin işlemesi mümkün olmaktadır. Böylesine bir ortam bir de manevî sefaletle, kindarlıkla, fanatizmle, işkence sadizmiyle, siyasî intikamcılık ve iktidar hırsıyla birleşince büyük ızdıraplara sahne ol-

maktadır. Böyle bir toplumda, hem de demokratik rejime rağmen, insanlık dışı uygulamaların ne dereceye kadar pervasızca yapılabileceğinin bir örneğini Ecevit'in 22 aylık iktidarı döneminde görmüş bulunuyoruz.

O dönemde devlet ve müessese fikri rafa kaldırılmış, bütün kurallar çiğnenerek her türlü yolsuzluk ve insanlık dışı uygulamalar yapılmıştır. O dönemde Emniyet'e sızdırılan militan polisler, Komünist Manifesto'yu yayınlayarak, kendilerinin **«devletin polisi»** değil, **«halk mahkemesi»** ve **«halk ordusu»** gibi marksist terminolojiye bağlı **«halk polisi»** olduklarını ilan edebilmişlerdir. Bununla da kalmayarak devlet gücünü kendi ideolojik fanatizmleri için kullanmışlar, Orta Çağ işkencelerine başvurmuşlardır. Bu işkenceler yüzünden sağlığını, hatta aklî muvazenesini kaybeden bir çok yurttaşımız vardır. Biz bunları belgeleriyle Meclis'e getirerek Meclis araştırması açılmasını istediğimiz zaman, CHP iktidarının çoğunluk oylarıyla reddedilmiştir. CHP, Meclis tahkikatı ile işkence gerçeğinin ortaya çıkarılmasını ve suçluların cezalandırılmasını göze alamamıştır. Çünkü işkencelerin tertipçisi ve hamisi, Emniyet'e sızdırılmış olan CHP'li aşırı solcu militanlardı. Hatta CHP, POL-DER'cileri Emniyet teşkilatının en önemli mevkilerine getirmişti. İstihbarat ve personel işleri de POL-DER militanlarına bırakılmıştı.

Yurdumuzun insanları, CHP iktidarı döneminde, en ağır ve vahşî işkencelerin uygulandığı ama bu konuda Meclis araştırmasının bile CHP tarafından engellendiği karanlık günler yaşamışlardır. Hatta, tahkikat esnasında sanığa işkence yapıldığına dair rapor

veren tabipler sürgün edilmiş, işkence raporları verilmemesi için hükümet tabiplerine ve hastanelere baskılar yapılmıştır.

Bu vahşi işkenceler devam edip gitmiştir. Halbuki Türk Anayasası'nda işkence kesinlikle yasaklanmıştır. İnsanlığın asırlardan beri çektiği acılar sonunda bugünkü anlayış, işkenceyi en ağır suç saymaktadır. İşkencecilik insanlığa karşı işlenen en ağır suçtur. İşkence sadece insanın insanlığını inkârdan ibaret ahlak-dışı bir fiil olmakla kalmaz. İşkence, adaleti de gölgeler. İşkence, **«mülkün temeli adalet»** olduğuna göre, topluma ve hukuk düzenine karşı güvensizlik doğuracağı için, devlet düzenine karşı da bir suçtur. Anayasamızın işkence konusunda sağlam ve tutarlı hükümler getirmesinin sebebi de, insanlığın bu tecrübelerinden çıkarılmış derslerdir.

Anayasanın 14. maddesinde aynen şunları okuyoruz:

«Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.

İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamaz.»

Anayasamızın bu çok açık hükümlerine rağmen işkence uygulaması bilhassa Ecevit döneminde olmak üzere Türkiye'de sık sık görülmüştür ve halen bu uygulamanın kaldırılmadığına dair işaretler ve deliller mevcuttur.

Ecevit döneminde uygulanan işkencelerden dola-

yı sakat kalmış, aklî dengesini kaybetmiş bir çok yurttaşımız vardır. Bu işkencelere dayanamayarak başkasının işlediği suçu kabullenmiş ama sonradan başka deliller yüzünden Mahkeme kararıyla serbest bırakılmış bir çok insan vardır. Ecevit döneminde, bir tek suçun bir çok sanığı bulunmuş, bunların hepsi, ayrı ayrı, bu fiilleri kendilerinin işlediklerini itiraf etmişlerdir! Bu itiraflar Ecevit iktidarı tarafından kamu oyunda kin ve tahrik kampanyasının fırsatları olarak kullanılmıştır. Ama sonradan bu sanıklar mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır!

İşkence gören bir insanın kendini savunma gücü sınırlıdır. Bundan dolayıdır ki, çağdaş hukuk, sanığın kendini tek başına savunmasını yeterli görmediği için, kanunî haklar tanımıştır. Sanığa işkence yapılması yasaklanmıştır. Fakat hukukun hiçe sayıldığı rejimlerde olduğu gibi, demokratik hukuk devleti olan Türkiye'de Ecevit döneminde hukuk rafa kaldırılmış ve işkencelerin en vahşi türleri uygulanmıştır. O dönemde işkencelerin bu kadar vahşi ve yaygın hale gelmesinin asıl sebebi, işkencecilerin siyasî iktidardan himaye ve teşvik görmeleriydi.

İŞKENCE SİYASETİ

Anayasa'nın açık hükümlerine, çağdaş insanlığın ahlâk anlayışına ve Türkiye'deki demokratik hukuk devletine rağmen, Ecevit zamanında uygulanan vahşî ve yaygın işkenceler tam bir «işkence siyaseti» halini almıştır. O dönemde uygulanan işkenceleri, Emniyet teşkilâtına sızmış bazı sadistlerin meydana getirdiği münferit olaylar olarak görmek imkânsızdır. Gerçekten de her toplumda bazı sadist görevlilerin münferit olaylar olarak işkence yaptıkları görülebilir. Ama Ecevit zamanında işkence, iktidar partisinin Emniyet teşkilâtına sızdırdığı militanları kullanarak uyguladığı bir siyaset haline getirilmiştir.

Bu siyasetin sebebi ve hedefi şuydu:-CHP, İnönü'nün Genel Başkanlıktan uzaklaştırılması sırasında aşırı solcu, komünist ve terörist militanların işgaline uğramıştı. İnönü, o günlerde basına yaptığı açıklamalarda Ecevit'in düzenlediği bu olayı dile getirmiş ve durumu şu sözlerle tasvir etmiştir:

«Baskı yapıyorlar. Kaldırılan gençlik teşkilâtı var -Dev-Genç gibi-. Bunların içinde çok kişi militan bulu-

nuyor. Bunları partiye alıyorlar. İstedikleri gibi ve maksatları için kullanıyorlar... Dev-Genç teşkilâtı lağvolundu, harıl harıl partiye kaydetmeye çalışıyorlar ve onları militan olarak il başkanları kullanıyorlar.»

İnönü'nün de belirttiği gibi, Ecevit'in Genel Başkan olmasıyla birlikte bu komünist militanların CHP üzerindeki tesirleri artmıştır. Bugün Sovyet yanlısi illegal TKP tarafından **«ilerici saylavlar»** diye alkışlanan ve komünist toplantılarına kendi deyimleriyle «bilerek ve isteyerek katılan» CHP'li parlamenterler bile mevcuttur. Böylece aşırı sol ile CHP iç içe girmiştir.

Bu durum hem CHP'yi ideolojik olarak etkilemiş hem de bu büyük partiyi aşırı solun güdümüne sokmuştur. İşte bundan dolayıdır ki CHP, ikitdar olduğu zaman bile aşırı solun genel kampanyaları istikametinde davranmıştır.

Sovyet taraftarı illegal TKP Türkiye'de bir **«Ulusal Demokratik Cephe»** (UDC) kampanyası açmıştır. Bu kampanyanın hedefi, Türkiye'de faşist rejim kurulması tehlikesinin varolduğunu ileri sürerek, bu tehlikeye karşı mücadele maskesi altında geniş bir komünist birleşik cephe oluşturmaktı. CHP bu cepheye girmeyeceğini, kamu oyu baskısı yüzünden, açıklamış ama davranışlarıyla aynı istikamette faaliyet göstermiştir. İşte Ecevit'in yürüttüğü işkence siyasetinin asıl hedefi buydu. Ecevit, işkence siyasetiyle kamu oyunu, Anayasal kuruluşları hatta yargı organlarını yönlendirmek için malzeme toplamayı planlamıştır.

Nitekim Ecevit döneminde meydana gelen bir çok

olayın hemen akşamı Başbakan televizyon ekranına geçerek olayın faillerinin bulunduğunu, bunların «faşist katiller» olduğunu ilân ederek hem kamu oyunu hem de tahkikat organlarını yönlendirmek istemiştir.

Meselâ sağ partilerin ortak desteğiyle Malatya Belediye Başkanlığına seçilmiş olan rahmetli Hamit Fendoğlu, siyasî bir suikast sonucunda gelini ve iki torunuyla birlikte hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine Ecevit hemen MHP'yi hedef alan suçlamalara girişmiştir. Ecevit'in yaptığı açıklamalara göre, sağ koalisyon zamanında MHP'li Bakana bağlı bulunan Atom Enerjisi Genel Sekreterliğinde bu bombanın yapıldığı tesbit edilmişti. Asıl fail de, bir ara Ülkü Ocağı Başkanlığı yapmış olan Muharrem Şemsek'ti. Başbakanın bu yönlendirici konuşması üzerine, Emniyet teşkilâtına yerleştirilmiş olan militanlar Muharrem Şemsek'e işkenceler yapmışlardır. Fakat Ecevit'in sözleri tamamen yalan olduğu için hiç bir şey çıkmamıştır. Hatta bombanın Atom Enerjisi Merkezi'nde yapılmadığı bile anlaşılmıştır. Muharrem Şemsek, Emniyet tarafından suçlu gösterilmesine rağmen Mahkeme tarafından serbest bırakılmış ama daha sonra üst üste silahlı saldırılara maruz kalmış ve son saldırıda ağır şekilde yaralanarak felç olmuştur!

Ecevit'in işkenceci siyasetinin amacı, aşırı solu korumak için sağı suçlamak ve böylece işbirliği yaptığı aşırı solu tatmin etmekti. Bu siyaset yüzünden işkence olayları korkunç boyutlara ulaşmıştır. İşkencelerin Ecevit tarafından bir siyaset olarak yürütüldüğünün en açık delili bu konuda Meclis araştırması açılmasından korkmuş olmasıdır.

O dönemde pek çok işkence olayını tabip raporuyla ve belgelerle tesbit ettik. Bunları Meclis'e getirdik. CHP tarafından tahkikat açılması reddedildiği için başka mercilere müracaat ettik. Zamanın Başbakan Yardımcılarina uzun bir rapor halinde belgeleriyle sunduk. Hiç bir netice çıkmadı. Bunun üzerine Sayın Cumhurbaşkanı'na müracaat ederek belgeleri arzettik. Cumhurbaşkanı hükûmetin dikkatini çektiği halde yine Ecevit hükûmeti hiç bir tedbir almadı ve tahkikat açtırmadı. Kendim bizzat uzun bir mektup yazarak ve işkence olaylarının belgelerini ekleyerek Ecevit'e müracaat ettim. İşkencelerin durmasını ve işkenceciler hakkında soruşturmalar açılmasını istedim. Fakat sorumluluğun başında kendisi olduğu için Ecevit tahkikat açtırmadı. İşkenceyi bir siyaset olarak benimsemiş olduğu için işkenceleri hızlandırarak devam ettirdi.

Ecevit iktidardan düştükten sonra kurulan Demirel hükûmeti zamanında CHP yöneticileri kendi taraftarlarına işkence yapıldığını iddia ettiler. Ecevit de aynı iddiayı dile getirdi. Bazı gazeteciler Ecevit'e, kendi hükûmeti zamanında işkence uygulanıp uygulanmadığını, bu konuda MHP'nin iddialarının bulunduğunu ve ne diyeceğini sordular. Ecevit'in verdiği cevap ilgi çekicidir. Ecevit bu soru karşısında işkencelerden haberinin olmadığını, kendisine böyle bir durumun intikal ettirilmediğini söyledi!

Meclis'e bütün belgeleriyle sunulmuş soruşturma önergeleri, Başbakan yardımcılarına verilmiş işkence dosyaları, kendisine verilmiş işkence dosyaları ve nihayet Cumhurbaşkanına sunulmuş ve Cumhurbaşkanınca hükûmetin dikkati çekilmiş işkence olayları...

Kamu oyuna sık sık yaptığımız açıklamalar... Bütün bunlara rağmen Ecevit, kendi dönemindeki vahşî işkencelerden haberinin olmadığını ve kendisine intikal etmediğini söyleyebilmiştir!

Bunu, Ecevit'in işkenceyi şuurlu olarak bir siyaset haline getirdiğinden başka türlü nasıl yorumlayabiliriz?

Ecevit bu siyasetiyle demokratik hukuk devletinin kurallarını ve ruhunu çiğnemiş, adaleti zedelemiş ve vatandaşın devlet organlarına güvenine gölge düşürmüştür. Ecevit zamanında terörün tırmanışının en büyük sebebi, bir taraftan aşırı solun desteklenip cüretlendirilmesi, öteki taraftan vatandaşın devlet himayesine olan güveninin sarsılmasıdır.

Türkiye'nin ciddî dış tehditlere ve içerde ağır bir ekonomik bunalıma maruz kaldığı bir ortamda, bu kindar ve işkenceci siyaset, ülkemizi büsbütün zorluklara maruz bırakmıştır.

ADALET MÜLKÜN TEMELİDİR

İnsanlık daima adalet özlemi içinde yaşamıştır. Adaletin bulunmadığı ve adalete duyulması gerekli güvenin sarsıldığı toplumlar çok büyük felâketlerle karşılaşmışlardır. Adalet, bundan dolayı mülkün temelidir, toplumun temelidir.

İşkencenin adaletle bağdaşması mümkün değildir. Nerede işkence varsa orada adalet çiğnenmiştir. Orada adalete saldırı vardır. Orada büyük kargaşaların tohumları ekilmiştir.

Ecevit döneminde de işkencelerle adalet gölgelenmek istenmiştir. İşkencenin bir amacı da adaleti siyasî tertiplerle yönlendirme gayreti idi.

İşkence bütün tarih boyunca bir canavarlık olarak görülmüştür. İnsanlığın tarihte büyük mücadelelerinden biri de işkenceye karşı verilmiştir. Kanlı ve ızdıraplı beşer tecrübeleri göstermiştir ki, insanın haklarını ve emniyetini yetkililerin insafına ve merhametine bırakmak, işkencenin, zulmün kapısını açmaktır. Bu tecrübe sebebiyle, bugün insanlık, bazı temel haklar ve müesseseler geliştirmiştir. Kişi ve konut dokunulmazlığı, angarya ve işkence yasağı, sa-

vunma hakkının kısıtlanamazlığı, hakkını arama gibi temel haklar ve müesseseler çağdaş demokratik toplumların, hukuk rejimlerinin temellerini oluşturur. Bu haklar çiğnendiği ve müesseseler işlemez hale getirildiği zaman adaletin tecellisi mümkün olmaz ve «mülk» temelinden sarsılır.

Emniyet'e giden kimsenin işkence görmesi, hatta işkenceye uğrayacağı korkusuna kapılması bile adaleti zedeler.

Stalin ve Hitler rejimleri işkence üzerine kurulmuştur. Bu rejimlerde ferdin sığınacağı hiç bir müessese yoktur. Bu rejimler, temelde insanlık aleyhtarı felsefelere dayandıkları için, işkenceyi siyaset haline getirmişler ve insana hayvan muamelesi yapmışlardır.

Pavlov'un deneyleri psikoloji ilminin gelişmesine ne kadar müsbet katkılarda bulunmuşsa, zalim rejimlere de o kadar «silah» vermiştir. İnsanın işkenceyle şartlandırılması halinde, işkenceye maruz kalmamak için, hiç ilgisinin olmadığı hayâlî suçlamaları bile bülbül gibi **«itiraf»** ettiği görülmüştür.

Stalin mahkemelerinin meşhur **«itirafları»**, bunun acı örnekleridir. Hitler rejiminde muhaliflerin akıl almaz **«uysallık»**la boyun eğmeleri de işkence şartlanmasından kaynaklanmaktadır.

Ecevit iktidarı da bu mekanizmalara başvurmuş, insanları işkencelerle **«itiraf»** a zorlamıştır. Sakat kalacak derecede, aklî muvazenesini kaybedecek çapta işkencelere maruz tutulan fertlerin kabul etmeyecekleri suç isnadı yoktur!

Ecevit döneminde aç bırakmak, susuz bırakmak, falakaya çekmek, vücuda cereyan vermek, ölümle

tehdit etmek, dayağın açtığı yaralara tuz basmak gibi Orta Çağ işkenceleri uygulanmıştır.

Bununla da yetinilmemiştir. Bazı sanıkların yaşlı ana-babaları, genç karıları, nişanlıları sanığın gözlerinin önünde işkenceye tabi tutulmuştur. Kendisi işkenceler içinde kıvranan bir sanığın gözlerinin önünde yaşlı anası, babası, eşi veya nişanlısı ahlâk ve insanlıkla bağdaşmayan işkencelere maruz bırakılırsa, o sanığın yapmayacağı «itiraf» yoktur! Nitekim Türkiye'nin en yüksek tirajlı gazetelerinden birinde, sanığı, isnad edilen suçu kabule zorlamak için anasının, babasının, genç karısının işkenceye tabi tutulduklarına dair haberler ve fotoğraflar çıkmıştır. Bu fotoğraflarda, kocasını suçlaması için işkenceye tabi tutulan genç bir kadının yara, bere, çürük ve kan lekeleri içinde renkli fotoğrafı görülüyordu. Başbakan Ecevit o fotoğrafı mutlaka görmüştür ama, kendi zamanında işkence yapıldığından haberi olmadığını söyleyebilmiştir!

Halbuki Türk Anayasasının işkenceyi yasaklayan 14. maddesinden başka, 33. maddesinde şu hüküm yer almaktadır:

«*Kimse işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz.*

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur.

Kimseye, suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Genel müsadere cezası konulamaz.»

Ecevit döneminde kanunlarda yazılı usullere uygun olarak kanunlarda yazılı cezaların yetkili mahkemelerce verilmesi beklenmeden, soruşturma safhasında vahşi işkenceler sanığı peşinen cezalandırmak için uygulanmıştır. Sanığın anası, babası, karısı sanığı suçlandıracak beyanda bulunmaları için işkencelere tabi tutulmuştur. Ecevit döneminde Anayasa ve insanlık duyguları çiğnenmiştir.

Böylece, bir çok sanık, işkence şartlanmasıyla peşinen suçu kabul etmiş ve işkencelerin sağladığı «deliller»le tahkikat dosyaları düzenlenmiştir.

Bu durum adaletin önlenmesi için meydana getirilmiş bir işkence siyasetinin tezahürleri olarak tarihimize kara bir leke, karanlık bir dönem olarak geçecektir.

İŞKENCEYE KARŞI ADALET

Tahkikat organlarının soruşturmalarına ve hazırladığı dosyaya göre karar verecek olan adlî mercilerin, sanığın bu işkencelere rağmen kendini savunma imkânı bulamaması halinde, işkencelerin hedef aldığı neticelere göre karar vermek zorunda kalacakları ve kaldıkları muhakkaktır. İşkence, bundan dolayıdır ki, sadece bir canavarlık değil, adalete tecavüzdür.

Nitekim Türkiye'de işkenceler altında suç **«itiraf»** ında bulunduğu ve bu yüzden tutuklanarak mahkemeye sevkedildiği halde, duruşma safhasında olay tarihinde başka bir yerde bulunduğunu resmî belgelerle isbat ederek, meselâ hastanede yattığını, resmi görevinin başında bulunduğunu veya başka bir suçtan tutuklu olduğunu belgeleyerek kurtulabilen bir çok **«suçunu itiraf eden»** kimse vardır. Ya bu imkânı bulamayarak işkencecinin kurbanı olanlar?

Böyle bir durumda adalet tam bir çıkmaza itilmiş demektir.

Çağımızda demokratik toplumlar bu konuda o kadar hassastırlar ki, evvelâ bir işkencecinin, bir sadistin işkenceye, kalkışması çok zordur. Ayrıca, adaletin

tecavüze uğramasına yol açan bütün boşluklar doldurulmaya çalışılmaktadır. Meselâ Amerika'da, işkence gördüğü sabit olan bir sanık, suçlu olsa bile meselenin niteliğine göre, Yüksek Mahkeme tarafından kısmen veya tamamen affedilmektedir. İşkence olayları devlet tarafından titizlikle koğuşturulmakta, toplum işkenceye sert ve kararlı tepkiler göstermektedir.

İşkence meselesi, toplumumuzdaki bir çok insani problemi temsil kabiliyetinde olan fevkalâde önemli bir meseledir. Bu mesele hem insanlığa karşı bir suçtur, hem toplumda sadizmi geliştirme istidadındadır, hem de işkenceyle yönlendirilmiş tahkikat yüzünden adlî hata ihtimalini artırarak adalete duyulan güveni sarsma tehdidini ihtiva etmektedir.

Bir çok demokratik toplumda, muhtemel bir işkenceyi önlemek için, sanığa istediği zaman avukatının hazır bulunduğu sırada ifade verme hakkı tanınmıştır.

Türkiye'de ise karakola düşen kimse, orada görevli kişilerin insafına terkedilmiş olmakta, kanun himayesinin işlerliğini bulamamaktadır. Ceza Usul Kanununda değişiklikler yaparak savunma hakkının genişletilmesi ve her safhada korunması gerekiyor.

Şu kesin bir gerçektir ki, işkence, suçları önleyici bile değildir. Toplumda işkencelerin yaygınlaştığı dönemler, suçluluğun da yaygınlaştığı dönemlerdir. Çünkü işkence, insanları kine ve kendi hakkını kendi başına aramaya itmektedir.

İşkenceye karşı çıkmak, suçu ve suçluyu savunmak değildir. İşkenceye karşı çıkmak, hukuku ve devlet nizamını savunmaktır. İşkence yeni suçları kışkırttığı gibi, tahkikat organlarının daha ciddi ve

geniş araştırma ve delil toplama faaliyetine girmesini de psikolojik olarak önlemektedir. Bu durum adaletin ve cezanın müessiriyetini de azaltıyor. Çünkü kan davasına ve intikamcılığa yol açıyor.

İşkencelerin suçu önlemek yerine teşvik edişinin bir sebebi de budur.

İşkence, daima, işlenmiş olan suçtan daha ağır bir suç, daha sadistçe bir canavarlıktır.

Bizim işkenceye karşı mücadelemiz, suçu ve suçluluğu himaye değil, kanun ve devlet nizamının saygınlığını, hakimiyetini ve insan haklarını savunma mücadelesidir.

Türkiye'de terörü durdurmanın yolu da budur. Bundan dolayı biz, şimdiki hükûmet zamanında meydana gelen işkence iddialarının da Meclis araştırmasıyla tahkik edilmesine taraftarız. Ecevit, kendi taraftarlarına işkence yapıldığını iddia ettiği halde kendi dönemini de kapsamak üzere, bütün işkence iddialarını içine alan bir Meclis araştırması açılması yolundaki çağrımıza icabet etmeyi göze alamamıştır.

İnsanlığın büyük acılarla geride bıraktığı Orta Çağ işkencelerinin 20. yüzyılın son çeyreğinde sahnelenmesi karşısında susuyorsak, ezilen, sürülen, suça itilen, hatta kötü yollara zorlanan çocuklar konusunda, mağaralarda barınan, gecekondularda çile dolduran insanlar konusunda, hastanelerdeki hastalar konusunda nasıl samimi olabiliriz?

Ayrıca, işkence meselesi, bir toplumun insana ve insan haklarına saygı konusundaki hassasiyeti bakımından da önemlidir. Birimizin hakkı ve onuru için hepimiz kendimizi sorumlu saymıyorsak, sağlıklı ve hür bir toplum oluşturamayız.

Temel haklar ve insanlık onuru konusunda hassasiyetini kaybeden bir toplumun anarşiye ve teröre sürüklenmesini önlemek mümkün değildir. Böyle durumlarda toplumda yayılan anarşi, terör ve sadizm, halkı totaliter rejimlerde güven arama duygusuna sürükleyebilmektedir. Demokrasi, hukukî ve insanî muhtevasıyla tam olarak işletilmezse, meydana gelen kargaşa, o toplumun temel haklar ve hürriyetler konusundaki hassasiyetini öldürmektedir. Bütün kanlı rejimler; büyük haksızlıklar, devlete ve adalete güvenin sarsılması, yaygın terör ve şiddet olaylarını takip eden dönemlerde kurulmuştur!

Demek ki işkenceye karşı çıkmak; hukukun üstünlüğünü ve çoğulcu demokratik rejimi savunmaktır. Bizim mücadelemiz, suçu kışkırtan işkenceye karşı, suçu önleyici devlet nizâmını ve hukukun üstünlüğünü savunma mücadelesidir.

Biz, işkence meselesini, bir büyük insanî meselenin önemli bir sembolü olarak ciddiyetle ve ısrarla ele alıyoruz ve işkenceler konusunda demokratik mücadelemiz de devam edecektir. İşkenceye karşı mücadelemiz, sağlıklı bir toplum kurma mücadelemizin bir parçasını oluşturmaktadır.

İnanıyoruz ki, Orta Doğu'da gelişmiş ve güçlü bir Türkiye meydana getirmek, bir çok faktörlerle birlikte, sağlıklı, insan haklarına saygılı, insanî değerler konusunda titiz, demokratik bir toplum olmamıza bağlıdır. Bu bakımdan işkenceye karşı mücadele, insanî olduğu kadar millî bir görevdir.

İNSANIN DEĞERİ VE İKİ MÜESSESE

Normal hayatta insanlar durumlarını düzeltmek için hayat mücadelesi verme imkânına sahiptirler. Çocukların bu imkânı yoktur. Büyüklerin iki yerde bu imkânları yoktur: Biri hastane, öbürü hapishane yani cezaevleri...

Toplumumuzda insana verdiğimiz değer maalesef yeterli değildir. Ekonomik tüketim fetişizmine kendimizi o kadar kaptırmışız ki, insanî ve manevî değerler bakımından gittikçe fakirleşmekteyiz.

Rey ve çalışma gücü olmayan çocuklarımıza, yavrularımıza göstereceğimiz ilgi, insan anlayışımızın saf göstergesidir. Çünkü çocuğa siyasî ve iktisadî menfaat saikiyle yaklaşmak mümkün değildir; bu meseleye ancak Allah korkusuyla, insan sevgisiyle, manevî değerler zenginliğiyle yaklaşabiliriz.

Bugün ülkemizde bakıma muhtaç çocukların en fazla yüzde beşinin devlet bakımına alındığı ifade edilmektedir. Bu utanç verici bir durumdur. Kaldı ki, devlet bakımevleri ve yetiştirme yurtları her bakımdan olumsuz durumdadır. Devletin yetişemediğini farzetsek bile, bu sahada gönüllü kuruluşların

yok denecek kadar az ve yetersiz oluşu bile, manevî ve insanî değerler konusunda toplum olarak maalesef çok kötü bir durumda olduğumuzu göstermektedir. Dünyada benzeri görülmemiş çapta ve müessiriyette bir vakıf geleneğine sahip olan toplumumuzun bu durumu sadece ızdırap değil, geleceğimiz bakımından da kaygı vericidir.

Çocuk Mahkemeleri meselesi yeni ele alınmıştır. Çocuk yaştaki suçlular için özel islah evleri yok denecek kadar azdır ve mevcut olanlar da «islah» tan çok «ifsat» etmeye yarayan maddî ve manevî şartlar içindedir. Küçük veya genç yaşta cezaevlerine giren çocukların islah olarak mı, yoksa çok fena alışkanlıklara zorla sürüklenmiş olarak mı cezaevlerinden çıktıkları meselesi, insan vicdanını titreten çok vahim bir mesele, bir kanayan yaradır.

Sağlıklı bir toplum kurmak için maddî ve manevî değerler bakımından sağlıklı nesilleri yeterince yetiştirebildiğimizi iddia edebilecek kaç pedagog, psikolog, sosyal ilimci ve politikacı çıkabilir acaba?

Geçenlerde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, hayırsever vatandaşlarımızı Bakırköy Akıl ve Sinir Hastalıkları Hastanesine yardım etmeye çağırdı. Toplumumuz için yüz karası gerçekler televizyon ekranında sergilendi. Kendi hayatlarını düzeltmek için kendi başlarına hiç bir imkâna sahip olmayan hastalar, yataksız demir ranzalar üzerinde iki üç kişi olarak kalıyorlar. Kış mevsiminde çıplak ayakla, tek tek yırtık mintanla dolaşıyorlar. Verilen yemeği elleriyle yiyorlar, dilleriyle yalıyorlar. Yemeğin ne olduğu, yeterli gıdayı verip vermediği ayrı bir mesele!..

Tek kelimeyle, «**korkunç**» diye tasvir edebiliriz.

Türk ve İslâm medeniyeti, yükselme çağlarında çok yaygın ve mükemmel vakıf teşkilâtlarıyla toplumun bu tür yaralarını saracak manevî ve insanî değer zenginliğine sahiptir. Vakıflar, bîmarhaneler, darüşşifalar, hatta büyük gönül erlerinin oluşturduğu tekkeler, o çağlarda toplumun manevî değerler canlılığını en güzel şekilde temsil eden büyük sosyal yardım kuruluşlarıydı. Bu hayır eserleri, bir çok kamu hizmetini bile üstlenecek kadar gelişmişti.

Batı medeniyetinin gelişme çağları da Jean Valjean'ların örnek diye yeni nesillere takdim edildiği, Florance Nightingale'lerin yetiştiği bir manevî canlılığa sahiptir. Albert Schweitzer'i çıkaran ve büyük saygı duyan bir toplum!..

Günlük fayda kavramını aşan üstün bir manevî ve insanî değerler canlılığı olmadıkça, tarihte hiç bir medeniyet kurulamamıştır. Medeniyetler ve toplumlar bu hayat usaresini kaybettikleri zaman bunalıma ve hatta çöküntüye uğramışlardır.

Bizim toplumumuz için de, **«günlük fayda»** kavramıyla ilgisi olmayan çocuklara, hastanelere ve cezaevlerine davranışımız, manevî sağlığımızın, hayat usaremizin niteliğini gösteren bir semboldür!

«Yaratılanı severiz, Yaratan'dan ötürü» diyen bir felsefenin serdarlığını yapmış bir milletin bugünkü durumu üzücüdür.

Cezaevlerimizin durumu da **«yaratılan»** ları, hem de toplumdan alıp devlete teslim ettiğimiz kimseleri, nasıl karşıladığımızı göstermektedir.

İnsanlığın yaşadığı binlerce yıllık içtimaî ve beşeri tekâmül boyunca **«ceza»** kavramı da değişmiştir. Eskiden ceza'nın tek amacı **«ibret-i âlem»** ve **«kor-**

kutma» idi. Ama bugün ceza'nın başka bir amacı daha vardır: Suçluyu islah ederek topluma kazandırmak... Bundan dolayı da suçluya davranış değişmiştir. Çağımızda suçlu, **«kötü ruh»** değil, **«suçlu insan»** dır. Ona suçunun kanunî cezası verilirken, insan olmasının gerektirdiği şartlar da sağlanır. Hürriyetsizlik, çağımızda kâfi bir cezadır. Sanığa maddî ve manevî eza uygulamak doğru değildir. Cezaevlerinin şartları kötüleştikçe, hükümlülerin topluma kazandırılmasının zorlaştığı tesbit edilmiştir. Cezaevlerindeki şartların kötülüğünün suç meylini azaltmadığı da tesbit edilmiştir. Artık cezaevlerindeki şartların kötülüğünü «ceza» kavramına dahil görmek mümkün değildir. Bu, bir toplumun insan anlayışını gösterir, sadece!

Gecekondudaki dayanılmaz şartlar karşısında sorumluluk duymadan hâlâ tüketim fetişizminden kendini kurtaramayan bir toplumun, kimsesiz çocuklara, hastaneler ve cezaevlerindeki şartlara ilgi göstermesi zordur. Zaten asıl endişe verici durum da budur: İnsanî değerlerin zaafa uğraması, tüketim fetişizminin ve günlük iktisadî veya siyasî menfaatin her şeyin üstüne geçmesi...

Biz MHP olarak cezaevlerindeki ağır ve insanî ölçülerle bağdaşması mümkün olmayan şartları Meclis'te dile getirdik ve tedbir alınmasını istedik. Cezaevleri tıkabasa doludur. Koğuşlar, sağlık şartlarıyla bağdaşmayacak şekilde adeta balık istifi gibi doldurulmuştur. Bu durum çok yönlü meseleler doğurmaktadır. Cezaevlerimizde insanın kendini bulması, nefs muhasebesine dalması, islah olması, zamanı değerlendirecek meşguliyetler edinmesi mümkün değildir.

Sağlık ve temizlik imkânları gittikçe azalmaktadır. Özellikle küçüklerin bu koğuşlara düşmesi çok ciddi meselelere yol açmaktadır.

Bunları tasvir etmek bile insana derin ızdırap verir.

Ekonomik ve sosyal bakımdan olduğu gibi, manevî ve insanî bakımdan da ağır ve tehlikeli meselelerle karşı karşıya bulunuyoruz. Bugüne kadar karşılaştığımız büyük felaketlerden gereği gibi ders almaksızın bugüne gelebildik. Ama derlenip toparlanmadığımız, büyük bir enerji ve imanla silkinip kalkmadığımız takdirde, ülkemiz öyle vahim felaketlerle karşılaşabilir ki, bağımsızlığımız bile tehlikeye düşebilir.

İşte MHP'nin tarihî yeri, görevleri ve mücadelesi böyle bir ortamda belirlenmektedir. MHP iktisaden gelişmiş, sosyal adaleti ve barışı sağlamış, manen sağlıklı, teşkilâtlanmış güçlü bir millî toplum kurma davasını gütmektedir. Ekonomik ve sosyal görüşlerimizle manevî inançlarımız bu hedefe yönelmiştir.

EKONOMİDE ÇIKIŞ YOLU

Türkiye bir ekonomik çıkış yolu bulmaya mecburdur. Gerçi yerinde sayan bir toplum değiliz. Ama kalkınmamız o kadar yetersiz ki, vatandaşlarımızda kalkınamadığımız duygusu yaygındır. Kalkınmamızın yetersizliği, gelişmiş ülkelerle aramızdaki açığın büyümesiyle de belirlenmektedir. Hattâ genel tasnif itibariyle Türkiye gibi **«gelişme halindeki ülke»** durumunda bulunan bazı toplumların bile gerisinde kaldığımızı daha evvel belirtmiştim. Yunanistan, Yugoslavya, İspanya gibi...

Büyük bir kalkınma ve refah özlemi içinde bulunan Türk halkı, daha uzun süre az gelişmişlik şartlarına tahammül edemez. Türkiye bir dönüm noktasına gelmiştir. Mutlaka ciddi politikalar oluşturarak ekonomik çıkış yolunu açmamız gerekiyor.

Bugüne kadar uygulanan kalkınma stratejilerinin isabetsizliği, en azından yetersizliği, içinde bulunduğumuz gelişme seviyesinin düşüklüğü ile sabit olmaktadır. Gelişme seviyemiz yetersiz olduğu gibi, kalkınma çabaları adeta periyodik olarak bunalımlara maruz kalmaktadır.

Karşılaştığımız her bunalımın empoze ettiği kısa vadeli çözümler, genellikle, uzun vadeli stratejilerin gözden kaçmasına sebep olmaktadır. Böylece her bunalımı atlatan Türkiye, uzun vadeli stratejiler oluşturmamak yüzünden, bir süre sonra tekrar bunalıma sürükleniyor. Kalkınmanın sağlıksız stratejiler yüzünden periyodik olarak kesintiye uğraması, ağır ekonomik ve sosyal meseleler yanında, yıkıcı psikolojilere de yol açmaktadır.

Türk ekonomisi 1948'de tıkanmış, çok yüksek oranlı devalüasyon yapılmıştır. Sonra DP iktidarı... Geçen dönemden devredilen büyük altın rezervlerini, dış yardımları ve Kore savaşının doğurduğu ekonomik konjonktürün imkânlarını plânsız ekonomi anlayışı eritip bitirmiş ve tüketim hastalığını kökleştirmiştir. Ve nihayet yine tıkanma. Arkasından 27 Mayıs, sonra 1970 tıkanması, büyük devalüasyon ve 12 Mart... Bu dönemde biriken rezervlerin tekrar aynı zihniyetle eritilmesi ve bugünkü ağır bunalım, peşpeşe devalüasyonlar...

İçinde yaşanılan ekonomik bunalımın günlük gereklerini titizlikle takip etmekle beraber, hiç bir zaman uzun vadeli ve gerçekçi çözümleri gözden uzak tutmamak gerekirdi. Hattâ bunalımın empoze ettiği kısa vadeli politikalar bile, uzun vadeli bir kalkınma stratejisiyle bütünleştirilmeliydi. Halbuki çok defa kısa vadeli çözümler, uzun vadeli kalkınma stratejilerinin oluşmasını aksatmıştır.

Kalkınma çabalarının sık sık aksaması, ekonominin periyodik olarak büyük bunalımlarla karşılaşması, yapısal özelliklerin yanında, bundan, yâni uzun vadeli strateji yokluğundan kaynaklanıyor.

Böylece Türkiye'nin kalkınması, tehlikeli zikzaklar halinde seyreden bir grafiği andırmaktadır.

Nitekim son iki yıl içinde Türkiye, kalkınmasını geliştirmek bir tarafa, gerilemiştir bile. 1979 yılında Türk ekonomisi ilk defa gerileme dönemine girdiği bir bunalımı yaşamıştır. 1979 yılında sağlanan 1.7'lik kalkınma hızının, ülkemizde yıllık ortalama yüzde 2,5 olarak gerçekleşen nüfus artışı karşısında, yüzde 0,8'lik bir gerilemeye yol açtığı bilinmektedir.

Halbuki Türk toplumu, gelişme dönemlerinde sağlanan kalkınma hızıyla bile yetinmeyecek kadar refah özlemi içindedir. Bir tarafta bu özlem, diğer tarafta sık sık kesintiye uğrayan, hattâ gerileyen kalkınma vetiresi... Bu, çok tehlikeli gerginliklerin kaynağıdır.

Kalkınma'nın, başka bir deyişle mal ve hizmet üretiminin yetersiz ama refah talebinin çok büyük olduğu bir dengesizlik içinde, siyasi iktidarlar enflasyon canavarına sığınmışlardır. Mal ve hizmet üretimi olarak karşılığı bulunmayan para piyasaya sürülmüş, banknot matbaası sürekli çalıştırılmıştır. Bu durum Türk parasının satın alma gücünü düşürmüş, hem ekonomik dengeyi büsbütün bozmuş, hem de ihracat imkânlarını daha da kısıtlamıştır.

Nitekim, 1977 yılında 77 milyar 881 milyon lira olan emisyon hacmi, 1978'te 113 milyar 662 milyon, 1979'da ise 180 milyar 318 milyon liraya fırlamıştır! Nüfus artışına nisbetle mal ve hizmet üretiminin gerilediği bir dönemde emisyon hacmi korkunç miktarlara ulaşmıştır.

CHP iktidarı, 1979 yılında seçim döneminden önceki üç hafta içinde politik amaçlı harcamalar için

piyasaya 68 milyar liralık banknot sürmüştür!

Türkiye'nin bu çok daha ağır iktisadî ve mâli ameliyatlara mecbur kalışının bir sebebi de budur. Demek ki, Türk ekonomisinin asıl hastalığı, yeterli mal ve hizmet üretimi yapamamak, kitlelerin refah talebini karşılama endişesi ile karşılıksız para basıp daha büyük bunalımlara sürüklenmektir.

Uzun yıllardan beri bu periyodik çıkmaz, bu fasit daire bir türlü kırılamamıştır. Türk ekonomisinin uzun vadeli politikalarla yönlendirilmediğinin bir delili de sık sık karşılaşılan bu bunalımlardır.

Bu tür bunalımlardan kurtulmak veya asgari sıkıntıyla atlatmak için ekonomide mal ve hizmet üretiminin yeterli ve sürekli olarak arttırılması gerekmektedir. Mal ve hizmet üretimini yeterli ve sürekli olarak arttırabilmek de, üretim artışını baş hedef olarak seçen bir ekonomi ve eğitim siyasetiyle sağlam ekonomik stratejiler oluşturulmasına bağlıdır.

İşte MHP'nin savunduğu ekonomik ve sosyal görüşler, bu noktada diğer partilerden farklılaşmaktadır. MHP olarak biz inanıyoruz ki, üreten bir toplum haline gelmedikçe bunalımlardan kurtulmak ve çoğulcu demokrasiyi yaşatmak, hattâ ülke bütünlüğünü sağlamlaştırmak bir hayli zorlaşacaktır. Geçen tecrübeler de bunu göstermektedir.

Görüşlerimizin, Türk ekonomisinin çıkış yolunu gösterdiğine inanıyoruz. Ekonomik ve sosyal görüşlerimiz, bir bütünlük halinde, **«kalkınma stratejisi»** nin temel felsefesini oluşturmaktadır.

ÇEVREDEN MERKEZE KALKINMA

Bugüne kadar Türkiye'deki kalkınma çabaları «merkezden çevreye» bir seyir takip etmiştir. Türkiye'nin belirli merkezlerinde meydana getirilecek ekonomik birikimin çevreye yayılacağı düşünülmüştür. Başlangıçta devlet bürokrasisinin de yoğunlaştığı bu bölgeler, bugün Türkiye'nin en ileri sanayi mıntıkalarını teşkil etmektedir. İzmit-İstanbul arası bölge, Türk sanayiinin en yoğunlaştığı yerlerdir. İzmir ve civarını da sayabiliriz. Ankara da böyledir.

Bu yüzden sanayi toplumumuzda hem coğrafî hem sosyal bakımdan belirli yerlerde yoğunlaşarak dengesizliği artıran bir merkezileşme seyri takip etmektedir. İstanbul'un Türk ekonomisindeki büyük ağırlığı da bunu göstermektedir.

Türkiye nüfusunun onda birine sahip olan İstanbul şehrinin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası, Türkiye GSYİH'sının yüzde 20'sini teşkil etmektedir. Tarım sektörü dışında bu oran yüzde 27 civarındadır. Bu durum, sanayiin büyük çapta İstanbul bölgesine yığılmasından doğmaktadır.

Sanayiin belli bölgelerde yığılması yahut merkezi-

leşmesi, iç göç olayını da sağlıksız şekilde etkiliyor. Toprak ve geçim yetersizliği yüzünden köyden kopan nüfus, iş bulma ümidiyle, büyük çapta sanayi merkezlerine göçmektedir. Nitekim 1965-1970 döneminde gerçekleşen iç göç hareketinin yüzde 22'si İstanbul'a, yüzde 11,3'ü Ankara'ya, yüzde 7,1'i de İzmir'e yönelmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında da belirtildiği gibi, iç göç, en çok, nüfusu 500 binden daha fazla olan büyük şehirlere akmaya devam etmektedir. Böylece kırsal bölgelerle aşırı derecede yoğunlaşmış şehirler arasında tehlikeli bir dengesizlik belirmektedir.

Sanayiin merkezileşmesinden veya başka bir deyişle belirli bölgelerde yoğunlaşmasından kaynaklanan bu durum, çok ciddî meseleler doğurmaktadır. Hızla artan nüfus, büyük şehirlerdeki gecekondu meselesinin çözümünü zorlaştırıyor, beledî hizmetler yetersizleşiyor, büyük şehirlerin sosyal ve kültürel dengesi bozuluyor. Artık çağımızda büyük şehirlerin daha fazla büyümesi bir sağlıksızlık alâmetidir. Büyük şehir belediyelerinin bir türlü halledilemeyen dertleri, gecekondu meselesinin kangrenleşmesi, korkunç arsa spekülasyonlarının doğurduğu kaynak israfı, sosyal ve kültürel erozyon gibi önemli problemler, hep bugüne kadar uygulanan bu **«merkezden çevreye»** kalkınma anlayışının sonuçlarıdır.

Sanayiin belirli merkezlerde yoğunlaşmasının doğurduğu dengesizlik, evvelâ ülkemizdeki bölgesel dengesizliği artırdığı için millî bütünlüğümüz bakımından zararlıdır. Aynı sebebe bağlı sosyal dengesizlik ve kültür meseleleri de ülkemizde sosyal barışı ve kültürel bütünlüğü ciddî olarak tehdit etmektedir.

«Merkezden çevreye» kalkınma anlayışının ekonomik sakıncaları da büyüktür. Korkunç derecede kaynak israfına yol açmaktadır. Kamu kuruluşlarının enflasyonu kırbaçlayacak ve verimi düşürecek şekilde aşırı istihdama zorlanmasının da sebebi budur. Mal üretimine yönelecek olan yatırımlar, bu baskı yüzünden, şişkin ve verimsiz bir şekilde hizmet sektörüne akmaktadır. Aşırı şehirleşmenin gerektirdiği beledi hizmetler, bu dengesizliğin önlenmesi halinde, belirli oranda yatırım fonlarına dönüştürülebilir.

Bu dengesizliğin ekonomik bakımdan zararlı başka bir neticesi de, kırsal kesimde, kasabalarda ve küçük şehirlerde oluşan sermayenin yatırıma gitmekte karşılaştığı zorluklardır. Bu sermaye birikimini mahallinde yatırıma dönüştürecek ciddi politikalar olmadığı için, ya tüketime gitmekte veya üretken olmayan aracı faaliyetlere yönelmektedir. Bu sermayeler, tüketime gitmediği zaman, büyük şehirlerdeki ekonomik birimlerin aracısı olmaktadır. Böylece bütün az gelişmiş veya yarı gelişmiş ülkelerde görüldüğü gibi Türkiye'de de ticaret sektörü sağlıksız bir şekilde şişkinleşmektedir. Bunun, kaynak israfından başka, tüketimi aşırı derecede teşvik ederek enflasyonu kırbaçladığı da kesindir.

Bu tablo içerisinde, kırsal kesimde veya küçük şehirlerde sermaye teşekkülü bile zorlaşmaktadır. Yatırım sahası bulamayan küçük tasarruflar ya tefeciliğe veya dayanıklı tüketim mallarına yönelerek enflasyonu hızlandırıyor. Böylece Türkiye'de korkunç bir sermaye israfı da görülmektedir. Sermayenin belirttiğimiz sebeplerle birikip yatırıma gitmediği veya birikmiş sermayenin üretken olmayan aracılık

faaliyetlerine yöneldiği bir ülkede, sağlıklı ekonomi politikaları oluşturmak son derece zorlaşıyor.

Kalkınma sürecine giren bütün ülkeler bu meseleyle karşılaşmışlardır. Avrupa çok özel şartlarda bu dönemi geride bırakmıştır. Kaldı ki, belirli bir sosyal dengeye ulaşmış Batı ülkelerinde bile bugün nüfusun büyük şehirlerde birikmesinin ve sanayiin belli bölgelerde yoğunlaşmasının doğurduğu meselelere çareler aranmaktadır.

Sovyet Rusya'da, rejimin totaliter diktatörlük karakterine bağlı olarak, insan haklarıyla bağdaşmayan zabıta tedbirleri alınmıştır. Sovyetler Birliği'nde hâlâ kimin nerede ne kadar müddetle oturacağını devlet tesbit etmekte, «**iç pasaport**» uygulaması sürdürülmektedir. Böyle bir uygulamanın ne büyük zulümlere yol açtığını hep biliyoruz.

Faşist İtalya'da da totaliter rejim zabıta tedbirleriyle ve keza hürriyetleri ortadan kaldırarak büyük şehirlere ve sanayi merkezlerine olan akımı durdurmaya çalışmış ama başaramamıştır.

Türkiye'nin böyle totaliter düzenlemelere tahammülü yoktur. Siyasi felsefemiz ve insanlık anlayışımız da buna müsaade etmez. Biz, başka bir yoldan denge sağlamaya ve demokrasi içinde sağlıklı bir toplum kurmaya mecburuz.

İnsanlığın bilgi ve tecrübe birikimi, bugün bize bu imkanı tanımaktadır. «**Merkezden çevre**» ye değil, «**çevreden merkeze**» yönelen bir kalkınma stratejisi, bütün bu sakıncaları önleyecek, kalkınmayı hızlandıracak, kaynak israfını azaltacak ve hürriyetleri de koruyacak imkânları vermektedir. Biz, hem ekonomik ve sosyal bakımdan hem de insani bakımdan

«çevreden merkeze» kalkınmayı, temel stratejilerimizden biri olarak kabul ediyoruz. Bunun başka bir adı da **«yaygın sanayileşme»** ve **«mülkiyetin yaygınlaştırılması»** dır.

YAYGIN SANAYİLEŞME VE REFORMLAR

Yaygın sanayileşme anlayışımızın temeli, kalkınmayı çevreden başlatıp geliştirmektir. Böyle bir strateji, bir çok yönden faydalar sağlayacaktır.

Evvela çevrede oluşan sermaye birikiminin yatırımlara dönüştürülmesi, kaynak israfını önleyecek ve üretimi arttıracaktır. Gecekondu meselesine kaynağında çözüm getirilecektir. Sağlıksız coğrafî hareketliliğin, yani iç göç olayının doğurduğu sosyal ve kültürel meseleler sağlığa kavuşturularak ülkenin sosyal ve siyasî istikrar ihtiyacı karşılanacaktır. Büyük şehirlerin artan meseleleri önce durdurulacak, sonra çözümü kolaylaşacaktır. Böyle bir stratejinin mesken meselesinin çözümüne ve bu sahadaki çok yönlü sömürünün önlenmesine de büyük katkılarda bulunacağı muhakkaktır. Bölgelerarası dengenin sağlanması, millî bütünlüğümüzü güçlendirecektir.

Türkiye'nin herhangi bir saldırıya uğraması halinde millî savunma gücümüzün ekonomik kaynakları da bütün vatan sathına yayılmış olacağı için, ülkemizin direnci güçlenecektir. Sanayiin belli bölgelerde yoğunlaşması, bu bölgelerin tahribi veya işgali

sonucunda bütün ülkenin zaafa uğramasına sebep olabiilr. Yaygın sanayileşme, bu mahzuru giderecektir.

Kalkınmayı çevreden başlatmak amacıyla çevrede yapılacak yatırımlar için gerekli olan sermayenin biriktirilmesi, en önemli meseledir. Bu sağlanmadıkça **«çevreden merkeze kalkınma»** stratejisi kâğıt üzerinde kalmaya, hatta büyük çapta kaynak israfına sebep olmaya mahkûmdur.

Kalkınmayı çevreden merkeze doğru bir seyir içinde gerçekleştirmek için gerekli olan sermaye birikiminin sağlanmasında, parti programımızın iki temel modeli önem kazanmaktadır. Biri **tarım kentleri**, öteki **millet sektörü.** Bunlar son derece köklü ve kapsamlı projelerdir.

Ancak bu projeleri, öteki reformlarımızı gerçekleştirmeden topluma monte etmek mümkün değildir. Yaygın sanayileşme veya diğer deyişle kalkınmanın çevreden başlayarak geliştirilmesi, ancak çok yönlü reformlarla birlikte başarılabilecek bir stratejidir.

Bu stratejinin gerçekleştirilmesinde devletin önemli rolü olacağına göre, evvela devlet bürokrasisinin bu ehliyete ve dinamizme kavuşturulması gerekiyor. Bu stratejinin teknik ve kültürel yönleri için gerekli olan elemanları yetiştirmek ve toplum desteğini kazanmak amacıyla, Millî Eğitim'de reform yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu stratejinin malî yönlerini yürütmek, malî reformun başarılmasına bağlıdır. Hele tarım ve toprak reformu olmadan bu stratejiyi düşünmek bile mümkün değildir.

Bundan dolayıdır ki, MHP iktidarı, köklü reformlar iktidarı olacaktır. Reformlar parça parça ve

bir birinden kopuk olarak değil, stratejik bir bütünlük halinde ve birbirini destekleyici şekilde planlı olarak gerçekleştirilecektir. Temel reform olarak kalkınmanın çevreden başlatılmasını, yani sanayi reformunu başarabilmek için öteki reformları gerçekleştirmek gerektiğine göre, önce bu reformlar konusundaki görüşlerimizi belirtmek, faydalı olacaktır. Bu reformları altı grupta topluyoruz: İdarî reform, eğitim reformu, vergi reformu, hukuk reformu, sosyal reform, tarım ve toprak reformu.

İdarî reform

Türk idare teşkilâtı, artan sosyal ihtiyaçlara ve devlet hizmetlerinin yaygınlaşmasına göre gittikçe büyümekte ve giriftleşmektedir. Buna rağmen çok uzun bir zamandan beri ülkemizin idarî teşkilâtı ciddî şekilde gözden geçirilmiş ve islâh edilmiş değildir. Bir çok alanda, «klasik» veya «eski» diyebileceğimiz bürokratik zihniyet ve uygulama hâlâ hakimdir. İnisiyatiften, hizmet üretme fikrinden yoksun olan bu zihniyet, ülkemizde «bugün git, yarın gel» sözüyle belirlenmektedir.

Halbuki ağır meselelerle karşı karşıya olan ve sanayileşme sürecinde bulunan ülkemizde merkezî özerk ve mahallî kuruluşlarda hizmet ve üretim fikrine bağlı, başka bir deyişle **«rasyonel-üretken bürokrasi»** zihniyetinin ve organizasyonunun oluşturulması gerekmektedir. Toplumumuzun devletten beklediği pek çok görevleri ve çözümünü istediği ciddî meseleleri göğüsleyebilmek için, her şeyden önce bü-

rokrasinin bunu başarabilecek zihniyete ve yapıya kavuşturulması lâzımdır.

Bugün çok ağır meseleleri çözmek zorunda olan devlet, çok ağır ve masraflı işlemektedir; vatandaşı ezmekte, memuru yıpratmaktadır. Rasyonel ve üretken olmayan bürokrasi, vatandaşı canından bezdirmekte, israfa ve zaman kaybına yol açmaktadır. Böyle bir durumda memur da halinden memnun ve şevk içinde görev yapacak durumda değildir. Hizmet içi eğitim ve ödüllendirme yok denecek kadar zayıftır.

Bürokraside yükselme, yahut yüksek mevkilere gelme, ya belli bir zaman süresini doldurmaya yahut politize olmaya, yani siyasî kadrolara bağlıdır. Bu durum liyakat ve çalışkanlığı ödüllendirip teşvik etmiyor. Aksine sorumsuzluğu ve tembelliği ödüllendirip teşvik ediyor!

Devletin İklasik idare görevleri çok ağır işlediği gibi, yetkisizlik ve ağır formaliteler yüzünden mal ve hizmet üretimi de gecikmekte ve aksamaktadır.

İdarî yapıda bütün görev birimlerini gerekli yetki ve sorumlulukla teçhiz ederek hizmeti süratlendirmek mümkündür. Bugün yetki ve sorumluluk o kadar dağınıktır ki, hem inisiyatif kaybolmakta hem de sorumluluğun ve başarının tesbiti imkansızlaşmaktadır.

İdarî reform ihtiyacını ve böyle bir reformun nasıl olması gerektiğini gösteren en dikkate değer örnek, Kamu İktisâdî Teşebbüsleri'dir. KİT'ler, ekonomik olmaktan çok, sosyal bile değil, politik kurumlar haline gelmiştir. Devlet bütçesinin yarısını yiyen bu zarar fabrikalarında bugüne kadar başarısızlıktan

dolayı sorumlu, başarıdan dolayı ödüle lâyık görülen personeli tesbit mümkün olmamıştır.

Evvelâ KİT'lerin siyasî değil, ekonomik kuruluşlar olarak, yani kuruluş kanunlarındaki amaçlarına uygun statülere kavuşturulmuş kuruluşlar olarak yeniden düzenlenmesi gerekiyor. KİT'lerde rasyonel istihdam ve liyakat, personel politikasına esas alınmalıdır. Bunu sağlayacak mevzuat değişikliği süratle gerçekleştirilmeli, bu kuruluşların iktisadî özerkliği sağlanmalıdır. Rasyonel ve üretken bir idare yapısının oluşturulmasında bu, ilk adım olacaktır.

Yetki ve sorumluluğun belirlenmesinde açık ve net ölçüler getirilerek ve özellikle hizmet içi eğitime, terfide liyakat ve çalışkanlığa öncelik verilerek, ucuz ve süratli işleyen, böylece sosyal ve ekonomik hayatın dinamizmine ayak uydurabilen bir idare yapısını gerçekleştirmek, temel hedeflerimizden biridir.

Hizmet üretimini, vatandaşa iyi muameleyi ve sürati ödüllendiren bir idarî yapının, kalkınma stratejisini daha başarılı olarak uygulayacağına inanıyoruz. Hele, kalkınmanın çevreden başlatılması çalışmalarında devletin yükleneceği öncülük ve destek görevinin başarılı olabilmesi için, böyle rasyonel-üretken bürokrasinin ne büyük bir ihtiyaç olduğunu anlatmaya lüzum bile yoktur.

MİLLİ EĞİTİM REFORMU

Millî Eğitim reformu, Türkiye'nin maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde olmalıdır. Bizim yapacağımız reformun en belirgin özelliği, maddî ve manevî bakımdan sağlıklı bir toplum kurma çabalarımızın bütünlüğü içinde ele alınmasıdır.

Özellikle çevreden merkeze kalkınma stratejisinin gerektireceği elemanların yetiştirilmesi, eğitim reformumuzun önemli bir hedefini teşkil edecektir. Gerçekten de, çevreden merkeze kalkınma, her kademeden teknisyenlere ve plânlayıcı ilim adamlarına ihtiyaç göstermektedir.

Her kalkınma bir şuur gerektirir. Eğitim, sadece okur yazar üretmekle kalmamalı, Anayasa ilkeleri etrafında, toplumda yaygın bir millî şuur ve kalkınma şuuru meydana getirmelidir.

Bu esaslara göre, bizim eğitim reformu anlayışımız dört temel ilkeye dayanmaktadır:

1) Her başarının temelinde insan vardır. Çağımızda her sahada başarı, ancak yetişmiş insan gücüyle ve toplumun şuuruyla sağlanabilir. Özellikle Türkiye gibi, hassas bir jeopolitik mıntıkada bulun-

duğu için milli birlik şuurunu daima canlı tutmaya mecbur olan bir ülke, millî eğitiminde bunu hedef almalıdır. Bu şuurun ülkemizin kalkınmasıyla bütünleşmesi lâzımdır. Eğitim reformumuzun bir amacı, ülke bütünlüğüne, insan haklarına, Türk tarihinin şuuruna, Türk töresine, millî ve manevî değerlerimize, insanlık anlayışına sahip, araştırıcı ve geliştirici nesiller yetiştirmektir.

Bugün okullarımız «öğretici» olarak kalmak eğilimindedir. Bilinen sebeplerle öğretim faaliyetlerinde bile sık sık aksamalar görülmekte ve kalite düşmektedir. Halbuki Türk eğitiminin yüksek ve istikrarlı bir öğretim seviyesine ulaşması gerekir. Ama bu da yeterli değildir. Millî kalkınma şuuruyla eğitilmiş nesillere ihtiyacımız vardır.

«Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için» şuuruna sahip, Türk milletinin kalkınıp gelişmesini ülkü haline getirmiş, toplum çıkarını fert çıkarının üstünde tutan, şahsiyetli, çalışkan, hür bir nesil yetiştirmek eğitim reformumuzun temel hedeflerindendir.

2) Millî eğitim, üretim şuuruna ve becerisine sahip nesiller yetiştirmelidir. Üretmekten, üretime katkıda bulunmaktan büyük bir haz duyan üretken bir nesil, Türkiye'nin bütün meselelerini çözebilecektir. Milî eğitim, yeni nesillere üretim şuuru verecektir. Eğitim, kendi kendine yeterli, şahsiyetli, müteşebbis, çalışkan, asalaklığı utanç verici bir durum olarak kabul eden nesiller yetiştirmek için gerekli müfredata kavuşturulacaktır.

3) Millî manevî değerlerimizin, millî kültürümüzün, hayat ufkumuzun ve enerjimizin geliştiril-

mesinin yanında, üretici nesiller yetiştirmek için teknik eğitime ağırlık vermek gerekir. Bugün ülkemiz, Avrupa ülkeleri arasında, teknik öğrenim oranı bakımından en geri ülkedir. Üretim artışının ancak teknoloji ile mümkün olduğu bu çağda, eğitimde teknik öğretime öncelik vermek şarttır. Teknik öğretim, sadece teorik kalmamalı, mutlaka uygulamalı olarak verilmelidir.

Teknik öğretim, bütün sahalarda yeterli bilgi ve beceriye sahip elemanlar yetiştirmelidir. Böylece çevreden merkeze kalkınma stratejisinin ihtiyaç duyduğu her seviye ve branşta teknik eleman temin edilebilecektir.

Ancak biz teknik öğretimi sadece teknik eleman yetiştirilmesi mânâsında dar bir açıdan ele almıyoruz. Türk Millî Eğitim siyaseti, teknik eleman ihtiyacımızı karşılamak zorunda olduğu gibi, teknoloji üretimini de geliştirmek mecburiyetindedir.

Çağdaş ilim ve teknolojinin bütün dallarında, ülkemiz dünya çapında birinci sınıf ilim adamları ve elemanlar yetiştirmelidir. Bu amaçla, devlet, çağdaş ilmin en ileri seviyelerine sahip araştırma kurumlarını kurmalı, bu yoldaki gayretleri bütün gücüyle desteklemelidir. Zekâ ve istidat bakımından elverişli gençler, devletin özel bir ihtimamıyla büyük ilim adamları olmak üzere yetiştirilmelidir. İlim adamının araştırma ve inceleme yapabilmesi için gerekli bütün imkânlar devlet tarafından öncelikle sağlanmalıdır.

Toplumda ilim adamına saygı fikrinin geliştirilmesi, ilim adamlarımızın maddi ve manevî itibarları-

na titizlik gösterilmesi ve başarıların etkili olarak her yönden ödüllendirilmesi gerekir.

Böyle bir siyaset, Türkiye'nin teknoloji üretimini kolaylaştırıp geliştireceği gibi, yetişen nesillerde ilim ve araştırma aşkını da güçlendirecektir. Aksi halde ülkemizin çağdaş ilmî ve teknik gelişmeleri gecikmeden öğrenip takip etmesi ve hele bu sahada öncü ülkeler arasına katılması hiç bir zaman mümkün olmayacaktır. Geçen bir kaç asır içinde olduğu gibi, ama bilhassa çağımızda ilim ve teknolojide geri kalmak, her sahada geri kalmak sonucunu doğurmaktadır; bu çemberi kırmak mecburiyetindeyiz.

4) Yukarıda belirttiğim amaçlara yönelecek olan Türk Millî Eğitimi, ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına göre planlanmalıdır.

Bugün Türkiye'de tutarlı bir eğitim planlaması yoktur. Yıllardan beri devam eden bu plansızlık sebebiyle bir taraftan teknik kadrolarda sıkıntı çekilirken diğer taraftan da bir çok **«diplomalı işsiz»** bulunmaktadır. Klasik eğitimin plansızlığı, üniversite kapılarında korkunç bir yığılmaya yol açmaktadır. Bir çok kimse, gördüğü eğitimle ilgisi olmayan işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Tutarlı bir eğitim planlaması yapabilmek için belirli vadeler esas alınarak ülkemizin eğitilmiş insan gücüne olan ihtiyacının envanteri çıkarılmalı ve eğitim bu ihtiyaçları karşılayacak şekilde düzenlenmelidir. Uzun ve kısa vadeli dönemlerde, sanayileşen gelişen Türkiye'nin ihtiyaç duyacağı teknik, sağlık, sosyal bilgiler ve öğretim elemanlarının sayısına göre yeni okullar açılarak, mevcut okullar gözden geçirilerek kısa zamanda ülkemizin yetişmiş eleman ba-

kımından dengeli ve sağlıklı olarak teçhizatlandırılması ancak böyle bir planlamayla sağlanmalıdır.

Daha önce de belirttiğim gibi, böyle bir planlamada teknik öğretime ve birinci sınıf ilim adamı yetiştirilmesine büyük özen gösterilmelidir. Planlamanın tutarlılığı, «çevreden merkeze» kalkınma stratejimizle ahenkli olmasına bağlı kalacaktır. Bundan dolayı MHP, savunduğu bütün reformları birbiriyle koordineli, birbirini destekleyici sistematik bir bütünlük içinde ele almaktadır.

VERGİ VE HUKUK REFORMU

Vergi reformu

Çağdaş devlet için vergi, artık sadece devletin gelir kaynağı olmaktan ibaret değildir. Vergi, ekonomik ve sosyal politikanın önemli araçlarından biridir. Bu bakış açısıyla biz, vergi reformunu, ekonomik kalkınmanın hızlanması, yaygınlaştırılması, israfın ve enflasyonun önlenmesi, sosyal adaletin gerçekleştirilmesi konularında da önemli bir hedef sayıyoruz.

Vergi reformunun amacı, vergi adaletini sağlamak, vergi kaçağını önlemek, üretimi ve yatırımı teşvik etmektir. Vergi reformu hem maliyenin kontrolünü hem de otokontrolü sağlamalı, vergi idaresinde ve işlemlerinde basitlik ve sürat temin etmelidir.

Ülkemizde vergi adaletinden bahsetmek mümkün değildir. Hele son yıllarda görülen korkunç enflasyon vergiyi bir yönüyle zulüm, öteki yönüyle gülünç olma durumuna getirmiştir. Para değerinin kaybı bazı vergileri «gülünç» yapmıştır. Özellikle maktu vergiler böyledir. Ama bugünkü vergi dilimlerine göre yüksek oranda vergilendirilen gelirlerin, gerçek satın alma gücü büyük nisbette kaybolduğu için, büyük mükellef çoğunluğu için altından kalkılamaya-

cak bir yük halinde vergiye tabi bulunduğu bilinmektedir.

Yapılacak bir vergi reformu, dar gelirlilerin ve ücretlilerin vergi yükünü bugünkü hayat şartlarına göre hafifletmeli ve esneklik kazandırmalıdır.

Vergi kaçakçılığı çok yaygındır. Aşırı ve lüks tüketimlerine veya hayat standartlarına göre çok kazandıkları herkesçe bilinen bir çok mükellef düşük gelir beyanında bulunabilmektedir. Bunun en önemli sebebi, vergilendirmede otokontrol mekanizmalarının yokluğudur. Bir mükellefin vergiden belli oranda düşeceği bir masraf, başka bir mükellefin gelir hanesine intikal etmedikçe, böyle bir otokontrol sağlanmadıkça vergi kaçağını önlemek çok zordur.

Bir taraftan ekonomik teşkilâtlanmanın, diğer taraftan vergi kontrolünün yetersizlikleri, çok büyük kazançların vergi dışında kalmasını, vergiden kaçırılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum hem toplumda sosyal adalet fikrini zedeliyor hem de devletin gelir kaynaklarını daraltıyor. Ayrıca böyle bir mekanizmanın dürüst vergi mükellefini cezalandırdığı da muhakkaktır.

Enflasyonun en önemli sebeplerinden biri de budur.

Vergilendirme siyasetinde çok dikkatli ve geniş görüşlü olmak gerekir. Ağır vergiler getirmek, devletin gelirlerini arttıracak gibi görünse bile, hem vergi kaçakçılığını teşvik eder hem de uzun vadede devletin vergi kaynaklarını kurutur. Vergi siyaseti, vatandaşı vergi yükü altında ezmeyecek şekilde ve yatırımları teşvik edecek biçimde oluşturulmalıdır.

Asgari geçim indirimi kesinlikle vergi dışında

bırakılmalıdır. Vergilendirmede ücretliler lehine, yani işçi, memur, emekli, dul ve yetimlerini koruyacak ve küçük üreticiyi teşvik edecek şekilde çözümler getirmelidir. Esnafa kolaylıklar sağlanmalıdır. Diğer taraftan yatırıma gitmeyen yüksek kazançlar etkili şekilde vergilendirilmelidir.

Temel ilkelerini bu şekilde tesbit ettiğimiz vergi reformu, çevreden merkeze doğru kalkınma stratejimizi de destekleyici özelliklere sahip olacaktır. Geri kalmış bölgelerimize yapılacak yatırımların vergi muafiyetleriyle teşvik edilmesi, sanayileşmenin yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Düşündüğümüz vergi reformunun asıl hedeflerinden biri de, küçük tasarrufların biriktirilerek yatırıma sevkedilmesini etkili şekilde teşvik etmek olacaktır. Böyle bir vergi siyaseti, mevcut sınaî müesseseleri halka açılmaya özendireceği gibi, ticarî müesseseleri de sanayie yönelmeye teşvik edecektir.

Köylülerin, işçilerin, esnafın kuracağı çok ortaklı şirketler vergi siyasetiyle desteklenecektir. Fakat çevreden merkeze kalkınma stratejimizin önemli bir esasını teşkil eden bu tür kuruluşlar sadece vergi siyasetiyle değil çok yönlü olarak desteklenecektir.

Ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın bütün veçheleri birbirine yakından bağlı olduğu için, biz bütün reformlarımızı bir bütünlük içinde düşünüyoruz. Vergi reformu görüşümüzün, vergi adaletini sağlamanın yanında, sanayileşmeyi çevreye götürecek politikaları da ihtiva etmesinin sebebi, hepsinin stratejik bir bütünlük halinde ele alınmasıdır. Bu açıdan baktığımızda, savunduğumuz vergi reformu, ekonomide kurumlaşmayı da teşvik edecektir. Zira ekonomik ku-

rumlaşma teşvik edilmeden, küçük tasarrufların birikimi ve sermaye halinde yatırıma sevkedilmesi mümkün olmayacaktır. İşte bu noktada vergi reformu, eğitim reformu, tarım ve toprak reformu, idarî reform, hukuk reformu ve sosyal reform görüşlerimiz birbirlerini tamamlamakta ve hepsi birden **«çevreden merkeze kalkınma»** stratejimizle bütünleşmektedir.

Hukuk reformu

Hukuk reformu anlayışımız da çok yönlüdür. Temel amaçlarımızdan biri, insanlarımızı hürriyet içinde, adil ve süratli bir adalet hizmetine kavuşturmaktır. Hukuk sistemimizin millî yapımıza ve ihtiyaçlarımıza uygun hale getirilmesinin yanında, adalet hizmetlerinin yaygınlığı ve süratlendirilmesi en önemli amacımızdır.

Ülkemizde hiç kimse hukuk yardımından mahrum kalmamalıdır. Yoksul, dul, yetim, ihtiyar veya gerekli bilgi ve tecrübeden mahrum olduğu için karşılaştığı hukukî meselelerde gerekli savunma ve hak arama imkânını bulamayanlar, devletin organize edeceği ciddî bir adlî yardım müessesesinden istifade edeceklerdir. Bugün mevzuatımızda yer alan adlî yardım müessesesi iyi organize edilmediği ve devlet desteğinden yoksun olduğu için umulduğu şekilde işleyemiyor.

Hukuk reformunun, ziraî arazinin miras hükümlerine tabi olması bakımından mutlaka tarım ve toprak reformuyla birlikte ele alınması ve tarımsal koo-

peratifçilikle birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Hukuk reformu, ekonomik kurumlaşmayı kolaylaştırıcı hükümler getirerek çevreden merkeze sanayileşme stratejisini de destekleyecektir.

Hukuk reformu görüşümüzün önemli gayelerinden biri de, toplumumuzda, daha önce de belirttiğim gibi, savunma hakkını sağlamlaştırmak ve tahkikatın her safhasında yaygınlaştırmaktır.

Türk vatandaşı, hayatının hiç bir safhasında ve hiç bir mesele karşısında kendisini hukukun himayesinden mahrum ve hukukî himayeyi sağlayacak organizasyonlardan uzak bulmamalıdır.

Toplumda hukuka bağlılık ve güven fikrinin gerçekçi olarak geliştirilmesi de hukuk reformu anlayışımızın bir bölümünü teşkil etmektedir.

Böyle bir ortamda meydana gelecek olan güven, teşebbüs fikrine, mülkiyetin yaygınlaşmasına, toplumun müesseseleşmesine de büyük katkıda bulunacaktır.

Hukuk, sağlıklı toplumun en önemli dayanaklarından biridir. Bunu başaracağız.

SOSYAL REFORM

Çagdaş insan sadece asayiş mânâsında güvenlik değil, sosyal güvenlik de istemektedir. Bu yüzden de çağdaş devlet, yalnız zabıta ve adliye hizmetlerini gören bir devlet değil, aynı zamanda sosyal devlettir.

Meselenin temelinde insana bakış açıcı vardır. İnsanı üstün bir değer olarak kabul eden her anlayış, insanın hizmetinde bir devlet kavramını da kaçınılmaz olarak kabul edecektir. Özellikle sanayi devriminin ortaya çıkardığı ve şiddetli siyasî sonuçlar doğuran sosyal bunalım, hem devlet siyasetlerini hem de dünya görüşlerini daha insanî olmaya zorlamıştır. O andan itibaren devletler vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak ve toplumu dış düşmana karşı savunmak gibi «klasik» görevlerinden başka vazifeler de yüklenmiştir. Refahın yaygınlaştırılması, vatandaşların sosyal güvenliğe kavuşturulması, hayat, sağlık ve işsizlik sigortaları gibi devletin yüklendiği yeni görevler, daha sağlıklı ve daha istikrarlı bir toplum meydana getirmeye yönelmiştir.

Gerçekten de, insanların ezildiği, yarınlarından emin olamadıkları, hor görüldükleri toplumlarda huzur ve istikrar bulmak mümkün değildir. Böyle bir ortam kişilerin ruh sağlığını ve sosyal ahlâkı menfi

şekilde etkilediği gibi, toplumları da büyük çatışmalara sürükleyerek yıpratmakta, hatta bazan büyük felâketlere sebep olmaktadır. Çatışmalara, huzursuzluğa ve insanî değerlerin yozlaşmasına maruz kalan toplumlar gelişme heyecanını ve dinamizmini de kaybetmektedirler.

Bu tarihî ve çağdaş gerçekler bizim sosyal reformlar anlayışımıza ışık tutmaktadır. Kendi tarihimizin mutlu ve felâketli günlerinden çıkardığımız tecrübeler de bize aynı görüşleri telkin etmektedir.

Türkler kişilerin hürriyetine ve sosyal güvenliğe büyük önem vermişlerdir. Doğrudan doğruya devlet tarafından teşkilatlandırılmamış olsa bile, topluma hakim olan dünya görüşünün kurdurduğu ve devletin de koruyup geliştirdiği müesseseler asırlar boyunca toplumumuzdaki sosyal yardımlaşma ve güvenlik ihtiyacını karşılamıştır.

İnsanı «eşref-i mahlûkat» yani yaratılmışların en yücesi sayan İslâmî, millî ve insanî dünya görüşünün teşkilatlandırdığı vakıflar, yalnız dinî hizmetler için değil sosyal hizmetler için de kurulmuş ve akıllara hayret veren bir yaygınlık ve uygulama başarısı göstermiştir. Bu vakıflarda ticaret ve üretimin gelişmesini teşvik edecek hizmetler, sağlık hizmetleri, yoksullara yardım hattâ kredi temini gibi amaçlar da güdülmüştür. Bu müesseselerden hiç bir ayırım gözetilmeden bütün insanların yararlanmaları temin edilmiştir.

Gerileme devriyle birlikte bu müesseselerin de yozlaştığını, amacından sapmaya başladığını ve giderek işleyemez hale geldiğini biliyoruz. Bu menfi gidi-

şe paralel olarak toplumumuzda huzursuzluklar da artmıştır.

Bugünkü Türkiye, yarı gelişmiş bir ülke olarak, sosyal güvenlik yönünden çok yetersiz bir manzara arzetmektedir. İnsanlarımızın büyük bir kısmı sağlık hizmetlerinden, sosyal yardım ve güvenlikten yoksun bulunmaktadır.

Nitekim yurdumuzda son verilere göre toplam nüfusun onda biri, çalışan nüfusun ise üçte biri çeşitli sosyal güvenlik programlarından yararlanmaktadır. Bunu yeterli saymak mümkün değildir. Toplam nüfusunun onda dokuzu, çalışan nüfusunun üçte ikisi hiç bir sosyal güvenliğe ve yardım imkânına sahip olmayan ve yarın endişesi içinde kıvranan bir toplumun «sağlıklı» olması düşünülemez.

Bilhassa tarımda sosyal güvenliğin olmaması büyük bir eksiklik ve ciddî bir yaradır. Köylümüz hâlâ tabiat şartlarına tâbî bir üretim hayatı ve dolayısıyla sosyal hayat yaşamaktadır. Ciddî bir toprak meselesiyle, Doğulu gibi üretmek derdiyle ve yarınlarının belirsiz oluşunun verdiği sıkıntılar içinde yaşayan köylümüzün elinden tutabilecek bir tek sosyal yardım ve güvenlik teşkilâtı yoktur. Devletin köylü hayatına etkisi sadece ziraî kredi ve taban fiat siyasetleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu durum iktisadî bakımdan büyük zorluklarla karşılaşmaktadır.

Köylü, şu veya bu sebeple geçimini kaybettiği veya çalışamaz hale geldiği zaman, güvenebileceği hiç bir müessese yoktur.

Tarım sektörünün her türlü sosyal güvenlik imkânından mahrum olması büyük bir sosyal yaradır ama tek sosyal yaramız değildir. Mevzuata göre şu

veya bu sosyal güvenlik programına dahil olması gereken bir çok vatandaşımız, kontrol ve organizasyon yetersizliği yüzünden, kanunun getirdiği bu haklardan yararlanamıyorlar. Pek çok işçi ve çırak, kanunî haklardan yararlanmaksızın çalıştırılabilmektedir.

Biz, bütün vatandaşlarımızı içine alan yaygın bir sosyal güvenlik ve yardımlaşma teşkilatının kurulmasını savunuyoruz. Bütün çalışan vatandaşlarımız hayat, emeklilik, kaza ve sağlık sigortasına alınmalıdır. Hiç kimse, hayatının her safhasında, sosyal güvenlikten mahrum kalmamalıdır. Devlet, kuracağı yaygın sosyal güvenlik teşkilâtıyla herkesin geleceğini garanti altına almalıdır. Dengeli bir şekilde işsizlik sigortası uygulaması başlatılmalı ve giderek yaygınlaştırılmalıdır.

Tarımın hâlâ büyük çapta tabiat şartlarına tâbî bulunduğu bir ülkede üreticinin ürünleri tabiî âfetlere karşı sigortalanmalıdır. Bu, sadece insanî değil, sosyal ve ekonomik bir görevdir. Böyle bir uygulama güvensizliği büyük ölçüde ortadan kaldıracağı için, üretim ve teşebbüs heyecanını ve dolayısıyla üretimi arttıracaktır.

Bu tedbirlerle ve tam istihdamı hedef alan ekonomi politikalarıyla ülkemizde bir **«asgarî refahlı geçim düzeyi»** oluşturulacaktır. Bu düzey, bir ailenin hayatî ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Hiç kimse bu düzeyin altında bırakılmayacaktır. Sosyal güvenlik ve hayat standardı reformlarıyla **«fırsat eşitliği»** düzeni oluşturulacaktır. Eğitim reformunun buna büyük katkıları görülecektir. Herkes, hayatta başarılı olabilmek için fırsat eşitliğine kavuşacak,

bundan sonrası kendi kabiliyet ve çalışkanlığına bağlı olacaktır.

Böyle bir sosyal reform, üretme, teşkilâtlanma, teşebbüslere girme heyecanını uyandıracağı için **«çevreden merkeze kalkınma»** stratejimizin gerektirdiği yaygın, çok hissedarlı, geniş mülkiyet tabanına dayanan teşkilâtlanmaları da kolaylaştıracaktır. Zira sosyal güvenliğe sahip olan vatandaşlarımız, ekonomik **«risk»** bakımından daha müteşebbis olmaktan çekinmeyeceklerdir.

Kısaca **«sosyal reform»** adını verdiğimiz bu reform, öteki reformlarımızla birlikte ve koordineli olarak yürütülecektir. Böylece hizmetlerin etkinliği, sürati, kalitesi sağlanacağı gibi, sosyal güvenlik ve yardım kuruluşlarının iktisaden verimli ve uygun sahalarda yatırımlara yöneltilmesi de mümkün olacaktır. Bu, **«çevreden merkeze kalkınma»** stratejimizle bütünleşen bir yöndür.

TARIM VE TOPRAK REFORMU

Ülkemizdeki toprak dağılımının ne kadar adaletsiz olduğunu daha evvel belirtmiştim. Bu durumun doğurduğu ve doğuracağı sosyal meselelere dikkati çekmiştim. Ancak, yapacağımız tarım ve toprak reformunun tek amacı toprağın dağılım düzeninde adaletin sağlanmasından ibaret değildir. Hele mevcut tarımsal araziyi çiftçilere eşit olarak dağıtmak adalet olmadığı gibi, iktisadî bakımdan hem bütün toplumumuz için hem de çiftçilerimiz için büyük bir yıkım sebebi olacaktır. Zira toprağın belirli bir verimlilik ölçüsü vardır. Herkese bir kaç dönüm toprak vermek, tarımda verimliliği korkunç derecede düşürecek ve ülkemizin bu çok önemli potansiyelini mahvedecektir.

Esasen ülkemizde tarıma müsait arazi, tarımsal nüfusumuza yetecek durumda değildir. Bu gerçeğin bir başka açıdan ifadesi, tarımda nüfus fazlasının mevcut olmasıdır. Tarımsal nüfus, uygun ve dengeli politikalarla başka sahalara ve özellikle sanayie aktarılmalıdır. Bizim düşündüğümüz tarım ve toprak reformu bir taraftan tarımda verimliliği artırmaya yönelirken, diğer taraftan da tarımsal nüfusun çev-

reden merkeze kalkınma stratejisi ile bütünleştirilmesini amaç edinmektedir.

Bu bakımdan biz, tarım ve toprak reformunu sosyal yönleriyle birlikte, çevreden merkeze kalkınma stratejimizle irtibatlı olarak düşünmekteyiz.

Aşırı derecede büyük ve bu yüzden verimli olarak işletilemeyen ve sosyal meseleler doğuran toprakların reform kanunu çerçevesinde kamulaştırılarak dağıtıma tâbi tutulması gerekmektedir. Toprak ağalığına karşı olduğumuz gibi toprağın devletleştirilmesine de karşıyız. Savunduğumuz toprak düzeninin temeli, dengeli ve âdil bir mülkiyet dağılımına ve verimli bir tarım işletmeciliğine dayanmaktadır. Toprağın devletleştirilmesinin veya kollektifleştirilmesinin ekonomik bakımdan çok zararlı sonuçlar doğurduğu tecrübe ile sabit bir gerçektir. Bugün bütün sosyalist ülkelerde tarımın verimsizliği en büyük ekonomik problemlerden birini teşkil etmektedir.

Tarım reformu ile desteklenmeyen bir toprak dağıtımı, ülkemize umulan yararı sağlamayacaktır. Hattâ toprağın miras hükümleri sebebiyle sürekli olarak bölünmesi, giderek ülkemizde tarım işletmeciliğini güç hale getirecektir. Bir yandan bölgelere göre verimli toprak standartları genel ölçüler olarak tesbit edilirken, diğer taraftan da toprağın ufalanması önlenmeli, artan nüfus tarım reformu ile birlikte yürütülecek tarım kentlerine veya sanayie kaydırılmalıdır.

Bundan başka tarımsal girdilerin, gübre, ilaç, tarımsal aletler ve yakıtın temini konusu da reform anlayışımızda ele alınmıştır. Bu konuda temel prensip, hem bu girdileri temin etmek, hem de israfı önle-

mektir. Bilhassa tarım alet ve makinalarının kullanımında israf vardır. Tarımda ferdî mülkiyeti korumakla birlikte reform çalışmaları yürürken, kooperatifçiliğin geliştirilmesine de önem verilmelidir. Tarımsal girdilerin kooperatifler vasıtasıyla temin edilmesi ve kullanılması hem mekanizasyonu hızlandıracak, hem de alet ve makina israfını önleyecektir.

Tarımda kooperatifçiliğin yaygınlaştırılması, reform anlayışımızın önemli hedeflerindendir. Ancak düşündüğümüz kooperatifler sadece girdi temini ile yetinemeyeceklerdir. Biz tarım kooperatiflerini çiftçimizin, ekonomik bakımdan teşkilatlanması ve cihazlanması olarak düşündüğümüz gibi, sermaye birikimini sağlayıcı kuruluşlar olarak da düşünmekteyiz.

Böylece bizim. kooperatif anlayışımız, tarımda sadece üretim ve tüketim kooperatifçiliği sınırları içinde kalmayacaktır. Bu kooperatiflerin kendi bölgesinde yatırıma yöneltilmesi, hattâ kendi ürünlerini pazarlaması da temin eedilecektir. Elde edilen ürünün işleneceği tesisler, ilgili kooperatifler tarafından o bölgede kurulmalıdır. Zeytin üreticisi kendi kooperatifleriyle kendi fabrikalarını kurmalıdır. Tarımsal ekonominin ihtiyaç duyduğu imalât, tamir ve ikmal işleri bu şekilde karşılanabilir. İşte bu noktada tarımsal sanayi hem coğrafî bakımdan, hem de mülkiyet yönünden yaygınlaştırılmış olacaktır.

Kırsal alanda kurulacak bu tip tesisler, kendiliğinden cazibe merkezi haline gelebilecektir. Ayrıca devletin yürütebileceği eğitim ve tarım politikası da bu yönelişi destekleyecektir. Bu sağlık tesisleri, teknik ziraat hizmetleri, silolar ve okullar giderek, **«tarım kentleri»** ni meydana getirecektir.

Böylece üretim sırasında tarlasında veya bahçesinde çalışan çiftçi kendi ürünlerinin işleneceği sırada ortakça sahip olduğu fabrikada işçi olarak çalışabilecektir. Tarımda görülen işsiz nüfus, ulaşım ve yerleşim kolaylıkları bakımından öncelikle burada çalışmayı tercih edecektir.

Bu tür tesisler, proje, teknik yardım ve kredi yoluyla devletçe desteklenecektir. Böylece kırsal alanda sermaye birikimi geniş tabanlı kuruluşlarda meydana gelecektir. Bu hem sosyal adaletin sağlanmasını kolaylaştıracak, hem de bölgeler arası kalkınma dengesinin sağlanmasına büyük katkıda bulunacaktır. Kırsal kesimde oluşan sermayenin yatırıma yönlendirilmesi, bu sermayenin tüketilmesini, israfını veya aracı faaliyetlerle üretken olmayan sahalara gitmesini de önleyecektir.

Bugün tarımdaki fazla nüfusun sağlıksız şekilde büyük kentlere akışının doğurduğu çok ağır sosyal, iktisadî ve kültürel problemlere kaynağında çözüm getirilmiş olacaktır.

Şunu önemle vurgulamak gerekir ki, tarım ve toprak reformunun asıl amacı üretimi arttırmaktır. Dünyada tarımsal ürünlere duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Türkiye buğday üretimini hızla arttıracak olursa, petrol çemberini kırabilir. Bugün buğdayla ham petrol eşdeğerlidir.

Tarımda verimin dengeli şekilde arttırılması sadece yeterli girdi temini ve teşvik politikalarına bağlı basit bir mesele değildir. Bugüne kadar girdi temini ve teşvik konusunda takip edilen politikalar Türkiye'yi bir çıkmaza götürmektedir. Bir tarafta iç ve dış pazarlarda tüketilemeyen stoklar oluşmakta ve

ekonomimize ağır külfetler yüklemektedir, diğer tarafta bazı ürünlerde yokluklar çekilmektedir. Bu durum genel bir tarım plânlamasını gerektiriyor. Bizim tarım ve toprak reformu görüşümüz, tarımın genel planlamasıyla bütünlük taşımaktadır. Hem ülke ihtiyaçları, hem de dünya piyasalarının talebi dikkate alınarak, Türkiye, neyi ne kadar üreteceğini planlamalıdır.

Teşvik politikalarının durdurulması isabetli olmayacaktır. Zira böyle bir durum geniş kitleleri zarara uğratacak, verimi düşürecek ve kırsal alanda sermaye birikimini sekteye uğratacaktır. Bizim savunduğumuz plânlama ekim alanlarıyla ilgilidir. Ülkemizdeki tarımsal arazinin genel bir envanteri çıkarılarak, hangi bölgede, hangi ürünlerin ekiminin yapılmasının gerekli ve verimli olacağı tesbit edilecek ve bu tesbitler istikametinde teşvik politikaları oluşturulacaktır. Mesela, artık ülkemizde fındık ve tütün üretim sahalarının genişletilmesine hiç gerek yoktur. Böyle bir gidiş ekonomiye ağır yükler getirdiği gibi üreticinin de aleyhine olmaktadır. Bunun yerine hububat ve endüstriyel bitki tarımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Böyle bir tarım plânlaması hem millî pazarın istikrarı ve enflasyonla mücadele bakımından, hem de dış ticaret dengesi bakımından gerekmektedir.

EKONOMİK MODEL

İnsan hayatı bir bütündür. Bu hayatı **«ekonomik»**, **«sosyal»**, **«kültürel»**, **«manevi»** diye birbirinden kesinlikle ayrı parçalara bölmek imkânsızdır. Zira insan hayatının bu yönleri daima birbirini etkileme halindedir. Toplumlar için de böyledir. Toplum; ekonomisi, sosyal yapısı, kültürü ve manevî değerleri birbirini etkileyen bir bütün oluşturur. Bu açıdan baktığımızda her ekonomik modelin sosyal, kültürel ve manevi, başka bir deyişle felsefî yönleri hatta temelleri vardır. **«Saf ekonomik model»** kavramı insan zihninin bir tasnifinden ibarettir.

Bizim ekonomik model anlayışımız da öteki görüşlerimizle bir bütünlük oluşturmaktadır. Türk Milleti'nin ekonomik, sosyal, kültürel ve manevî özelliklerinden kaynaklanan modelimiz, sağlıksız da olsa sanayileşme sürecinde ve hızlı bir sosyal değişme halinde bulunan toplumumuzu her yönden sağlıklı ve kalkınmış bir ülke haline getirmeyi amaçlamaktadır.

İleri derecede gelişmiş ülkelerin ekonomik meseleleri ile gelişme halindeki ülkelerin ekonomik meseleleri çok farklıdır. Bu yüzden de, ne kadar özenti uyandıracak cazibeye sahip olursa olsun, gelişmiş

ülkelerden yapılacak model taklitlerinin ülkemize uymayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca milli özelliklerimiz de bu tür taklitçiliğe imkân vermemektedir.

Gelişmiş ülkelerin en önemli meselesi «âdil gelir dağılımı» dır. Zira bu ülkelerde sermaye birikimi ve üretim çok yüksek boyutlara ulaşmış olarak mevcut bulunmaktadır. Daha önce seçilmiş olan modeller çerçevesinde ekonomi belli bir yapı kazanmıştır. Nitekim Batıda sosyalist veya sosyal demokrat akımlar bir **«üretim tarzı»** olarak değil, **«dağıtım»** kavgası niteliğinde ortaya çıkmıştır.

Aynı durumda olmayan ülkelerin böyle bir modele yönelmesi büyük bunalımlara yol açıyor. Şili'de Allende, Türkiye'de Ecevit uygulamalarını örnek olarak gösterebiliriz. Her ikisi de belli bir üretim kavramı ve modeli geliştirmeden Merkez Bankası Matbaasını çalıştırarak, böylece enflasyonu kırbaçlayarak akıllarınca «dağıtım» siyaseti gütmüşlerdir. Ama bu siyasetin en büyük zararını, her iki ülkede de işçiler, memurlar, esnaf, küçük köylü, bütün dar gelirli vatandaşlar çekmiştir.

Kapitalist model ise, genellikle dağıtacak pek fazla şey olmadığı için bu meseleye büyük çapta ilgisiz kalmaktadır. Batı'dan ve Marksizm'den kopya edilen bu yönelişler, az gelişmiş veya gelişme halindeki ülkelere uymamakta, büyük bunalımlara yol açmaktadır.

Bizim modelimiz, bu gerçeği dikkate alarak ve Türkiye'nin sosyal yapısından yola çıkarak gerçekçi ve köklü bir reformlar bütünü olarak belirmektedir.

Modelimizin temeli, tüketim hastalığını kırbaçlamadan, enflasyona sürüklenmeden hem sermaye bi-

rikimini ve dolayısiyle üretimi yoğunlaştırmak hem de bunu âdil olarak gerçekleştirmek prensiplerine dayanmaktadır.

Böylece Türkiye hem kaynak israfını önlemiş hem sermaye birikimini ve yatırımları hızlandırmış ve hem de âdil bir sosyal yapıya kavuşmuş olacaktır. Bunun temeli, mülkiyetin yaygınlaştırılmasına ve küçük tasarrufların büyük yatırımlara dönüştürülmesine dayanmaktadır. Savunduğumuz bütün reformlar bu amaca yönelmiştir ve bu amacı bir bütünlük halinde destekleyici özelliklere sahiptir.

Ancak bu yolla Türkiye hem hızlı kalkınmayı başaracak hem de giderek daha adil bir yapıya kavuşacaktır. Bu model komünist ve kapitalist modellerden farklı olduğu için «**üçüncü yol**» olarak adlandırılmaktadır.

Böyle bir model kabul edilmediği zaman kalkınma ile sosyal adalet arasında sürekli ve tehlikeli çatışmalar belirecektir. Böyle bir durum ülkemizde demokrasinin sosyal tabanını aşındıracak, büyük sosyal çatışmalara ve giderek ülke bütünlüğünü tehdit eden kışkırtmalara sebep olacaktır.

Bütün mülkiyetin ve üretim birimlerinin devletleştirilmesini, yani komünist ekonomi modelini, ülkemiz için komünist bir süper devletin köleliği olduğu gibi vatandaşlarımız için de iktisadî kölelik olarak görmekteyiz ve şiddetle karşı çıkışımızın sebebi budur.

Kaldı ki komünist ekonomik modelin dinamizmden ve üretkenlikten mahrum olduğu, bu ülkelerin ekonomik tıkanmaları ile de ispat edilmiş durumdadır. Ntekim şimdi sosyalist ülkeler, «**Liberman re-**

formları» genel adıyla bilinen bir seri çabalarla bu ağları kırmaya çabalıyorlar. Ama siyasî olduğu gibi ekonomik iktidarı da tekeline almış olan zalim totaliter yapı bunu engelliyor.

Biz devletin ekonomik hayattaki büyük önemini ısrarla savunurken, mülkiyetin devletleştirilmesine kesinlikle karşı çıkıyoruz. Bizim **«devletçilik»** stratejimiz, sadece ekonomik ve savunma açısından stratejik önemi olan işlerin devletçe yapılmasını gerektiriyor. Böyle bir anlayış ekonomiyle politika arasında sağlam ve sağlıklı bir denge kurulmasına yardımcı olacağı gibi planlamanın etkinliğini de ekonomik olarak arttıracaktır. Ancak bu sahaların özel sektöre ve bilhassa millet sektörüne kapatılmasını benimsemiyoruz. Biz, **«yasakcı devlet»** değil, teşvik edici, teşkilatlandırıcı, yönlendirici devlet ilkesine bağlıyız. Bu sahaların devlet tekeline alınması bürokrasinin bilinen özellikleri ve rekabetsizlik sebebi ile ekonominin tamamını etkileyerek durgunluğa ve verimsizliğe yol açacaktır.

Anlayışımızda önemli olan mülkiyetin yaygınlaştırılması ve endüstriyel demokrasinin geliştirilmesidir.

Bizim öteki modellere itirazımızın ekonomik gerekçesi buradadır.

Ancak bütün ekonomik modeller gibi bizim modelimiz de **«saf-ekonomik»** olarak değil sosyal, kültürel, manevî ve felsefî yönleri ile, insana bakış açısıyla birlikte gelişecektir. Böyle bir manevî iklim olmadan sağlıklı bir ekonomi kurulamayacaktır. Nitekim tarihte bütün medeniyetlerin doğuşları da, çöküşleri de onların manevî cevherlerindeki canlılıktan veya

durgunlaşıp fosilleşmesinden kaynaklanmaktadır.

O halde ekonomik görüşlerimiz ancak manevî bir bütünlük halinde ele alındığı zaman daha kolay anlaşılacak, daha kolay ve etkili olarak uygulanacak ve sağlıklı bir Türk toplumu demokrasi içinde gerçekleştirilebilecektir.

MANEVİ GÖRÜŞLERİMİZ

HER ŞEYİN TEMELİ İNSAN

Dünyada insan olmasaydı tarih ve medeniyetler de olmazdı. Tarihin mutlu ve ızdıraplı sayfalarını insan yazmıştır. Medeniyetlerin doğuşu da çöküşü de insanın eseridir. O halde her şeyin temeli insandır. Bundan dolayı da fikir ve siyaset akımlarının asıl özellikleri insana bakış açılarında ortaya çıkar.

Tarihte ve günümüzde öyle akımlar görülmüştür ki, bunlar insanı vasıta haline getirmişlerdir. İnsanla ilgisi olmayan bir takım kavramlar uğruna insanı feda etmişlerdir. Orta Çağın kilise idarelerini ve çağımızda komünist rejimlerle, Naziliği ve Faşizmi buna örnek olarak gösterebiliriz. Bu tür rejimler, insanı hareket noktası ve hedef olarak görmemişler, ilim ve insanlıkla bağdaşmayan «felsefeler» uğruna insanı vasıta durumuna düşürmüşlerdir. Onlar için milyonlarca insanın ızdırabı değil, kendi insanlık dışı felsefeleri önemliydi.

Bu tür felsefeler, kendi bağlılarını öteki insanlara karşı canavar haline getirebilmişlerdir. Tarihteki ve günümüzdeki zulümlerin, işkencelerin, insan haysiyetiyle bağdaşmayan rejimlerin temelinde bu çeşit felsefeler vardır.

İnsanlık büyük ve acı tecrübelerden sonra kendi

varlığının değerini yavaş yavaş sezmeye başlamıştır. Bugünkü dünyada insansız ideolojilerle insan arasında köklü bir çatışma bulunmaktadır. Artık sağlıklı bir toplum kurmanın ancak insana saygıyla, onu en yüksek değer kabul etmekle mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Günümüzde insan haklarının uğradığı tecavüzlere karşı verilen mücadele, bu idrakin sonucudur. Kâinatta her şeyin insan için olduğu, insanın en yüce değeri teşkil ettiği düsturu, şuurlu toplumların temel görüşüdür.

Ancak böyle bir toplumu kuracak olanlar yine insanların kendileridir. Bütün faaliyetlerin, sosyal, iktisadî, kültürel ve milletlerarası uğraşların yürütücüsü insanlar ve insan topluluklarıdır. Bu faaliyetlerin verimli, yararlı ve insanî değerler açısından uygun olması da yine insana bağlıdır. Sağlıklı bir toplum ancak ruh ve beden sağlığına sahip olanlar tarafından inşa edilebilir. O halde kalkınmanın, adaletin, gelişmenin, hürriyetin ve mutluluğun gerçekleşmesi, ancak, insanı temel değer kabul eden görüşlerin başarısına bağlıdır.

Acı tecrübelerin verdiği ağır dersler sonucunda bugünkü insanlığın düşünce âleminde süratli bir değişme görülmektedir. Sosyal ilimler, psikoloji ve felsefe insana ve insan toplumlarına yönelmiştir.

Sosyal ilimler insan topluluklarının dününü, bugününü inceleyerek daha mutlu ve insanî bir geleceğin kurulmasına yardımcı olmaya gayret ediyor. Psikoloji fertlerin ve toplumların ruhî durumlarını ve meselelerini inceleyerek ruh sağlığına katkıda bulunmaya çalışıyor. Felsefe, varlık meselesi ve bilgi teorisinden sonra insana yönelmeye başlamıştır. Böylece

insanın kendisi ve insan problemi, düşüncenin merkezi haline gelmektedir.

Ancak ağır iktisadî, sosyal ve siyasî bunalım dönemlerinde bazan insanın unutulduğunu, bunalımın insandan ayrı olarak ele alındığını görmekteyiz. Halbuki en ileri iktisat nizamı kurulsa, ilmî araştırmalar insana en yüksek refahı sağlasa bile, eğer insanî değerler dumura uğramışsa, toplumların mutlu olması mümkün değildir. Nitekim özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, barışın temin edilmiş ve iktisadî kalkınmanın hızlanmış olmasına rağmen ruhî bunalım meselesinin önem kazandığını görüyoruz. Sanatta, edebiyatta, düşüncede **«bunalım»** konusunun gittikçe ağırlık kazanması ve refahlî toplumlarda **«bunalım edebiyatı»** nın büyük çapta ilgi görmesi, bu tesbitimizi doğrulamaktadır.

Bugün gelişmiş ülkelerde **«iç sıkıntısı»**, **«hayatın mânâsızlığı»**, hattâ **«hayatın saçmalığı»** gibi konuların edebiyatta, felsefede ve ferdin hayatında son derece etkili olması, çağdaş toplumlarda ciddî bir manevî - insanî buhranın tezahürleridir.

Demek ki, maddî refahın ve barışın sağlanması ve insanî - manevî muhtevâdan yoksun, bu yüzden de basit bir **«serbestlik»** olarak anlaşılan hukukî hürriyetlerin temin edilmesi, insan mutluluğu için yeterli olmamıştır. Bu durumun sebebi, ilmî ve iktisadî gelişmelerin kendiliğinden insanî değerleri geliştirmeye yeterli olamayışıdır. Nitekim bugünkü ilmî ve iktisadî seviyeye rağmen Batı toplumu, en ileri fikir - sanat temsilcileri olarak kabul edilen **Sartre, Camus** ve **Kafka**'nın düşünce dünyalarında **«saçma»**, **«bunalım»**, **«bulantı»**, **«mânâsızlık»**, **«iç sıkıntısı»** gibi ruhî

hallere maruz bulunmaktadır. Uyuşturucu madde iptilası, **«hippilik»**, suçluluğun yaygınlaşması, intihar gibi toplumdan kaçma veya topluma düşmanlık tezahürleri çok ciddi meseleler haline gelmiştir. Yaşadığı dünyaya mânâ verememekten doğan ve sosyal şartlarla da beslenen **«yalnızlık»**, insan mutluluğunu büyük ölçüde gölgelemektedir. Bu bunalımın en aşırısı, sadizm, terörizm gibi hastalıklardır.

Çağdaş insanlıktan yükselen bunalım çığlığı, insanî ve manevî değerlere yöneliş ihtiyacını taşımaktadır. 19. asır felsefeleri dinî - manevî - insanî değerlerin yerine pozitif ilmi ikame ederek mutlu bir toplum kurulacağını zannetmişti. İlmin bugünkü olağanüstü başarılarına rağmen yaşanılan **«bunalım»**, bu düşüncenin yanlışlığını ispatlamıştır. Manevî ve insanî değerlere yöneliş buradan başlamaktadır. Felsefî düşüncede **Allah**'a ve dine, sanatta mücerret'e (soyut'a), hayatta insan'a, **müşahhas insana** yöneliş, bugün yeterli olmasa bile, yarınlarımızı aydınlatan köklü gelişmelerin habercisidir. Çağımızda son derece etkili olan eksistansiyalist düşüncenin Tanrı - tanımaz kanadı, **«savaş,... hürriyet, hakikat, mutluluk, insanlar arasındaki berrak münasebetler... gibi değerlerin sadece birer isim olarak kaldıklarını»** iddia ederek bir çıkmaza, hayatı **«saçma»** görerek bir **«bulantı»** ya saplanıp kalmaktadır. Ama **Allah**'a yönelen kanadı, insanlar için yeni bir ümit ve mutluluk kapısını açmaktadır.

İnsanî - manevî değerlerden yoksunluğun sebep olduğu bunalım, insan ruhunu da aşan sosyal bunalımlara yol açarken, manevî - insanî değerlere yönelişi savunan ve medeniyetin temelinde ahlâkı gören bir

Schweitzer, bu değerler içinde, insanlara yararlı olarak mutluluğu bulmanın örneğini verdi.

Demek ki, çağımızın en önemli meselesi manevî değerlere yöneliştir. Maddî kalkınmalarını tamamlamış milletlerin geldiği bu nokta, kalkınmaya çalışan ülkeler için iyi bir ikaz olmalıdır.

İNSAN GERÇEĞİ

İnsan varlığını yüce bir değer olarak kabul etmek, insanı gerçekçi olmayan bir şekilde idealize etmeye yol açmamalıdır. Böyle bir düşünce tarzı bizi gerçekten uzaklaştırır. Gerçekten uzaklaşmak sadece «felsefî» bir hata olarak kalmaz, hareketlerimizi de hataya sürükler. İnsanı yüce bir değer olarak kabul etmekle birlikte, bu yaratığın zaaflarını, hatalarını, içgüdülerini ve «şuuraltı» nı da dikkate almak gerekmektedir. Eğer insan, yüce bir değer, yaratılmışların en şereflisi olmakla beraber, bir melek gibi kusursuz olsaydı kanunlara, devlete, zabıtaya lüzum kalmazdı. Halbuki insanlar, millet çağına gelmeden önce, klanlar, kabileler, aşiretler halinde yaşarken bile genel nizamı sağlayıcı otoritelere, yani devlet kurumuna ihtiyaç duymuşlardır. Bugün de çağımızın en etkili gerçeği, millî devlettir.

Demek ki, en yüce değer olan insan, başka yüce değerler tarafından yönlendirilip yönetilmek ihtiyacındadır. Zira insanoğlunun zaafları ve şuuraltına gömdüğü temayülleri, daha üstün bir değere ve genel kaidelere göre bir yönetim organına ihtiyaç göstermektedir.

Gerçekten de insanlığın bu tekâmül seviyesi in-

sanın insana hizmetinin başarılı bir örneğidir. Ama tarihte ve günümüzde şahit olduğumuz barbarlıklar, işkencecilik, esaret, hak gasbı ve sömürü gibi hadiseler, insanin insana yaptığı kötülüğü başka canlıların yapmadığını da göstermektedir! Bu mesele, insanın manevî değerleriyle ilgilidir.

Manevî değerler insana yön vermediği zaman karşımıza canavarlara rahmet okutan vahşette azgın ama zeki bir yaratık çıkmaktadır! Azgınlıkla zekânın birleşmesi ise, felaketleri büyütmektedir. Nitekim insan zekâsı azgınlıkla birleştiği zaman büyük facialar meydana gelmiştir. Azgınlığın ve zekânın en «mütekamil» olduğu dönemlerde, insanın insana karşı işlediği en vahşi hareketler görülmüştür. Aklın gelişmesine paralel olarak vahşeti ve tahrip kabiliyeti artan savaşlar bunun örneğidir.

Zekâ sahibi olması dolayısıyla çevresine hükmetme gibi büyük bir güce sahip olan insan, yanlış fikirlere, insanlık dışı ülkülere kapıldığı zaman en büyük tahripçi olmaktadır. Bu tür saplantılara ülkü demek bile mümkün değildir. Bunlar, insanoğlunun manevî değerler tarafından şuuraltına itilmiş menfî güdülerinin boşalmasıdır.

O halde, insan, sahip olduğu değerlere göre davranacaktır. Ters değerler, daha doğrusu manevî değerlerden yoksunluk, felaket getirecektir. Bu durum milletler arasında böyle olduğu gibi fertler arasında da böyledir.

Manevî değerlerle yönlendirilip eğitilmemiş hırslar, kendi başlarına kaldığı zaman «insan insanın kurdu» olmaktadır. İşkence, sömürü, haksızlık, başkalarına eziyet etmekten zevk alma, mazluma aldır-

madan zulme tabasbus etme gibi utanç verici durumlar da insanoğlunun eserleridir.

Sömürgelerde yapılan katliam, işkence, sömürü olayları insanın eseriydi!

İnsanın öteki insanı kobay olarak kullanması, utanç verici beyin yıkama işlemleri, açlıktan can çekişen insanlar karşısında sorumsuzca oburluk gibi çılgınlıklar da insanın eseridir!

Başka insanlara zulmetmeyi haklı gösteren bir ideoloji, bu zulüm işlemini teşvik edeceği için insan düşmanlığının en korkunç kaynağı olmaktadır.

Nazi kamplarında insanlık bunun örneğini gördü. Komünist yönetimde kitleler halinde insanların öldürülmesi, işkenceler, köle - işçi kampları, düzmece mahkemeler gibi asrımızın yüz karası olaylarında insanlık bunun örneğini gördü. Kamboçya'da bu dram hâlâ yaşanmaktadır. Afganistan'la bu faciaya bir yenisi eklendi.

İnsanları diri diri yakmak için yapılan napalm bombaları da insanın eseridir. Nükleer silahlar da insanın eseridir. Bu silahları kullananlar veya kullanmak için bekleyenler de insandır.

Orta Çağ Engizisyonu insanları diri diri yaktı. Akılcı felsefenin bir kurtuluş olacağı kabul edildi. Kilise aklı diri diri yaktı ama akıl zaferini kazanınca öylesine azgınlaştı ki, kitle tahrip silahlarını icat etti. Bugün insanlık hemcinslerini Orta Çağ meydanlarında odun alevleriyle değilse bile, napalm bombalarıyla diri diri yakmaktadır.

İnsanlığın geldiği tekamül seviyesine rağmen Afganistan'da köyler toptan imha ediliyor, insanlara karşı alev makinalarıyla savaş açılıyor. Bu hakkı ne-

reden alıyorlar? Bu sözde hakkın kaynağı haksızlığın kuvvetidir. Demek ki çağımızda **«kuvvet haklının»** değil, **«hak kuvvetlinin»** ilkesi hâlâ geçerlidir!

Bu ilkeyi hâlâ canlı tutan, yine insandır.

Ama çağımızın başka manzaraları da var.

Milletler uyanıyorlar. Kurtuluş ve adalet uğruna savaşıyorlar. Haksızlığın kuvveti eski pervasızlığını kaybetmeye mahkum olacaktır. İnsanî değerlerin yüceltilmesine çalışılmaktadır. Afrika'nın vahşi ormanlarında, bataklıklar arasında hiç bir maddi karşılık beklemeden sadece Allah'ın kullarına duyduğu sevgiden dolayı hastane açıp ömrünü buna vakfeden insana duyulan hayranlık bile çağımızın insana ve maneviyata dönüş çağı olduğunu isbat etmeye yeterlidir.

Demek ki, insanı gerçekçi olarak değerlendirdiğimizde onun iyiliğe de kötülüğe de mütemayil olduğunu tesbit ediyoruz. İnsanı iyiye yöneltecek olan ülküler, daha iyi ve mutlu bir toplum kurmanın tek şartıdır.

Böyle ülkülerden yoksun insanların azgınlığından artık insanlık bıkmıştır. Bütün maddî kalkınma ve refaha rağmen, ilmin açtığı yeni ufuklarla da yetinmeyip insanoğlunun manevî değerler konusundaki susuzluğunu hissetmesi, yeni bir çağın habercisidir. Her çağ gibi bu çağ da âni bir doğumla değil, çileli bir tekâmülle doğmaktadır. Bugünkü çilelerin mânâsı budur.

İnsanoğlu Allah'a yönelmek ihtiyacındadır. İnsan, kalbini neyle doldurursa doldursun, Allah inancı olmadıkça bir boşluk, bir bunalım görülmektedir.

İnsanlık aşk'a yönelmek ihtiyacındadır. Aşk, yani Yaradan'a ve yarattıklarına duyulan engin ve son-

suz sevgi hayata ışık vermekte, çalışmayı, üretmeyi, sevmeyi, mutluluğu ve nihayet ibadetin engin hazzını sonsuz bir sevinç halinde insanlığa sunmaktadır.

«Saçmalığın», «sıkıntı» nın, «mânâsızlığın» içinde bunalan insanın arayışı da bu değil midir?

Öyleyse insani bir dünya görüşü, hem insanı gerçekçi olarak ele almalı hem de onun mutluluk arayışını manevî - insanî değerlere yöneltmelidir. Bizim Yunus Emre'mizin deyişiyle **«yaratılanı Yaratan'dan ötürü»** sevmeyi sağlamalıdır.

AŞK'IN VE MÂNÂNIN GÜCÜ

Acaba aşk ve mâneviyât ihtiyacı, maddî kalkınmalarını tamamlamış toplumlara mı mahsustur? Daha kalkınmamış, sefalet içinde kıvranan ülkelerin de aşka ve mâneviyâta ihtiyacı var mı? Bazılarının dediği gibi, **«mâneviyât karın doyurur mu»**?

Tarihin genel mânâsını sezemeyecek kadar sığ ve basit düşünenler, bu sorulara menfî cevap verebilirler. Zaten çağımızın ve çağımızda gelişmiş ülkeler kadar az gelişmiş ülkelerin de dramı bu sığ ve basit düşüncenin, kolaylığından doğan cazibesidir. Fikir çilesine alışkın olanlar bu soruların hepsine içten bir haykırışla «evet» cevabını verirler.

Evet, aşk ve mâneviyât, iktisaden geri kalmış ülkelerin de ihtiyacı, hatta en önemli ihtiyacıdır.

Evet, mâneviyât sadece ruhların değil, midelerin de açlığını giderir!

Beşerî tekâmülü takip edeceğimiz bir sahne olan tarihe baktığımızda, bütün medeniyetlerin, bütün hamlelerin temelinde aşk ve mâneviyât olduğunu görürüz.

Tarih hiç bir zaman tek faktörle izah edilemez. Tarihte dinlerin, kültürlerin, fikrî gelişmelerin, savaşların, barışların coğrafyanın, ekonominin rolleri

vardır. Ama bu sahalardaki büyük hamlelerin hepsinin itici gücü aşk ve mâneviyâttır.

Dinlerin, özellikle semavî dinlerin ve bizim açımızdan bilhassa İslâm'ın gelişme çağları büyük aşk ve iman çağlarıdır. Oluşlarını, kitaptan okuduğumuz zaman bile, tüylerimizi diken diken eden o korkunç işkenceleri bir hatırlayınız! İman erleri o işkencelere büyük bir mânevî hazla göğüs germişler, yılmamışlar, usanmamışlar, dönmemişlerdir.

Roma İmparatorluğu'nun kudretli ve ihtişamlı orduları Hıristiyanlığın yayılmasını durduramamıştır. Roma İmparatorlarının hıristiyanları aslanlara parçalatması bu imanı güçlendirmiştir; Roma'yı değil!

İlk müslümanlara yapılan işkenceleri çoğumuz - maalesef hepimiz değil! - biliriz. Bir **Bilâl-i Habeşî'**yi hatırlayınız! Kendisi köledir. İlk müslümanlardandır. Günlerce işkence görmüştür. Ağır kayalar altında inletilmiştir. Arabistan çöllerinin kızgın kumlarında dağlanmış, günlerce susuz bırakılmıştır. Vücudu yara bere içindeyken, tuzlanmış taze deriye sarılıp kızgın güneş altında kurumaya terk edilmiştir.

Bu işkencelerden kurtulması için Allah'ın yolundan döndüğünü söylemesi yeterdi. Ama, O'nda öyle bir iman, öyle bir aşk vardı ki, dâvâsını tercih etmiş, işkencelere büyük bir mânevî haz içinde göğüs germiştir. Bu akıl almaz işkencelere verdiği tek cevap, **«Allah birdir»** olmuştur.

Zaten Sahâbe'de bu iman olmasaydı, İslâm'ın güneşi bu korkunç engelleri nasıl aşardı?

İslâm medeniyetini kuran pek çok faktörler vardır ama bu iman, muhakkak ki baş faktör olmuştur.

Şanlı Çanakkale müdafaamızı hatırlayalım. Bu kanlı olduğu kadar şanlı müdafaada Türk milleti 250 bin evlâdını kaybetmiştir. Asrın en modern silahları siperlere ölüm kusarken Mehmetçik gerilememiştir. İstiklâl şairimiz **Mehmet Akif Bey** şu beyti ile manzarayı çok güzel tasvir eder:

Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.

«Bomba şimşeklerini», **«göğsüyle söndüren»** o arslan nefer bu gücü nereden alıyordu? Bir tek kaynaktan: İman...

Her askerî birlik, mutlaka şehit düşeceğini bile bile büyük bir şevk ve imanla hücuma kalkmıştır. Çoluğunu çocuğunu, karısını, anasını, babasını geride bırakarak ve silah arkadaşlarıyla helâllaşarak bu askeri ölüme gönderen güç, imandı.

Hindistan'da Gandhi'nin **«Satyagraha»** felsefesi de, aşkın ve mâneviyâtın gücü hakkında ilgi çekici bir olaydır. Hind inançlarından kaynaklanan bu felsefe, en ağır zulümlere katlanarak zâlimi zulümden caydırmayı, onu böylece geriletmeyi esas alıyordu. İngiliz sümürge idaresinin kurşunları, mızrakları, mukavemetsiz insanlara karşı giriştiği süvari saldırıları, bu felsefeye inanan insanları yıldırmamış, davalarından döndürememiştir. **«Satyagraha»** felsefesinin aşk ve mâneviyât haline gelmesi, modern silahlarla donatılmış sömürge idaresini çökertmiştir.

Aşk ve mâneviyâtın gücü, sadece dinlerin yayılması veya savaşlar gibi olaylarda görülmekle kalmaz. Bütün medeniyetlerin temelinde aşk ve mâneviyât vardır.

Mısır ehramlarını düşünün. O çağın tekniğine göre «harika» olduğu gibi çağımız için de «harika» dır. Onu inşa eden sabır, büyük bir inşa aşkından doğmuştur.

Medeniyet tarihlerinin mânâ âbideleri olan mâbedler, hem inşa heyecanıyla, hem sanat heyecanıyla yıllarca süren bir sabrı ve sebatı gerektirmiştir. **Mimar Sinan** sadece büyük bir mimar değil, büyük bir iman adamıydı. Rönesans mimarisinin temelinde de yeni bir dünya görüşünün, aşkın, mâneviyâtın heyecanı vardı.

İlimlerdeki gelişmeler de böyledir. **Brüno** ve **Galile**'nin aşkı olmasaydı, Batı bugünkü Batı olamazdı. **İmam-ı Âzam, Gazzali, El-Birûnî, İbni Sina** gibi büyük âlimlerin çalışmalarına insan bedeninin tahammül etmesi mümkün değildi. Muazzam eserleri ve tefekkür cehdini bir insan ömrüne sığdıran güç, onların sahip olduğu büyük iman ve aşktı.

Bir teknisyenin bir makinanın montajını yapması büyük bir maharet sayılmaz. Ama, o makinayı doğuran **ilim zihniyeti**, âlimlerin yıllarca devam eden, kütüphanelere veya lâboratuvarlara kapanarak, usanmadan, bıkmadan çalışmalarının bir sonucudur. İlmî düşüncenin büyük öncülerinde gördüğümüz aşk, heyecan ve sebat olmasaydı, insanlığın, ilim - öncesi ampirik bilgiyle yapabileceği pek bir şey yoktu.

İlim, sanat, kültür gibi milletlerin en büyük ve en değerli hazineleri, en önemli övünç konuları, bu sahalarda inançla çalışan, zorluklara, baskılara göğüs geren, ömrünü adayan büyük aşkların mahsulüdür.

Bu büyük ve «yaratıcı» heyecan, az gelişmiş ülkeye verildiği zaman, o ülkenin karnı doyar! Bununla da kalmaz, çağlar üzerinden sıçrayarak insanlığın öncü saflarında yerini alır.

Demek ki, her şeyin temeli insandır. Ama insanın değeri de aşkıyla ve mâneviyâtıyla, insan sevgisiyle, yaratma heyecanıyla, imanıyla ölçülebilir.

İNSAN VE MANEVİYAT

İnsanın mâneviyâtla ilişkisi, insanlık kadar eski ve insanlığın istikbâli kadar varlığını muhafaza edecek temel meselelerden biridir. Eski felsefelerin olduğu gibi, çağdaş düşüncenin de temel konuları arasında; insanın mâneviyâtla ilişkileri bulunmaktadır.

Orta Çağ Avrupasında Kilisenin doğmatik baskıları; insanlığı ister istemez akılcılığa yöneltmişti. Fransız ihtilâli ile siyasî zaferini kazandığı kabul edilen akılcılık, gerçekten insanlığın ufkunu genişletmiş, pek çok ilmî, fikrî ve medenî gelişmelere kaynaklık etmiştir.

İnsanlığın, bazı tabiat kuvvetlerini ilim sayesinde emri altına alması, ilme karşı derin bir hayranlık uyandırmıştır. İlmin, bütün değerlerin yerini alabileceği zannedilmiştir. Ama bugün, ilimdeki gelişmeler bile, bu görüşlerin aşırı olduğunu, **«mâneviyât»** adıyla genel olarak ifade edilen değerlerin her zaman insanlığa gerekli bulunduğunu göstermektedir.

İlmin «uzak sınırları» nın dayandığı **«belirsizlik»**, determinizme olan aşırı güveni sarsmıştır. İlmin tesbit ettiği ve biyolojik nitelikli duyu organlarını aşan bazı mânevî güçlerin varlığı, deneylerle isbat edilmiştir. Meselâ; talepati, elektrik gibi, varlığı bilinen

ama mâhiyeti kavranamayan bir güçtür.

Psikolojinin ilim olarak olgunlaşma yoluna girmesiyle birlikte insanoğlu yeni ufuklara, yöneliyor. Artık insan zihnini ve ruhunu sadece kimyevî bir mekanizma, çevre şartlarının basit bir yansıması, yahut şartlı refleksler yığını olarak görmek mümkün değildir.

Psikanaliz, insan ruhunda **«güdü»**lerin önemini ortaya koymakla birlikte, insanın bazı ilkel güdülerden ibaret olmadığını bugün anlamaya başlamıştır. Hatta **«güdü»** veya **«içgüdü»** yerine başka kavramlar bile teklif edilmektedir.

Bugün insanlığın hem de ilim yoluyla geldiği merhale şudur: İlim, tek başına **«değer»** kaynağı değildir. Hatta ilmî buluşları bile yönlendirecek mânevî değerlere insanın ihtiyacı vardır. Bazı psikologların günümüz insanındaki bunalımı, bu açıdan izah etmesi ilgi çekicidir. **Sorokin** gibi bazı sosyologların çağımızı **«bunalım çağı»** olarak nitelemesi ve pozitivist felsefeye göre **«mânevî değerler»** diyebileceğimiz bir istikâmete yönelişi belirtmesi ilgi çekici olmuştur.

Çağımız gerçekten mânevî değerlere ve Allah'a yöneliş çağıdır.

İnsanın mâneviyâtla ilişkisini bir türlü kesememesi, ona dost veya düşman olması, ama bir türlü ilgisiz kalamaması ve çağımızda da büyük bir akılcı birikimle birlikte mâneviyâta yönelişin gözlenmesi, meselenin evrensel önemini ortaya koymaktadır.

İnsan, içinde yaşadığı çevreye, tabiata, kâinata bir mânâ vererek, kendi varlığının şuûruna kavuşur. Bu mânâlandırma vetiresi olmasaydı, insan kendi varlığının şuûruna eremezdi. Mânevî değerlerdeki

sarsılmanın, ferdi aşarak sosyal hastalıklara sebep olmasının kaynağı buradadır. İnsan, içinde yaşadığı âleme bir mânâ vererek, onunla ruhen bütünleşerek ve kendini büyük ülkülerin görevlisi kabul ederek huzura kavuşmaktadır. Çağımızda sağlıklı insan, ruh ve beden sağlığına sahip insandır. Sağlıklı toplum, maddi refah kadar, mânevî değerler bakımından da mücehhez toplumdur.

Mâneviyâtın başında Allah'a olan iman gelir. Nitekim materyalist felsefeler bile Allah'ın vasıflarını maddeye izâfe ederek bir nevi **«maddeci metafiziğe»** veya **«maddeci mistisizme»** sürüklenmekten kendilerini alamamışlardır. Zira, tecrübe ve müşahade ile kanuniyetleri tesbit edilemiyen her şey ruhun, mânânın, metafiziğin konusudur. Maddeci felsefelerin temel faraziyeleri de böyledir.

İnsanın mânâya, ruha, kendini aşan değerlere ve nihayet Allah'a inanmış olması, onun ruh sağlığı ve hayat enerjisi yönünden fevkalâde müsbet tesirler doğurmaktadır. Bu bile insanoğlunun fıtrî olarak Allah'a inanmaya, ruha, mânâya muhtaç bir halde varolduğunu göstermektedir. Bu denge bozulduğu zaman fertte ve toplumda rahatsızlıklar görülmektedir.

İnsanların Allah'a iman etmeleri, kendilerini mânevî değerlere bağlamaları, onları çok güçlü ve huzurlu yapıyor. Böylece insan, günlük sıkıntıların üzerine çıkabiliyor, zorlukları şevkle aşma gücünü kazanıyor, hayata daha mutlu ve enerjik olarak katılıyor. Dikkatini vehim halinde kendi bedeni üzerinde toplayarak huzursuzluğa, hastalığa, karamsarlığa düşmek yerine; kendini vazifesine ve diğer insanlara vakfediyor. Hayatta gaye sahibi, huzurlu, kendine gü-

venen, görevini coşkuyla icra eden sağlıklı fertler, sağlıklı bir toplum meydana getiriyor. İnsanlar daha şefkatli, daha âdil, daha dengeli oluyor.

Böyle bir huzura ve coşkuya özellikle çağımız insanının ihtiyacı vardır. Zira medeniyetin rûhi değerlerden uzaklaşan bir seyir takip etmesi, hayatımızı beton yığınları arasında, tabiattan uzak, korkunç bir telâş içinde çırpınmaya mahkûm etmiştir. Tabiatla, temiz havayla, çiçekle, derelerle, dağlarla, Allah'ın o muhteşem eseriyle irtibatımız kopmuştur. Halbuki insanlar, o muhteşem eserin bir parçasıdır. Bu kopuş, bu yabancılaşma, sinir hastalıklarına, huzursuzluğa, intiharlara, çılgınlıklara, sadizme yol açıyor. Medeniyet, ruhun açlığını gidermedikçe, kendi kendini yoketmeye mahkûm intibâını veriyor.

Nobel Tıb Ödülü sahibi değerli âlim ve insancı düşünür **Alexis Carrel**, «müşâhade, muhâkemeden daha zordur.» hükmüyle yıllarca sürdürdüğü müşâhade, araştırma ve düşünce işleminden sonra, insanları uyanmaya çağırırken şu cümleleri kullanmıştır:

«*Herkesin tekrar kendi yerini bulacağı, madde ve ruhun birbirinden ayrılmayacağı bir âleme ihtiyaç vardır. Çünkü hayat yolunda pusulasız, kılavuzsuz gitmenin tehlikeli olduğunu anlamıya başlamış bulunuyoruz.*»

İşte biz Allah'a inanmanın, insani - manevi değerlere bağlanmanın, böyle bir tehlikeye karşı bütün insanlığın ihtiyaç duyduğu bir «kılavuz» olduğuna inanıyoruz.

Demek ki, bizim temel görüşümüz, insanı maddi ve mânevi bütünlük halinde üstün bir değer olarak kabul etmektedir. Demek ki, insanoğlunun ekmek ka-

dar imana, sanayi kadar mâneviyâta ihtiyacı vardır. Zaten bize göre bunlar ancak bir bütünlük halinde başarılabilir: Biri olmadan diğerini sağlıklı olarak gerçekleştirmek mümkün olamaz.

KALKINMA VE MANEVİYAT

Türkiye gibi gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin kalkınmaları, muhakkak ki ancak ilmin rehberliğinde sağlanabilir. Ama ilmin gösterdiği kalkınma yolunda büyük bir heyecan ve çalışma azmi, bir dinamizm meydana getirilmedikçe kalkınmanın başarılması çok zor olmaktadır.

Meselenin bu yönü genellikle ihmâl, hatta bazı çevrelerce inkâr edilmektedir. Heyecansız, pısırık, uyuşuk, yaşama ve yükselme cehdinden yoksun, enerjisini kaybetmiş bir toplumu hiç bir formül kurtaramaz. Öncelikle bu heyecanı, bu aşkı vermek gerekir.

Bundan dolayı da bizim kalkınma anlayışımız «önce insan» ilkesinden yola çıkmaktadır.

Evvela kalkınma birinci sınıf ilim adamları gerektirmektedir. Teknik ilimlerde olduğu gibi sosyoloji, ekonomi, tarım, sanayi, eğitim, kültür sahalarında birinci sınıf elemanlar. Böyle bir insan temeli olmadıkça kalkınma mümkün olmaz.

Bu «birinci sınıf ilim adamları» kadrosunu, sadece onları bilgiyle techiz etmek suretiyle yetiştirmek mümkün değildir. Onlarda büyük bir ilim aşkı, hizmet heyecanı, üretme şevki, engin bir millet ve insan

sevgisi olması gerekir. Kendi toplumuna yönelen bir sevgi ve heyecan olmadıkça, bilgi seviyesi ne olursa olsun, bu öncü kadrolar taklitçilikten ve verimsizlikten kurtulamazlar. Türkiye'de iki asırdan beri süren çabalara rağmen kalkınma davasının bir türlü başarıya ulaşmamış olmasının önemli sebeplerinden biri budur.

Bu millî ve evrensel gerçeği dikkate aldığımız içindir ki, bizim doktrinimizde **«ülkücülük»** ve **«ilimcilik»** yan yana getirilmiştir.

Ancak toplumun tamamı, büyük medeniyetlere kaynaklık eden cinsten bir imanla, aşkla, ülküyle, heyecan ve enerjiyle dolmadıkça, sadece ilim kadrolarının bu vasıflara sahip bulunması yeterli olmamaktadır. İnsan sevgisi, kalkınma heyecanı, iman, ilim aşkı, üretme şevki ve çalışkanlığın manevî bir haz haline gelmesi bütün topluma yayılmalıdır. İnançlı, dürüst, ilmin rehberliğine inanmış, enerjik, çalışkan nesiller milletlerin gerçek kurtarıcılarıdır.

Tarih isbat etmiştir ki, inanç ve aşk insanları daha güçlü yapmaktadır. Millî enerjinin seferber edilmesi, aşılmaz zannedilen darboğazların kolaylıkla aşılmasına sebep olacaktır.

Millî enerjinin seferber edilmesi, totaliter rejimlerde insanlık dışı çalışma kamplarıyla sağlanmıştır. İnsanı en yüce değer, başka bir deyimle **«eşref-i mahlukat»** sayan bir dünya görüşünün sahipleri, yani bizler bu yolu asla benimseyemeyiz. Biz, millî enerjinin büyük bir dinamizmle seferber edilmesini, gönüllü olarak, inanç ve aşk vasıtasıyla başaracağız.

Her Türk ferdinin görevini aşkla, şevkle, inançla ifa etmesi halinde büyük zorluklar aşılacaktır.

Bizim kalkınma anlayışımız insanî bir bütünlük arzettiği için, meydana gelmesini istediğimiz böyle bir heyecanın da insanî bütünlüğe sahip olması gerektiğine inanıyoruz. Bunun mânâsı, iktisadi kalkınmanın tek başına değil, insanî - manevî gelişmeyle birlikte ele alınmasıdır. Biz, sırf maddî - teknik nitelikli gelişmelerin insan mutluluğuna yetmediği kanaatinde olduğumuz için, maddi gelişmelerle birlikte manevî gelişmemizi de yürütmek gerektiğine inanıyoruz. Bugünkü ekonomik bunalıma bakarak iktisadî meselelere öncelik verip manevî meseleleri ihmal etmek veya ertelemek son derece sakat bir tutumdur. Böyle sakat bir gidişin ilerde doğuracağı mahzurların izale edilmesi de güç olacaktır.

Zira sosyoloji ilmi göstermiştir ki, toplumlarda manevî yapıların değişmesi maddî yapıların değişmesinden daha yavaş olmaktadır. Başka bir deyişle manevî bunalımın giderilmesi maddî bunalımın giderilmesinden daha zordur. Batı dünyası, özellikle son iki asırda, daha önce tahayyül bile edilemeyen boyutlara varan çok büyük başarılar sağlamıştır. Ama Rönesans'tan itibaren gelişen bir kültür mirasına rağmen, manevî inkişaf maddî başarıların gerisinde kaldığı için, bugün bir bunalımla karşılaşılmıştır.

Aynı durum, daha dramatik şekilde komünist toplumlar için de geçerlidir. İnsanlık dışı zorlamalar pahasına maddî gelişme belli bir seviyeye ulaşmış ama manevî gelişme durdurulmuş, hatta komünist dünya görüşünün materyalist özelliklerinden dolayı sabote edilmiştir. Komünist toplumlarda ruhî bunalımın tezahürleri totaliter rejimin perdeleriyle gizlenmeye çalışılsa bile, bu konuda çok ciddî birikimler

mevcuttur. Bu duruma bakarak rejime muhalefet eden **Soljenitsin, «Sovyet Liderlerine Açık Mektup»** ta şunları yazmaktadır:

«İnsanlarımızın morali, ruh hali, birbirlerine ve topluma karşı ilişkileri ile kıyaslanırsa, gürültülü şekilde öğündüğümüz bütün maddî başarılarımızın çok küçük, hatta bir hiç olduğu kabul edilmelidir.»

Türkiye'nin iktisaden kalkınmasının gittikçe artan bir manevî boşlukla noktalanmaması için, daha şimdiden maddî ve manevî kalkınmayı birlikte ele almak gerekmektedir.

Demek ki, iktisadî kalkınmayla maneviyatın münasebeti sadece kalkınmayı hızlandırmasından ibaret değildir. Ruha, mânâya, insana yöneliş, Allah'a bağlılığın güçlenmesi, insanlarımızın maddî konfor kadar derin bir iç huzuruna kavuşması, hülâsa sağlıklı bir toplum haline gelmek, ülkemizin en büyük davası ve bizim en büyük ülkümüzdür.

Bu ülkünün başarılması, Türk efsanesinde mânâsı sembolleştirilen şekilde, insanın demir dağları eritmesi demektir. Bugüne kadar insanlığın büyük başarıları daima bu mânâyı temsil etmiştir. O halde, insanlığın tümüyle, ruha, mâneviyâta, inanca susadığı bu çağda, Türkiye için asıl mesele, maddî kalkınmanın yanında mânevî gelişmeyi sağlamaktır. Bizim insan anlayışımız ve mânevî görüşlerimiz, Türk - İslâm medeniyetinin metafizik, ahlakî - insanî değerlerinden kaynaklanmakta ve çağımızın gerçeklerine yönelmektedir.

KÜLTÜRÜMÜZDE İNSAN

Bir Hadis-i Kudsîde **«merhametim gazabıma üstündür»** buyurulmaktadır. Böylece Allah kullarına göstereceği merhametin, onların kusurlarına göstereceği gazaptan daha üstün olduğunu bildirmiştir. Allah, şu veya bu kavmin yahut din mensuplarının değil, bütün insanların, bütün âlemlerin Rabbi'dir. Onun için de Allah, **«Rabbil Âlemîn»** dir.

Kur'an-ı Kerim'de, **«emanet»** i, göklerin, yerlerin ve dağların değil, insanın kabullendiği, taşıdığı belirtilmektedir.

İnsanın **«eşref-i mahlukat»** sayılması, bu kaynaklardan gelmektedir.

İnsanın yüceliği, Kur'an-ı Kerim ve Hadislerden alınarak İslâm tasavvufunda daha da işlenmiş ve derinleştirilmiştir. Böylece «insan - merkezli» bir değerler felsefesi teşekkül etmiştir.

Meselâ **Muhyiddin Arabi**'ye göre insanın şerefi mübalağa edilemeyecek kadar yüksektir. **Arabi**'nin **«Füsus ül Hikem»** adlı eserinde belirttiğine göre, insan, Allah'ın şimdiye kadar yarattığı en yüce ve en saygı - değer yaratıktır. İnsan korunmalı ve şereflendirilmelidir:

«İnsana ihtimam gösteren kimse, Allah'a ihtimam göstermiş olur.» «Allah insanı o derece yüceltmiştir ki, en yüksekten en aşağıya kadar göklerde ve yerlerde olan her şeyi onun emri altına vermiştir.»

Arabi'ye göre yaratılışın da sebebi «insan-ı kâmil» dir. İnsan olmasaydı yaratılış, yani kâinat sebepsiz kalacaktı.

Sadece Türkler ve Müslümanlar için değil, bütün insanlar için büyük bir ışık kaynağı olan **Hazreti Mevlânâ**; insan sevgisini, insana merhamet etmeyi esas almıştır. Şöyle diyor:

«Sen yerde olanlara merhamet et ki, gökte olan da sana merhamet etsin. Senden aşağı olana acı ki, senden üstün olan da sana acısın.»

Böylece, **Mevlânâ**, Allah'ın rahmetini kazanmanın yolunu, Allah'ın kullarını sevmekte ve onlara merhamet etmekte bulmaktadır. Allah'ın rahmetine nâil olmak için, onun kullarının hizmetine tahsis edilen o muhteşem ve muazzam vakıf medeniyetinin ruh sırrı buradadır.

Mevlânâ, Allah'ın bütün kullarına şöyle seslenir:

«Gel, yine gel, yine gel,
Her kim olursan ol, yine gel.
İster mecusî, ister putperest,
İster tövbeni yüz kere bozmuş ol,
Yine gel.
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir.»

Allah'ın bütün kullarını çağıran bu seste sonsuz bir iman ve aşk fışkırmaktadır. O, Allah'ın rahmetinin sonsuzluğundan öylesine emin ve davet ettiği

dergâh öylesine aydınlıktır ki, tövbesini yüz kerre bozmuş olanları bile çağırmaktadır. Çünkü o dergâhın kurtarmayacağı insan, aydınlatmayacağı kalp yoktur.

Mevlânâ, Allah sevgisinde insanı birleştirmenin, bu engin idrakin nümunesini vermiştir. Onun ölümünde, kendi deyimiyle «vuslat» ında, bütün herkes ağlamış, günlerce gözyaşı dökmüştür. **Mevlânâ**'nın Allah'a yönelttiği kalplerin beraberliği, aynı sevgi etrafında birleşen insanların aydınlık medeniyetini ve Anadolu'da Türk birliğinin manevî tohumunu teşkil etmiştir. Bu birlik, bu sevgi, asırlar boyunca sanatkârlar tarafından şiirle, musıkiyle, nesirle, ilahiyle işlenip bir medeniyetin ruhunu zenginleştirmiştir.

Büyük veli **Yunus Emre**, bu engin anlayışı halk şiirinin kalıplarıyla dile getirmek suretiyle yaymış, manevî harcımızı halk katında güçlendirmiştir. **Yunus Emre** asırlarca milletimizin kalbinde yaşamış, sade, saf, ifadede basit ama idrakte çok yüksek bir iman, ilahiler halinde nesillerden nesillere intikal etmiştir.

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

....

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize

İnsan kalbini bu derece yücelten ve düşman ola-

rak kin'i görüp «**kamu alem birdir bize**» diyen büyük idrak, bugün bütün insanlığın muhtaç olduğu bir kurtarıcı nefesi temsil etmektedir. Yunus.

«Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaratılmışı severiz
Yaratan'dan ötürü»

derken, Allah'ın kullarını Allah için sevmek gibi, çok yüksek, çok ulvî ve ışıklı bir anlayışı, bir kutlu medeniyet idrakini dile getiriyordu.

Daha sonraki zamanlarda ilhamını büyük çapta Hazreti Mevlânâ'dan almış olan büyük Türk şair ve mutasavvıfı **Şeyh Galip**'te şu beyti görürüz:

«Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvan olan âdemsin sen»

Yani, «kendine saygıyla bak, çünkü âlemin özü sensin. Sen, kainatın göz bebeği olan insansın.»

İnsana bu kadar değer verilmesi, çağımızın insanlık adına utanç verici manzaralarıyla ne büyük bir tezattır! Kölelik, insan haklarına saldırı, sömürü, işkence, zulüm, kırbaç, insanın bir âlet haline getirilmesi gibi karanlıklar içinde bunalan insanlık için, ademoğlunu «kainatın göz bebeği», «eşref-i mahlukat» yahut «ilahi emanetin sahibi» sayan bir anlayış, hâlâ canlılığını ve gerekliliğini muhafaza ediyor. İnsanoğlu, gerçek değerini ancak Allah'ın en şerefli yaratığı olarak idrak edildiği zaman buluyor. Kültürümüzde insanın değerinin asıl kaynağı budur. İnsan olmamızın değerini kavramak bile, Allah'ı tanımamıza, ona yönelmemize bağlıdır.

ALLAH'A YÖNELİŞ

İlmin gelişmesi ve kâinatın bazı sırlarının idrâk edilmesi, insanı Allah'a daha çok yaklaştırıyor. İlmî düşüncenin gelişme çağlarında bu netice hiç beklenmiyordu. İnsanın ilim yoluyla her şeyi kavrayacağı, ilmin her şeye yeteceği zannediliyordu. İlim sayesinde insan bir çok şeyi anladı. Ama bu anlayış, kâinattaki akıllara durgunluk veren muhteşem nizamın sahibini düşünmemizi ilmî bakımdan da zaruri hale getirdi.

Kâinatta büyük ve şaşmaz bir nizam var. Binlerce ışık yılı ötesini aşan meçhullerden, bir kimya laboratuvarındaki basit bir deneye kadar, bütün olayları belirli kanunlar yönetiyor. Bu kanunlar öyle yüksek bir zekâ ve iradenin eseridir ki, matematik olarak ifade edilebiliyoruz. Newton'dan itibaren evren artık matematiğin konusudur. Matematik süratle ve sonsuza doğru tekâmül ettiği halde, hâlâ kâinatın muammâları sürüp gitmektedir.

Matematik insan aklının idrâki olduğuna göre, kâinatta matematik bir nizamı kurmuş olan kudret, kör madde olamaz. Maddeye, onun en küçük parçası atoma matematikte ifadesini bulacak özellikleri veren ve böylece bir atomda bir kâinatın modelini oluş-

turan büyük kudretin, akıl ve irade sahibi Yaratıcı olması lâzımdır.

Tabiatta bir tekâmül görüyoruz. Tekâmülün seyrine bakarak ilk filozoflar tabiata bir **«gayelilik»** bile izafe etmişlerdi. Maddenin gayesi olamayacağına ve **«gaye»** iradeyle ilgili olduğuna göre, insan aklının zor ve daima eksik kavradığı bu tekâmülün de akıl ve irade sahibi bir Yaratan'ın yani Allah'ın eseri olması gerekir.

Kâinatın bir sahibi vardır. O Allah'tır.

Allah, kendi kendine vardır. İlim ve irade sahibidir. Yarattıklarına benzemez. Kainatı muhteşem ve muazzam bir matematik düzen içinde yarattığına ve akıllara durgunluk veren bir tekâmül plânı çizdiğine göre, yaratılışın bir gayesi vardır. O halde Allah, yarattıklarına ve insanlara bigâne değildir.

«Ondan geliyoruz ve ona gideceğiz.»

Allah, insanları akıl ve irâde sahibi olarak yarattığına göre, aklın ve iradenin hem insanî hem ilahî görevleri olmalıdır. Bundan dolayı, kâinatın yaratıcısı Cenâb-ı Hak, insanlara peygamberler göndermiştir. Peygamberler, vahiy yoluyla kendilerine bildirilen ilâhi hakikatleri insanlara tebliğ ederler. Bu tebligatın asıl hikmeti, Allah'ın kullarına duyduğu merhamettir, onların iyiliğini istemesidir.

Allah, akıl ve idrak sahibi olarak yarattığı insanlar arasında peygamberler vasıtasıyla vahiy yoluyla iyiyi, doğruyu ve adaleti tebliğ etmiştir. Büyük veliler, Allah'a duydukları aşkın verdiği ilhamla insanlığı tekâmül ettirmeye, aydınlatmaya, huzura kavuşturmaya çalışmışlar; Yaratan nazarındaki değer ve görevlerini idrake çağırmışlardır. Allah'ın eseri olan

akıl vasıtasıyla felsefe ve tefekkür de çağlar boyunca aynı istikamette çaba harcamıştır.

Böylece yer yüzünde nizamlar, medeniyetler, kültürler, sanatlar teşekkül etmiştir. Hepsinin temelinde, daha evvel işaret edildiği gibi, aşk vardır, mânâ vardır.

İslâm tasavvufunda bir kavram son derece önemlidir: «**Kesrette vahdeti görmek**», başka bir deyişle çoklukta birliği idrak etmek!

Kâinatın milyonlarca, milyarlarca, sonsuz parçaları nasıl fizik bakımından olduğu kadar ilahî bir eser olarak da vahdet teşkil ediyorsa, vahdetin özü de mâneviyattır.

Madde, mâneviyatın mücessem bir tezahüründen ibarettir. Onun matematik özelliğinin asıl sebebi budur. Herşey, Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini temsil etmektedir. Maddeyi, hareketi, enerjiyi, insanı ve medeniyeti bu birliğin içinde mânâ'nın çeşitli şekillerde ve belirli kanunlara bağlı dinamik tarzda tezahürü olarak görmek gerekir. Böylece Allah-insan-kâinat-tabiat-medeniyet ilişkilerinin bütünlüğü ortaya çıkmakta, insanın Allah'a, tabiata, medeniyete ve hemcinslerine yabancılaşması ortadan kalkmaktadır.

Medeniyetlerin temelinde aşk ve mânânın bulunması, mâneviyattan kopan insanın bunalıma sürüklenmesi, tabiattan kopmanın doğurduğu problemler birbirine bağlanmaktadır. Çağdaş insanlığın karşılaştığı çok yönlü meselelerin çözümünde böyle bir idrake duyulan ihtiyaç, artık inkâr edilemeyecek kadar kendini ortaya koymaktadır.

Bizim milliyetçiliğimiz bu bütünlüğün gerekli bir

parçasıdır. Çünkü milletimiz kâinatın ve insanlık ailesinin bir cüzüdür.

Bizim **ülkücülüğümüz** insanın kendini bu bütünlük içinde hür ve görevli hissetmesi şuuruna dayanmaktadır.

Bizim **ilimciliğimiz**, çağdaş ilim zihniyetiyle, bu görevlerin doğru olarak ifasına yönelmektedir.

Bizim insanlık anlayışımız bu bütünlük içinde yerini bulmakta, millî olduğu kadar da cihanşumûl insanlık muhabbetini yani insanlığın bütün halinde kavranmasını ihtiva etmektedir.

Bundan dolayı da biz, kendi bağımsızlığımız ve hürriyetlerimiz konusunda ne kadar duyarlı isek, bütün milletler için de aynı derecede duyarlıyız; **«fertlere hürriyet, milletlere istiklâl»** prensibimiz, bu küllî anlayışımızın bir tezahürüdür.

Milletlerarası ilişkilerin son derece geliştiği ve daha da gelişeceği bir dünyada, ilmin ufuklarının son derece genişlediği ve genişleyeceği bir gelişme çağında insanoğlu, eski dar ufuklarını aşarak daha geniş ve «bütünlük» halinde bir insan ve kâinat şuuruna ihtiyaç duymaktadır. İnsan bu bütünlük içinde kendi kimliğini bulmaya çalışmaktadır. Çağımızda ideolojilerin evrensel boyutlar kazanmasının bir sebebi de budur. Komünizm gibi evrensel çılgınlıklardan ve eskimiş hastalıkların yeni tahribatından kendimizi korumamız için, bu belirttiğim bütünlüğe yönelmemiz, kâinat-insan-toplum ilişkilerini Allah'ın yaratma (hilkat) kanunları içinde kavramamız gerekiyor. İnsanlığın ufkunda yine iman çağı vardır: Engizisyonsuz, hür, âdil, ileri, ilmin aydınlığına sahip bir iman çağı!

Bu yeni arayış çağında biz millet olarak rönesansımızın kaynaklarını Türk-İslâm medeniyetinin klâsik değerlerinde bulacağımıza inanıyoruz. Ancak bu değerlerin geliştirilmiş fikirler ve sanatlar halinde günümüze ve yarınlarımıza doğru tekâmül ettirilmesi gerekiyor.

FİKİR VE SANAAT

Medeniyetlerden devlete ve siyasî hareketlere kadar bütün sosyal müesseselerin temelinde bir fikrî öz bulunmaktadır. Bu müesseselerin gücü, canlılığı ve gelişmesi de fikrin işlenmişliğine bağlıdır. Sanat, fikirlerin işlenmesinde, insana ve Allah'a yönelişte, beşer ufkunun genişlemesinde en önemli faaliyetlerden biridir. Sanat insanı doğruya, iyiye ve güzele yöneltmektedir.

Sanatçı, sahip olduğu engin kültürle birlikte olağanüstü sezgisi sayesinde eserler verir. Çok defa sanatçının heyecanı ve sezgisi fikirlere öncülük etmiştir. Fikirle sanatın birlikte geliştiği toplumlarda tekâmül süratlenmekte, medeniyetler gelişmektedir. Her büyük fikrin, her medeniyetin kendi sanatını da yaratması, fikirle sanat arasındaki kopmaz ilişkilerden doğmaktadır.

Bir İslâm medeniyeti sadece ilim ve kamu idaresinden ibaret değildi. Şiir, musikî, mimarî, tezhip, hat ve nesir sanatları bu medeniyetin estetiğini ortaya koymuş, medeniyeti zenginleştirmiştir.

Aynı durum Batı için de geçerlidir. Bir rönesans sanatı olmasaydı bir Batı medeniyetinden bahsetmek mümkün olmayacaktı. Fransız ihtilâli sadece ihtilâl-

cilerin değil, hatta öncelikle ihtilalin temelindeki fikirleri yoğuran fikir ve sanat adamlarının eseridir.

Çağımızda da sanat, büyük sezgiler sayesinde insanlığın ufkunu genişlétmekte, arayışlarını ortaya koymaktadır.

Biz, kendi klasiklerimizde bulunan kâinat ve insan anlayışını geliştirip çağımıza hitap ettirmek için fikir ve sanat teşvikini zaruri bulmaktayız. Ülkümüzün bir kanadı ilim, öteki kanadı güzel sanatlardır.

Resim, mimarî, heykeltraşlık, musiki ve edebiyat, bir kültürün yaratıcı dehasını temsil etmektedir. Eğer milletimiz ve insanlık yeni ufuklara yönelmek ihtiyacını duyuyorsa, güzel sanatların bunda büyük rolü olacaktır.

Tefekkür ve sanat özel kabiliyet gerektirir. Bu kabiliyetin gelişip eser vermesi ve böylece millî kültürün zenginleşmesi için fikir ve sanatın muhtaç olduğu ortamı meydana getirmek, devletin de toplumun da görevidir. Bu ortam hürriyetle birlikte fikre ve sanata itibar gösterilmesidir.

Gerçekten de tarihte bütün fikir ve sanat hamleleri kendi hürriyet mücadelesiyle birlikte gelişmiştir. Fikrin ve sanatın gelişmesi, hürriyete çok defa öncülük etmiştir. Bizim doktrinimizde **hürriyetçilik** ilkesinin temel bir prensip olarak benimsenmesi, sadece insan haklarıyla ilgili değil, aynı zamanda fikrin ve sanatın, dolayısıyla medeniyetin gelişmesiyle ilgili bir dünya görüşünün mahsulüdür. Bu noktada **ülkücülüğümüz, hürriyetçiliğimiz, ilimciliğimiz** ve **gelişmeciliğimiz**, öteki ilkelerimizle birlikte sistematik bir bütün oluşturmaktadır.

Zira fikir ve sanat ancak hürriyet ortamında

gelişţiğine göre, milletlerin gelişmesi de aynı ortama bağlıdır. Sanatın, düşüncenin ve fikrin açacağı yeni ufuklar, daima milletler için **gelişmecilik** heyecanının kaynağı olmaktadır.

Gerçekten de milletlerin büyük gelişme çağları, fikir ve sanatın da üst üste dahiler çıkarıp hamleler yaptığı çağlardır.

Türk - İslâm medeniyetinin canlı ve gelişme halinde olduğu çağlarda, büyük devlet adamlarının yanında **Sinan** ve **Kemal** gibi mimarlar, **Baki, Fuzulî, Karacaoğlan** gibi şairler, **Itrî** gibi musıkişinaslar, **Lütfî Paşa** gibi nâsirler, **Zembilli Ali Efendi, İbni Kemal, Ebussuud Efendi** gibi büyük ilim ve fikir adamları görülmektedir.

Batı'nın hamlesinde de **Dante**'nin, **Leonardo Da Vinci**'nin, dahî müzisyenlerin, filozofların bulunması, Batı edebiyatının en canlı devrini bu medeniyetin bu gelişme çağlarında yaşamış olması ilgi çekicidir. Batı romantizminin büyük ismi **Victor Hügo**'nun Waterloo savaşını tesadüflerle izah ederken, milletlerin asıl gücünün fikir ve sanattan kaynaklandığını vurgulaması; gelişen bir medeniyette fikre ve sanata duyulan saygıyı gösteriyor.

Romantizm ruhları alevlendirirken, edebî realizm dikkatleri tabiata ve topluma çevirerek gelişme'yi hızlandırmıştır.

Bizim tarihimizde de başkentler büyük fikir, ilim ve sanat adamlarının toplandığı, büyük itibar gördüğü yerlerdi. **Ali Kuşçu**'nun Türkistan'dan Osmanlı sarayına gelip büyük itibar görmüş olması, hayat enerjisinin, fikre ve sanata verilen önemin canlı bir ifadesiydi.

Marksizm iktidar olduktan sonra fikri ve sanatı boğduğu gibi kendini bile kısırlaştırmıştır. Çünkü marksist rejim insana ve hürriyete inanmamıştır. Bugün de sosyalist ülkelerde insanın ve hürriyetin kavgasını fikir ve sanat adamları yapmaktadır. Nazi döneminde, büyük bir felsefe ve sanat geleneğine sahip olan Alman kültürünün kısırlığa mahkûm edilmesi, fikir ve sanatla hürriyet arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

9 Işığın **hürriyetçilik**, **şahsiyetçilik**, **ülkücülük**, **ilimcilik** ve **halkçılık** ilkelerinin iktidarımızda canlı ve verimli bir şekilde uygulanmasıyla klasik kültürümüzün çağdaş boyutlarda gelişmesi sağlanacaktır. Türkiye'nin birinci sınıf ilim adamlarına duyduğu ihtiyacı belirtirken ifade ettiğim görüşler, fikir ve sanat için de geçerlidir.

Türk - İslâm klâsik kültürünün, çağdaş tekniklerle ve çağın meselelerine doğru geliştirilmesi, milli kültürümüzü ve şahsiyetimizi güçlendirecektir. Böyle bir fikir ve sanat hamlesi, insanlığın kültür hazinesine büyük katkılarda bulunacaktır. Allah - kâinat - tabiat - toplum - insan ilişkilerinde beliren bunalımın insanlığı yeni ufuklara, yeni arayışlara yönelttiği bu çağda, başaracağımız böyle bir hamlenin insanlık için evrensel değerde bir medeniyet sıçraması sağlayacağına inanıyoruz.

Yalnız devlet politikasının fikir ve sanatı teşvik etmesi muhakkak ki şart ama yeterli değildir. Toplumda ve genç nesillerde fikir ve sanat heyecanının geliştirilmesi, ufukların açılması, kabiliyetlerin teşviki gerekmektedir. İnsan anlayışımız buna müsaittir ve bugünkü Türkiye'de beliren büyük sanat isti-

datları bu ümidimizi kuvvetlendirmektedir.

Görülüyor ki, 9 Işık, maddî kalkınma meselelerinden manevî - insanî meselelere, bizi biz yapan felsefî değerlere ve çağımızın temel meselelerine kadar maneviyatçı ve insancı bir sistematik dünya görüşünün temel ilkelerini vermektedir. Görevimiz, ülkücülerin görevi, bu muhtevayı iyi öğrenmek ve dostlarımıza da siyasî hasımlarımıza da işlenmiş fikirlerle, sonsuz bir enerji ve incelmiş bir sanatla tanıtmaktır. Millî ve evrensel kültüre katkı bizim önemli görevlerimizden biridir. Özlediğimiz dünyayı, özlem içindeki insanlığa anlatmalıyız.

TÜRKİYE'NİN VE KÜLTÜRÜMÜZÜN TANITILMASI

Yeryüzünde diğer milletlerle beraber yaşıyoruz. Gelişen teknoloji, haberleşme, ulaşım vasıtaları, ekonomik ve kültürel hayat, milletlerarasındaki ilişkileri sıklaştırmış ve her zamankinden daha önemli hale getirmiştir. Artık yeryüzünde hiç bir millet kendi sınırlarının içinde kendini hapsederek, dünya ile ilişkilerini dondurarak yaşıyamaz. Böyle bir ortamda milletlerin kendi değerlerini, politikalarını hatta tabiî güzelliklerini öteki milletlere tanıtmaları büyük bir önem kazanmıştır.

Dış politika görüşlerimizi daha evvel açıklamış bulunuyorum. Pek tabiidir ki, düşündüğümüz dış politikanın yürütülmesi, milletlerarası münasebetlerimizin geliştirilmesini gerektiriyor. Dış politikamızın barışçı temellerini, dayandığı prensipleri, aradığı dostluk ve ittifakları, bölgemizde özlediğimiz dengeyi ve bunun dünya barışındaki önemini dünyaya anlatmak, dış politikamızın başarısını etkileyecektir.

Türkiye bugüne kadar bu konularda büyük hatalar yapmış ve acı tecrübelerle karşılaşmıştır. Amerikan silah ambargosu hem dostlukla bağdaşmayan, hem de NATO'nun güney kanadındaki kuvvet dengesini ittifak aleyhine bozan bir yanlış tutumdu. Bu-

nu Amerika'daki Yunan propagandası ve Yunan lobileri temin etmiştir. Türkiye kendisini Amerika'daki baskı gruplarına anlatmak ve haklı davasına destek kazanmak yolunda başarılı olamamıştır.

Aynı şekilde muhtelif Avrupa ülkelerinde, çeşitli devletlerin desteğiyle, Türkiye aleyhine bölücü propagandalar yapılmaktadır. Ermeni komitecilerinin ve başka bazı bölücü grupların faaliyetleri bunun örnekleridir. Ama Türkiye Ermeni meselesinin ne olduğunu, hatta böyle bir meselenin olup olmadığını, bu propagandaların arkasında kimlerin bulunduğunu henüz dünyaya ve Batı'ya anlatabilmiş değildir. Türkiye'nin tek milletten oluşan bir toplum teşkil ettiğini, lehçe, gelenek, mahalli kültür ve ekonomik gelişme farklarının bu gerçeği değiştirmediğini henüz dünyaya anlatamamıştır.

Kıbrıs meselesinde bile, Türkiye hukukî gerçekler karşısında değil, Yunan propagandasının yanıltmaları karşısında zorluklarla karşılaşmıştır.

Ekonomik münasebetlerimiz bakımından dünya gerçeklerine dayalı, taraflar için verimli bir ilişkiler ağı kurulamamıştır.

Aynı durum kültürümüz için de geçerlidir. Türk kültürü dünyaya tanıtılmamıştır. Halbuki kültürümüzün millî, insanî ve evrensel muhtevasının dünyaya tanıtılması lazımdır. Devletçe desteklenecek tercüme büroları, klasiklerimizi yabancı dillere çevirip tanıtmalıdır. Milletlerarası ilmî, kültürel toplantılara, kongre ve sempozyumlara Türkiye etkili şekilde katılmalıdır. Ülkemizin kültür, sanat, folklor zenginlikleri dünyaya gösterilmelidir. Böyle bir tanıtma faaliyeti milletimizin evrensel kültüre daha büyük bo-

yutlarda katkıda bulunması ve pay sahibi olması sonucunu doğuracaktır. Kültürümüzün milletlerarası çapta ilgi kazanması, gelişmesine ve işlenmesine sebep olacaktır. Milletlerarası ilişkilerin gelişmesi, ülkelerin dış politika ve ekonomilerinde olduğu gibi kültürlerinde de canlı gelişmelere zemin hazırlamaktadır.

Bütün bu çağdaş gerçeklere rağmen, Türkiye bugüne kadar maalesef bürokratik ve merasimci bir anlayıştan kurtulamamıştır. Diplomasi, «diplomatik merasim» çerçevesini pek aşamamıştır. Yurt dışındaki kültür, basın, ticaret ateşeliklerimizde de aynı hava görülmektedir.

Türkiye'de milli psikolojinin, kalkınma heyecanının ve kültür sevgisinin canlanmasıyla sadece ekonomik meselelerde değil, milletlerarası münasebetlerde de bir canlılık temin edilmelidir.

Özellikle Batı demokrasileri açık toplumlardır. Batı ülkelerinde devletin kendisi olduğu gibi halk da milletlerarası ilişkilere ve kültür hareketlerine açıktır. Ülkemizin ve kültürümüzün Batı'ya tanıtılması ve takip ettiğimiz siyasetin Batı tarafından iyice kavranması mutlaka temin edilmelidir. Ama bugüne kadar bu sahada da çok sınırlı kalmışızdır. Milletlerarası ilişkileri sadece «devletten devlete», diplomasinin klasik sınırları içinde bir şekilcilik halinde görmüşüzdür.

Halbuki Batı demokrasilerinde halk idareye hakimdir. Halk, yığın halinde bir kalabalık değildir. Çeşitli baskı grupları, sosyal, siyasî ve kültürel kuruluşlar halinde teşkilatlanmıştır. Hükümetlerin önemli konularda referanduma başvurma ihtiyacını duy-

maları, bu ülkelerde halkın, kamu oyunun gücünü göstermektedir. Bugün Batı'da hiç bir hükümet halkın temayüllerine rağmen bir siyaset yürütemez.

Bunun en etkili bir örneğini Vietnam meselesinde gördük. Kendi hükümetine hakim olma geleneğine sahip bulunan Amerikan halkı, sadece seçimlerde değil, gösterileriyle, protestolarıyla, her türlü vasıtalara başvurarak kanaatlerini ortaya koymak suretiyle hükümetlerin Vietnam siyasetini etkilemiştir.

Çok hassas bir bölgede, dünya barışını yakından etkileyen jeopolitik bir mıntıkada bulunan Türkiye'nin kendisini sadece **«devletlerarası»** ilişkilerle sınırlaması düşünülemez; bu, çağdaş gereklere aykırı olduğu gibi, çıkarlarımıza da aykırıdır. Türkiye, kendisini dış kamu oyuna, baskı gruplarına, fikir ve sanat çevrelerine, basına da iyi tanıtmalıdır.

Amerikan halkı, Vietnam meselesinde ne kadar iyi niyetli olduğunu göstermiştir. Biz böyle bir halka kendi davamızı neden tanıtmayalım? Halkın temel politikalara hakim olduğu bütün Batı demokrasilerinde Türkiye etkili bir tanıtma faaliyetine girişmelidir.

Tabii ki bu faaliyetlerimiz Batı'yla sınırlı olmayacak. Örnek olmak üzere ve Türkiye'nin savunmasında, ekonomisinde büyük önem taşıdığı için Batı'dan bahsettim. İslâm ülkeleri de dahil olmak üzere, Türkiye, kendini siyaset, kültür, ekonomi ve turizm bakımından dünyaya tanıtmalı, dünyaya açılmalı, sağlam dostluklar oluşturmalıdır.

Savunduğumuz dış politika ilkeleri, ekonomik ve sosyal görüşler ve kültürümüzün insan muhtevası, enerjik nesillerin ellerinde güçlü, ileri, kalkınmış, demokratik bir Türkiye'yi kısa zamanda özlem olmak-

tan gerçek haline getirecektir. Bu, Türk milletinin olduğu gibi dünya barışının da önemli bir ihtiyacıdır.

Biz bunun mücadelesini veriyoruz ve Türkiye'nin düşmanları, barışın düşmanları, insanlığın düşmanları bundan dolayı bize «**faşist**» diyorlar!

ALPARSLAN TÜRKEŞ

Bunalımdan

ÇIKIŞ YOLU

YENİ
YAYINLAR

İSTANBUL — [illegible]